

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

CEZAEVLERİNDE DİNİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK
HİZMETLERİNİN VERİMLİLİĞİ
(YOZGAT CEZAEVİ ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans

Abdurrahman PARLAK

Çorum 2019

**CEZAEVLERİNDE DİNİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK
HİZMETLERİNİN VERİMLİLİĞİ
(YOZGAT CEZAEVİ ÖRNEĞİ)**

Abdurrahman PARLAK

**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Macid YILMAZ**

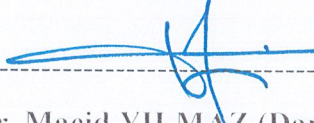
ÇORUM – 2019

KABUL VE ONAY

Abdurrahman PARLAK tarafından hazırlanan “*Cezaevlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Verimliliği (Yozgat Cezaevi Örneği)*” başlıklı bu çalışma, 21 Haziran 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

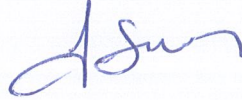

Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR (Başkan)

Doç. Dr. Macid YILMAZ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi İrfan SEVİNÇ

Yukarıdaki imzaların adı geçen Öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü 4.

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim. (09/07/2019)

Abdurrahman PARLAK

ÖZET

PARLAK, Abdurrahman. *Cezaevlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Verimliliği (Yozgat Cezaevi Örneği)*, (Yüksek Lisans), Çorum, 2019.

İnsanlık kadar eski olan suç olgusu ne yazık ki halen günümüzde geçerliliğini korumaya devam etmektedir. Tarih boyunca suç olarak kabul edilen her türlü davranış ve fiillere karşı çeşitli tedbirler uygulanırken, günümüzde ise kişiyi özgürlüğünden alıkoyma yöntemi benimsenmektedir.

Özgürlüğünden alıkonulan insanların kendilerini, hayatı ve ötesini sorgulamaktadırlar. Bu sorgu sürecinde ihtiyaç duydukları şeylerden birisi de manevi rehberliktir. Bundan dolayı Diyanet İşleri Başkanlığı halkı dini konularda aydınlatma vazifesini Ceza İnfaz Kurumlarında da ifa etmek üzere projeler üretmiş, kendi kurumu içerisinde özel eğitim görmüş görevlilerine *cezaevi vaizi* adında bir kadro tahsis ederek dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri ile bu boşluğu gidermeyi hedeflemiştir. Bu hedef çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı uzun zamandan beri alanında uzman cezaevi vaizleri ile Ceza İnfaz Kurumlarında, din eğitimi kapsamında, dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerini yürüterek hizmet etmektedir.

Bu araştırma, Ceza İnfaz Kurumlarında din eğitimi kapsamında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin ıslah çalışmalarındaki yeri ve önemini ortaya koymayı ve uygulanan faaliyetlerin yetersiz ve zayıf yönlerini tespit etmek ve faaliyetlerin verimliliğinin artmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Araştırma, Yozgat E Tipi Ceza İnfaz Kurumu örnekleme ile Türkiye evreninde tüm hükümlü ve tutuklulara uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin mevcut durumu hakkında değerlendirme yapmayı hedeflemektedir.

Araştırma tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak, görüşme usulüne uygun bir şekilde hükümlü ve tutuklulara sorulan sorulara verilen cevaplar ve bu cevaplar neticesinde ulaşılan bulgu ve yorumlardan oluşmaktadır.

Ceza İnfaz Kurumlarında yapılan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin hükümlü ve tutuklular tarafından takdirle karşılandığı bununla beraber yapılan faaliyetlerin gerek yöntem gerekse içerik bakımından yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Uygulanan koğu sohbetlerinin verimli ancak süre ve sıklık periyodu

bakımından yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Konferansların verimli olduğu ancak her hükümlü ve tutukluya ulaşmadığı için yetersiz bulunduğu anlaşılmıştır. Kuran-ı Kerim derslerinin yüksek oran da verimli bulunmakla beraber şartlar gereği her hükümlü ve tutuklunun faydalanamaması nedeniyle yetersiz olarak değerlendirildiği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak uygulanmakta olan bu faaliyetlerin en kısa sürede hükümlü ve tutukluların ihtiyaçları doğrultusunda yeniden planlı bir şekilde değerlendirilmesi, çalışma koşullarının gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın Diyanet İşleri Başkanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında yapılacak yeni protokol ve müfredat çalışmalarına katkı sağlayacağı ve bu alanda çalışan veya çalışmak isteyen kişilere ışık tutacağı ve yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kavramlar: Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik, Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Eğitimi, Ceza İnfaz Kurumu, Cezaevi Vaizi.

ABSTRACT

PARLAK, Abdurrahman. *Pastoral Care and Guidance Services At Penal Institutions (Example Of Yozgat Province)*, (Master Thesis), Çorum, 2019.

Crime phenomenon which is as ancient as humanity is still extant today. Whereas various measures against all kinds of actions and deeds has been applied throughout the history, today the system of detainment of freedom is adopted.

Pastoral care and guidance services are one of the things that detained people who in this period question themselves, life and life beyond need. Thus, directorate of religious affairs conducted projects to carry out the duty of enlightening people about religions affairs also in penal institutions and by appointing staffs who received a special in-institution training as penal institution preacher, the directorate aimed to fill the gap in this field.

In this scope, the directorate of religious affairs provides services with specialist penal institution preachers by carrying out *pastoral care and guidance services as part of religious education in penal institutions for a long time*.

This study aims to emphasize the importance and place of pastoral care and guidance services in the scope of religious education in rehabilitation studies in Penal Institutions and to detect insufficient and weak sides of provided services and to make a contribution to the increasment of efficiency of the said services.

The research aims to carry out an evaluation, using the example of Yozgat E Type Penal Institutions, about the current situation of pastoral care and guidance services provided to all convicts and prisoners around Turkey.

The research is composed of answers and conclusion reached as a result of those answer given to the questions which were asked in due form of interview to the convicts and prisoners on a volunteer basis.

It is inferred that pastoral care and guidance services provided in penal intuitions has been appreciated but on the other hand, the said services has been incapable with regards to both method and content. It is seen that ward communions has been efficient but inadequate in terms of duration and frequency. It is found that the conferences has been grateful yet insufficient since not all convicts and prisoners has been reached in this manner. It is concluded that Quran courses has been regarded highly efficient but

on the other hand they were assessed as insufficient as not all convicts and prisoners could benefit from those courses.

As a result, those services needs to be re-evaluated according to the needs of convicts and prisoners in a planned way within the shortest time and working conditions need to be reviewed.

I expect that our study will make contributions to the protocols that will be arranged between the Directorate of Religious Affairs and the Ministry of Justice and to the new curriculum studies and that it will provide an insight and lend assistance to those colleagues of us who studies or would like to study on this field.

Key Words: Religious Guidance and Pastoral Care, the Directorate of Religious Affairs, Religious Education, Penal Institution, Penal Institution Preacher.

TEŞEKKÜR

Başta bu alıŐmanın her aşamasında akademik katkı, teşvik ve yÖnlendirmelerini esirgemeyen tez danıŐmanım Do. Dr. Macid YILMAZ hocama teŐekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez jürim de yer alan Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR ve Dr. Öğr. Üyesi İrfan SEVİNÇ hocalarıma da değerli katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Bu alıŐma dolayısıyla Yozgat E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda yaptığım alan araştırması için gerek izin gerekse teknik desteklerini esirgemeyen Adalet Bakanlığı ve çalıŐanlarına, Yozgat E Tipi Ceza İnfaz Kurumu yöneticileri ve çalıŐanlarına, özellikle de “hocam bir desteğimiz olacaksa elbet yardım ederiz.” diyerek, gönüllü olarak bu çalışmanın özgün bir şekilde ortaya çıkmasına vesile olan, mülakat çalışmalarına sabırla destek veren tüm hükümlü ve tutuklulara teŐekkürü bir vefa borcu olarak görüyorum.

Desteklerinden dolayı sevgili eŐime, çalışma saatlerinin bitmesini sabırsızlıkla bekleyen biricik kızım İnci’ye ve her zaman desteklerini yanımda hissettiğim değerli aileme teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
ÖN SÖZ.....	xiv

GİRİŞ

A. PROBLEM	1
B. AMAÇ VE ÖNEM	2
C. YÖNTEM.....	4
Evren ve Örneklem	5
Kapsam ve Sınırlılıklar	6
Verilerin Toplanması	6
Verilerin Analizi	7
Raporlaştırma.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 SUÇ.....	10
1.2 SUÇ TEORİLERİ.....	11
1.3 PSİKOLOJİK SUÇ TEORİLERİ	12
1.3.1 Psikanalitik Teori	12
1.3.2 Operant Koşullanma Teorisi	13

1.3.3 Toplumsal Öğrenme Teorisi	14
1.3.4 Biliş-Gelişim Teorisi	15
1.3.5 Gerçeklik Terapisti Teorisi	16
1.3.6 Etkileşim Analizi Teorisi	16
1.4 SUÇ SOSYOLOJİSİ.....	17
1.4.1 Sosyal Düzensizlik Teorisi	18
1.4.2 Sosyal Kontrol Teorisi	19
1.4.3 Sosyal Bağ Teorisi	20
1.4.4 Öz Kontrol Teorisi	21
1.4.5 Gerilim Teorisi.....	21
1.4.6 Damgalama Teorisi.....	22
1.4.7 Alt Kültür Teorisi.....	23
1.4.8 Sosyal Öğrenme Teorisi.....	25
1.5 DİN	25
1.6 SUÇLULARIN TOPLUMA KAZANDIRILMASI VE DİN	28

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

2.1 DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK	31
2.1.1 Dini Danışmanlık	32
2.1.2 Manevi Rehberlik	34
2.1.3 Psikolojik Danışma ve Rehberlik	37
2.1.4 Dini Danışma ve Manevi Rehberlik	39
2.1.5 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberliğin İlkeleri	40
2.1.6 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberliğin Çeşitleri	42
2.1.7 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlikte Kullanılan Teknikleri.....	45
2.1.8 Dini Danışma ve Manevi Rehberlikte Kullanılan Kavramlar	48
2.2 CEZA İNFAZ KURUMLARINDA DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE HUKUKİ DAYANAKLARI	50
2.2.1 Dünyadaki İslah Çalışmalarının Tarihsel Temelleri ve Gelişimi	50

2.2.2 Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Çalışmalarının Gelişimi	52
2.2.3 Türkiye’de Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerine Yönelik Protokoller	53
2.3 CEZA İNFAZ KURUMLARINDA DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK FAALİYETLERİ.....	55
2.3.1 Kur’an-ı Kerim Öğretimi.....	56
2.3.2 Manevi Rehberlik	57
2.3.3 Konferanslar.....	57
2.3.4 Özel Gün ve Gecelerde Gerçekleştirilen Etkinlikler	58
2.3.5 Basılı ve Görsel Eğitim Materyali Desteği	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLAR

3.1. KOĞUŞ SOHBETLERİNE DAİR BULGULAR.....	59
3.1.1 Koğuş Sohbetlerine Katılım Oranı ile İlgili Bulgular.....	60
3.1.2 Koğuşların Ziyaret Edilme Sıklığı ile İlgili Bulgular	61
3.1.3 Koğuş Sohbetlerinin Kazanım Durumu ile İlgili Bulgular	61
3.1.4 Koğuş Sohbetlerinin Kazanımları ile İlgili Bulgular	62
3.1.5 Koğuş Ziyaret Sürelerinin Yeterliliği ile İlgili Bulgular	64
3.1.6 Koğuş Sohbet Veriminin Arttırılabilmesi ile İlgili Bulgular	65
3.2. KURAN-I KERİM DERSLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	66
3.2.1 Kuran-ı Kerim Okumayı Bilme Durumu ile İlgili Bulgular	66
3.2.2 Kuran-ı Kerimin Nerede Öğrenildiği ile İlgili Bulgular	67
3.2.3 Kuran-ı Kerim Derslerinin Kazanım Durumu ile İlgili Bulgular	68
3.2.4 Kuran-ı Kerim Derslerinin Sağladığı Kazanımlar ile İlgili Bulgular	69
3.2.5 Kuran-ı Kerim Derslerinin Verimliliği ile ilgili Bulgular	71
3.2.6 Kuran-ı Kerim Öğretim Materyalleri ile İlgili Bulgular	71
3.2.7 Kuran-ı Kerim Öğretiminde Kullanılması İstenilen Materyaller ile İlgili Bulgular	72
3.3. DİNİ KONFERANSLAR İLE İLGİLİ BULGULAR.....	73

3.3.1 Dini Konferanslara Katılım Durumları ile İlgili Bulgular	74
3.3.2 Dini Konferansların Verimliliği ile İlgili Bulgular	74
3.3.3 Dini Konferansların Kazanım Durumları ile İlgili Bulgular	75
3.3.4 Dini Konferansların İhtiyaca Cevap Vermesi ile İlgili Bulgular	76
3.3.5 Dini Konferanslarda Değınilmesi İstenilen Konularla İlgili Bulgular.....	77
3.4. BASILI VE GÖRSEL EĞİTİM MATERİYAL DESTEĞİ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	78
3.4.1 Dini Kitap Okuma Sıklığı ile İlgili Bulgular	79
3.4.2 Kütüphanede Yer Alan Dini Kitapların İhtiyaca Cevap Vermesi ile İlgili Bulgular	80
3.4.3 Diyanet İşleri Başkanlığından Kitap Talebinde Bulunma ile İlgili Bulgular	81
3.4.4 Diyanet İşleri Başkanlığından Talep Edilen Kitapların Ulaşma Durumları ile İlgili Bulgular.....	82
3.4.5 Cezaevi Vaizinden Kitap Talep Etme Durumları ile İlgili Bulgular	83
3.4.6 Cezaevi Vaizinden Talep Edilen Dini Kitapların Hükümlü ve Tutuklulara Ulaşma Durumları ile İlgili Bulgular.....	83
3.4.7 Diyanet İşleri Başkanlığı Takvimlerinin Koğuşlarda Bulunma Durumu ile İlgili Bulgular.....	84
3.4.8 Takvim Arkası Bilgilerin Okunması ile İlgili Bulgular.....	85
3.5. DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	86
3.5.1 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerinin Yeterliliği ile İlgili Bulgular	87
3.5.2 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerinin Verimliliği ile İlgili Bulgular	88
3.5.3 Cezaevi Vaizinin Ulaşılabilirliği ile İlgili Bulgular.....	89
3.5.4 Dini Faaliyetlerin Kazanımları ile İlgili Bulgular.....	90
3.5.5 İstenilen Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetleri ile İlgili Bulgular	92
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	96
KAYNAKÇA	99
EKLER.....	108
EK-1: Görüşme Formu.....	108

EK-2: Bilgilendirme Onam Formu	110
EK-3: Araştırma İzin Dilekçesi (Enstitü)	111
EK-4: Araştırma İzni (Adalet Bakanlığı)	112
EK-5: Araştırma İzni (Yozgat Cumhuriyet Başsavcılığı)	113

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. Koğuş sohbetlerine katılımlar hakkında görüşler.....	60
Tablo 1.2. Koğuşların ziyaret edilme sıklığı hakkında görüşler.....	61
Tablo 1.3. Koğuş sohbetlerinin kazanımları hakkında görüşler	62
Tablo 1.3.2. Koğuş sohbetlerinin oluşturduğu kazanımlar hakkında görüşler	63
Tablo 1.4. Koğuş ziyaret sürelerinin yeterliliği hakkında görüşler	64
Tablo 1.5. Koğuş sohbetlerinin veriminin artırılması hakkında görüşler	65
Tablo 2.1 Kuran-ı Kerim okumasını bilme durumları.....	66
Tablo 2.2. Kuran-ı Kerimi okumanın nerede öğrenildiğine dair bilgiler.....	67
Tablo 2.3 Kuran-ı Kerim derslerinin kazanım sağlama durumu hakkında görüşler ..	68
Tablo 2.3.2. Kuran-ı Kerim derslerinin sağladığı kazanımlar hakkında görüşler ..	69
Tablo 2.4 Kuran-ı Kerim derslerinin verimliliği hakkında görüşler.....	71
Tablo 2.5. Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılan öğretim materyalleri hakkında görüşler	72
Tablo 2.6 Kuran-ı Kerim öğretiminde kullanılması istenen materyaller ile ilgili görüşler	73
Tablo 3.1 Dini konferanslara katılım durumları hakkında görüşler	74
Tablo 3.2 Dini konferansların verimliliği hakkında görüşler	75
Tablo 3.3. Dini konferans kazanımları hakkında görüşler.....	76
Tablo 3.4. Dini konferansların ihtiyaca cevap verebilme durumu hakkında görüşler	77
Tablo 3.4.2 Dini konferanslarda değinilmesi istenen konular hakkında görüşler ..	78
Tablo 4.1. Dini kitap okuma sıklığı hakkında görüşler	80
Tablo 4.2. Kütüphanedeki dini kitapların ihtiyaca cevap verebilmesi hakkında görüşler	81
Tablo 4.3. Diyanet İşleri Başkanlığından kitap talebinde bulunma durumları.....	82
Tablo 4.3.2 Diyanet İşleri Başkanlığından talep edilen kitapların ulaşma durumları	83
Tablo 4.4. Cezaevi vaizinden dini kitap talebinde bulunma durumları	84
Tablo 4.4.2 Cezaevi vaizinden talep edilen dini kitapların ulaşma durumu.....	85
Tablo 4.5. Diyanet İşleri Başkanlığı namaz takvimlerinin koğuşlarda bulunma durumu	86

Tablo 4.6. Takvim arkası bilgilerin okunma durumları.....	86
Tablo 5.1. Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin yeterliliği ile ilgili görüşler	88
Tablo 5.1.2 Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin verimliliği ile ilgili görüşler.....	89
Tablo 5.2. Cezaevi vaizinin ulaşılabilirliği hakkında görüşler	90
Tablo 5.3. Dini faaliyetlerin kazanımları hakkında görüşler	92
Tablo 5.4 İstenilen dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri hakkında görüşler	94

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

% :Yüzde

Kısaltmalar

AÜ	:Ankara Üniversitesi
AÜİFD	:Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz.	:Bakınız
C.	:Cilt
CİK	:Ceza İnfaz Kurumu
CÜ	:Cumhuriyet Üniversitesi
CÜİF	:Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Çev.	:Çeviren
DİA	:Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	:Diyanet İşleri Başkanlığı
DİKAB	:Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed.	:Editör
Hız.	:Hazreti
Md.	:Madde
OMÜİF	:Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Sy.	:Sayı
t.y.	:Tarih yok
TDK	:Türk Dil Kurumu
TDV	:Türkiye Diyanet Vakfı
y.e.y	:Yayınevi yok
y.y.	:Yayın yeri yok

ÖN SÖZ

İnsanlık tarihi ile yaşıt olan suç olgusu günümüzde de maalesef halen varlığını devam ettirmektedir. Tarih boyunca suç olarak kabul edilen her türlü davranış ve fiillere karşı tedbirler alınmış ve çeşitli ceza yöntemleri uygulanmıştır. Günümüzde ise kişiyi özgürlüğünden alıkoyma yöntemi uygulanmaktadır.

Özgürlüğünden yoksun bir şekilde hayatına devam etmek durumunda olan hükümlü ve tutukluların kendilerini, varlıklarını, inanç ve davranışlarını sorguladıkları ve bunlara cevaplar bulmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Yaşadıkları hayatın ve yaptıkları davranışların doğruluğunu sorgulayan hükümlü ve tutuklulara rehberlik etmek için Diyanet İşleri Başkanlığına ait uzman personellerle Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik hizmetleri verilmektedir.

Bu çalışma ile Ceza İnfaz Kurumlarında Diyanet İşleri Başkanlığınca verilen dini danışmanlık ve manevi rehberlik hizmetlerinin yeterliliğinin incelenmesi, problemlerinin ortaya konulması ve bu problemlere çözümler üretilmesi hedeflenmektedir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, soruları, yöntem ve teknikleri yer almaktadır. Birinci bölümde Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan dini danışma ve manevi rehberlik faaliyetlerini anlamak için başvuracağımız kavramsal çerçeve üzerinde durulmuştur. Bu bölümde suç, suç psikolojisi, suç sosyolojisi, din ve suçluların ıslahı, Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik, Ceza İnfaz Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi ve hukuki dayanakları ve Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik faaliyetlerinin yeterliliğine dair bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Son bölümde alan araştırmasında ulaşılan sonuçlar ve tarafımızca yapılan yorumlar ve öneriler yer almıştır.

GİRİŞ

Günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından birisi hiç kuşkusuz suçtur. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumsal yapı üzerinde olumsuz etkileri bulunan, gün geçtikçe artış gösteren¹ suç olgusuyla mücadele, ihmal edilmemesi gereken bir gerekliliktir. Suçla mücadele kapsamında asırlardır insanlar çeşitli tedbirlere başvurmuş, kanunlar geliştirmiş ve çeşitli yöntemler ortaya koymuşlardır. Bireysel ve toplumsal huzurun sağlanması için suçla mücadele etmekle beraber suçluların da topluma kazandırılması sağlamak için çeşitli çalışma yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Dünyada suçluları topluma kazandırma literatürü içerisinde yer alan yöntemlerden birisi dini danışmanlık ve manevi rehberlik yöntemidir. Bu kapsamda Türkiye’de 1981 yılından itibaren içerisinde Din ve Ahlak Bilgisi derslerinin de yer aldığı, genel kültür derslerinden oluşan bir eğitim programının uygulanmasına karar verilmiş ve yıllarca uygulanmıştır. 2001 yılında ise Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan işbirliği protokolü neticesinde yeni bir müfredat programı yürürlüğe girmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı süreç içerisinde dini danışmanlık ve manevi rehberlik alanında çalışmalar yapmış, konu ile ilgili uzman personeller yetiştirilmesine yönelik eğitim programları uygulamıştır. *Cezaevi vaizi* adıyla kadro tahsis ederek Ceza Tevkif Evleri bünyesinde yer alan Ceza İnfaz Kurumlarında hizmet olanağı sağlamıştır. Bu araştırmanın, üzerinde emek harcanan bu faaliyetlerin yeterliği ve verimliliği hakkında hükümlü ve tutukluların görüşlerini tespit etmek, beklentilerini incelemek ve bu alandaki uygulanan faaliyetlerin genel durumunu göstermesi açısından destek sağlayacağı düşünülmektedir.

A. PROBLEM

Suç bir insanlık gerçeğidir. Suçsuz bir dünya düşünülmeyle birlikte bunun pratiğinin yoktur. Çünkü insanlık var olduğundan beri suç işlenmektedir.² Dolayısıyla

¹ 2003 yılında 58.016 olan hükümlü ve tutuklu sayısı, 2013 yılına gelindiğinde 144.098 ulaşmıştır. TÜİK, *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2013*, erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=12&KITAP_ID=136

² Maide 5/27-31.

kısmen veya mahalli olarak mümkün olsa bile suç ve suçludan arındırılmış bir dünya imkânsız görünmektedir.³

Günümüz dünyasında suç işleme oranlarının arttığı gözlemlenirken küreselleşme neticesinde ülkemizde de bunun yansımaları görülmektedir. Artık toplumumuzda pekte alışık olmadığımız milli, ahlaki ve kültürel olarak izahı mümkün olmayan tarzlarda suçlar işlenebilmektedir. Suçun ve suçluların bu denli yaygınlık kazanmasının ve artmasının temelinde, diğer nedenlerin yanı sıra büyük oranda dini ve ahlaki değerlerden uzaklaşmanın ve yoksunluğun yattığına şahit olunmaktadır.⁴

Ahlaki deformasyona karşı Diyanet İşleri Başkanlığı 1950’li yıllardan itibaren Ceza İnfaz Kurumlarında dini ve ahlaki sohbetlerle hükümlü ve tutukluların topluma kazandırılması amacıyla bir çalışma başlatmıştır.⁵ Bugün, sonuncusu 2011 yılında imzalanan protokolle bu faaliyetler koğuş sohbetleri, konferanslar, Kuran-ı Kerim dersleri, basılı ve görsel eğitim materyal desteği şeklinde devam etmektedir.

Bu çerçevede “Diyanet İşleri Başkanlığınca Ceza İnfaz Kurumlarında yürütülen Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik faaliyetleri, hükümlü ve tutuklular üzerinde ne düzeyde etkili olmaktadır” sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel probleminin yanı sıra şu alt problemlerde yer almaktadır;

1. Hükümlü ve tutukluların koğuş sohbetlerine dair görüşleri nelerdir?
2. Hükümlü ve tutukluların Kuran-ı Kerim derslerine dair görüşleri nelerdir?
3. Hükümlü ve tutukluların dini konferanslara dair görüşleri nelerdir?
4. Hükümlü ve tutukluların basılı ve görsel materyal desteğine dair görüşleri nelerdir?
5. Hükümlü ve tutukluların dini danışmanlık ve manevi rehberlikten beklentileri nelerdir?
6. Hükümlü ve tutuklular dini danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerine ne sıklıkla katılmaktadırlar?

B. AMAÇ VE ÖNEM

İnsanlıkla yaşıt olan suç kavramı bugün kültürel ve teknolojik gelişmelerle daha da yaygınlık kazanmıştır. Hukuki olarak verilen cezalar caydırıcılık amacıyla konmuş

³ Sabri Erturhan, “Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları”, *CÜİF Dergisi*, sy. 8 (2009): 44.

⁴ Erturhan, “Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları”, 45.

⁵ Abdullah Demir, “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi”, *Diyanet İlmî Dergi* 45, sy. 4 (2009): 48.

olsa da suçun işlenmeden önce önlenmesi veya tekrarının engellenmesi açısından ahlaki ve kültürel etkenler önem arz etmektedir. Suçun engellenmesinin yanında, suçlu davranışa karışmış bireylerin topluma tekrar kazandırılmaları da ayrıca önem arz etmektedir. Bu konuda yapılan birçok uygulama olmakla beraber, suçluları topluma kazandırma yöntemlerinden birisi olarak da dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri kabul edilmektedir.⁶ 2011 yılında Adalet bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokol ile son şeklini alan Ceza infaz Kurumlarında dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri, yarım asrı geçkin bir süredir uygulanmaya devam etmektedir.

Uygulanan faaliyetler çerçevesinde bu araştırmanın amacı: “Ceza İnfaz Kurumlarında din eğitimi kapsamında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin hükümlü ve tutuklular üzerinde ne düzeyde etkili olduğunu” araştırmaktır.

Bunun yanı sıra araştırmada “Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin ne düzeyde yeterli olduğunu, katılım düzeylerini ve hedef kitle üzerindeki etki durumlarını tespit etmek” hususları da araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında yürütülen dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri ile ilgili çalışmalar incelendiğinde genellikle faaliyetlerin nasıl olması gerektiği ile ilgili çalışmaların yapıldığı,⁷ nasıl olduğunu ortaya koyan çalışmaların ise az olduğu anlaşılmaktadır.⁸ Araştırmamız bu faaliyetlerin nasıl olduğunu hükümlü ve tutukluların görüşlerine başvurarak ortaya koymasını bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca araştırmacının, dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlere yönelik bu araştırmayı Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda cezaevi vaizi olarak

⁶ Demir, “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi”: 48.

⁷ Şuayip Özdemir, “Cezaevi Din Görevlileri ve Yöneticilerine Göre Cezaevlerinde Din Eğitimi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2, sy. 4. (2002): 1-9.

Şuayip Özdemir, “Ceza Evlerinde Din Eğitiminin Temel Problemlerine Genel Bir Bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi* 3, sy. 9. (2005): 163-175.

Harun Işık, “Cezaevlerinde Sunulan Din Hizmeti Faaliyetleri (İngiltere ve Galler Örneğinden Hareketle Ülkemiz Cezaevi Vaizliğine İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler)” *IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri* 2, (2009): 257-270.

⁸ Şuayip Özdemir, “Türkiye’de Cezaevlerinde Din Eğitimi Uygulamasının Geçirdiği Aşamalar”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2, sy. 2 (2002): 65-78.

Harun Işık, “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Hizmetleri” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3, sy. 12 (2010): 250-263.

Şuayip Özdemir, “Cezaevlerinde Din Eğitimi ve Dini Danışmanlık” *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri*, (2012): 304-339.

çalışırken yapması ve bu konuda dört yıllık bir tecrübeye sahip olarak gözlem yapması araştırmayı alanında ayrıca önemli kılmaktadır.

Olumsuz bir davranışın hayata geçmesine engel olmak, din eğitiminin önemli hedeflerinden birisidir. Bu anlamda Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri suçlu davranışı önleme ve tekrarını engelleme açısından önem arz etmektedir. Uygulanan bu faaliyetlerin yeterliliğini ve verimliliğini ölçmek bireysel ve toplumsal menfaat açısından önem arz etmekle beraber bu faaliyetlerin yeterliliğini ve verimliliğini ortaya koyması nedeniyle araştırmamız büyük önem taşımaktadır.

Araştırmamız Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanmakta olan Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik faaliyetlerinin güçlü ve zayıf olduğu yönlerini tespit etmeyi hedeflemekle beraber, araştırmamızın Ceza İnfaz Kurumlarında dini danışman ve manevi rehber olarak hizmet veren kişilere yol gösterici olacağı ümit edilmektedir.

C. YÖNTEM

Araştırma Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin verimliliğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Nitel araştırmalar görüşme, belgelerin incelenmesi gibi yöntemlerle verilerin toplandığı, olayların doğal ortamında gözlenerek gerçekçi ve bütünsel bir şekilde ortaya konulduğu nitel bir süreçtir.⁹ Nitel araştırma yöntemi; psikoloji, sosyoloji, eğitim, teoloji gibi sosyal bilim alanlarında; insan ve grup davranışlarının nedenini anlamaya yönelik, kişilerin yargıları, deneyimleri, algıları ve duyguları hakkında subjektif veriler elde edebilmek amacıyla; algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır.¹⁰

Nitel araştırmacıların kaygısı, nicel araştırmacılar da olduğu gibi belirli bir evrene sağlam genellemeler yapmak değil, bir evrende olması olası çeşitlilik, zenginlik, farklılık ve aykırılıkları çalışmalarına dâhil ederek bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırma çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemeyi

⁹ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 19.

¹⁰ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 41.

amaç edinmektedir.¹¹ Bu nedenlerden dolayı araştırmada nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir.

Araştırmada nitel araştırmalarda yöntemlerinden birisi olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğinin belirleyici özelliği araştırma öznelinin anlam dünyalarını ve görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarma olmaktadır. Bu nedenle nitel görüşmede görüşülenlerin anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini anlamak, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil daha derin bilgi edinmek esastır.¹²

Görüşme teknikleri, yapılandırılmış ve yarı-yapılandırılmış olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Yapılandırılmış görüşmeler sınırları çizilmiş ve alt açılımlara imkân vermeyen bir yöntemdir. Bu yöntemde sorular önceden belirlenerek verilere bu sorularla ulaşılmaya çalışılmaktadır.¹³ Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise, katı ve sınırları çizilmiş bir görüşme yöntemi olmayıp, görüşme süreci içerisinde alt açılımlarla detaylandırılabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirmekle beraber analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları da bulunmaktadır.¹⁴ Bu nedenlerden dolayı; probleme ilişkin veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir.

Ayrıca bu çalışmada literatür tarama tekniği kullanılarak, dini danışmanlık ve manevi rehberlik alanında daha önce yayımlanmış kitaplardan, makalelerden, bu alanda yapılmış olan doktora ve yüksek lisans tezlerinden, kütüphanelerdeki kaynaklardan ve bu konuyla ilgili kurumların sanal kütüphanelerinden yararlanılmış, bilimsel internet kaynaklarından da faydalanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Evren, gözlenebilir ortak karakteristikler barındıran birimlerden oluşan topluluktur. Örneklem ise evren hakkında bir takım sonuçlara ulaşabilmek için incelenmek üzere seçilen alt birimlerden oluşan topluluktur. Evreni temsil edebilecek

¹¹ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 107.

¹² Kuş Elif, *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2009), 87.

¹³ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1998), 265.

¹⁴ Şener Büyükoztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Pegem Yayınları, 2009), 163.

örneklem seçiminde eşit olasılıkla, kriter gözetmeden rastgele yapılan seçim yöntemi de “rastgele örnekleme” olarak tanımlanır.¹⁵

Bu bağlamda araştırmanın evrenini Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yer alan hükümlü ve tutuklular oluşturmaktadır. Örneklem ise Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yer alan 50 hükümlü ve tutuklunun rastgele örnekleme seçime yöntemi ile oluşturulmuştur.

Örneklemede Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 50 erkek hükümlü ve tutuklu ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan Ceza İnfaz Kurumunda kadın, çocuk hükümlü ve tutukluların temsil çoğunluğunu sağlayamayacakları düşünüldükten görüşmeye dahil edilmemiştir. Ayrıca araştırma izni çerçevesince, siyasi, terör hükümlü ve tutukluları araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Siyasi ve terör suçları dışında ceza kanunlarının suç saydığı fiilleri işleyen hükümlü ve tutuklularla,
- Zaman olarak; 2018 yılı Mart-Nisan ayları ile,
- Konu olarak; Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin yeterliliğinin değerlendirilmesiyle,
- Veri toplama aracı olarak; gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile,
- Görüşme tekniği ile sorulan sorulara verilen cevaplarla,
- Araştırma örneklemeyle sınırlıdır.

Verilerin Toplanması

Probleme ilişkin veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bu sayede problem ile ilgili tüm boyutların ve sorunların kapsamı güvence altına alınmış ve değişik insanlardan aynı konuya yönelik bilgiler alınması sağlanmıştır.¹⁶ Görüşme sırasında görüşülen kişiye göre sorularda esneklik sağlaması, sorunun anlaşılması ve ayrıntılı bilgilere ulaşmak için ek sorular üretme şansı vermesi, böylece kişinin nasıl düşündüğünü ve görüşünü nasıl gerekçelendirdiğini anlamamıza

¹⁵ Demirali, Yaşar Ergin, “Örnekleme”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, sy. 3 (1991): 112.

¹⁶ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 122.

yardımcı olması¹⁷, analiz edilmesi noktasında kolaylık sağlaması yönüyle yarı yapılandırılmış görüşme formunun araştırmamız için uygun teknik olduğu düşünülmüş ve uygulanmıştır.

Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutuklularla cezaevi vaizi olarak yapmış olduğumuz görüşmeler ve araştırmanın probleminin ilgili olduğu literatür dikkate alınarak hazırlanan görüşme formu uzman görüşüne sunulurak değerlendirilmiştir. Soruların birbirini desteklemesi ve problemin çözümüne yönelik sağlıklı veriler elde etmeye uygun hale getirilmesi amacıyla pilot görüşme yapılmıştır. Bu denemeler esnasında soruların anlaşılabilir olması ve odaklı bilgi elde edilmesine imkan tanınması için forma sondaj sorular eklenmiştir. Bununla birlikte görüşme öncesinde araştırmanın konusu, amacı ve nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin açıklamaya yer verilmiştir. Böylece form son şeklini almıştır.

Adalet Bakanlığına Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığıyla hazırlanan bu formula beraber içerisinde araştırmanın amacı, hedefi, araştırmanın yapılacağı tarih aralığı vb. gibi bilgilerin yer aldığı izin dilekçesi ile araştırma için izin talebinde bulunulmuştur. Bilgilendirilmiş onam formu hazırlanması ve yapılan çalışmanın bir nüshasının Adalet Bakanlığına ulaştırılması kaydıyla olumlu yanıt verilmiştir.

26 Mart 2018 tarihinde başlayan görüşmeler, 20 Nisan 2018 yılında tamamlanmıştır. Görüşme öncesinde hazırlanan aydınlatılmış onam formunda çalışmanın amacı, hedefi, süresi ve tamamen gönüllük esasına dayalı bir araştırma olduğu, istedikleri takdirde araştırma öncesi ve esnasında cayabilecekleri, kişisel bilgilerinin tamamen gizli kalacağı, hem yazılı hem sözlü olarak ifade edilmiş ve araştırmacı ile katılımcılar arasında güvence sağlanmıştır. Görüşmeler esnasında soru sorma ve dinleme işlevlerinin daha etkili ve kayıpsız gerçekleşebilmesi için notlar alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada her bir hükümlü ve tutuklu ile toplamda 3-4 saatlik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler neticesinde altmış sayfalık bir metin elde edilmiştir.

¹⁷ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2003), 168.

İlk olarak alınan notlar temize çekilmiştir. Elde edilen dökümler incelenerek araştırmanın temelini teşkil eden sorular çerçevesinde anlamlı bölümlere ayrılmış ve her bölüm özetlenerek taslak bir tema oluşturulmuştur.

Düzenlenen veriler tümevarımcı bir analize tabi tutularak araştırmanın amacına yönelik noktalar saptanıp kodlanmıştır. Verilerin karşılaştırılması ve ilişkilendirilmesiyle elde edilen kodlar kavramlaştırılarak tematik bir düzen oluşturulmuştur.

Tematik kodlama aşamasından sonra elde edilen veriler ortaya çıkan kodlama ve temalara göre düzenlenmiştir. Bu şekilde belirli olgulara göre verileri tanımlamak ve yorumlamak mümkün olmuştur. Oluşturulan kodlar arasındaki ilişkiler incelenmiş, öne çıkan benzerlikler ve farklılıklar temaların oluşturulmasını sağlamıştır. Dini danışmanlık ve manevi rehberlik ile ilgili yapılan doküman incelemeleri ve araştırmacının görüşme sorularının hazırlık aşamasında oluşturduğu başlıklar temaların ortaya çıkmasında yönlendirici olarak kullanılmıştır.

Elde edilen veriler oluşturulan özet ve temalara göre yeniden düzenlenerek kategorilere ayrılmıştır. Veri oranlarının hesaplamasında Microsoft Excel programından yararlanılmıştır.

Son aşamada ise elde edilen bulgular objektif bir biçimde yorumlanmaya çalışılmıştır. Önceki aşamalarda oluşturulan kodlar ve temalar arasında ilişkiler kurulmuş ve bulgular derinlemesine analiz edilmiştir. Bu noktada elde edilen bulguların ilk elden sunulabilmesi adına görüşme metinlerinden aynen aktarımlar da yapılmıştır.

Nitel araştırmalarda araştırmacının bilgi toplama sürecine dahil olması, katılımcının “ne söylediği” sorusunun yanında katılımcının “nasıl ve niçin söylediğine” dair de sorulara da cevap verebilmesi yönüyle bulguların tanımlanması ve yorumlanmasında etkili olmuştur. Bu sebeple görüşmeler esnasında katılımcıların sorulara verdikleri tepkiler, jestler ve mimikler, görüşme esnasında bulunulan durum, bulguların yorumlanmasında veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Ayrıca araştırmada aktarılabilirlik veya güven duyulabilirliğin/inandırıcılığın artırılması için tez süresince devam eden gözlem ve etkileşimle Ceza İnfaz Kurumunda Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik faaliyetleri daha derinlikli anlaşılmaya çalışılmıştır. Esasen araştırmacının yaklaşık dört yıldır Ceza İnfaz Kurumunda cezaevi vaizi olarak çalışıyor olması, Ceza İnfaz Kurumunun da hükümlü ve tutukluların sahip oldukları psikolojiyi, sosyal ortam ve yaşayışlarını bizzat gözlemlemesinin, araştırma

sahasında veri üretimine ve verilerin yorumlanması noktasında büyük katkılar sağlamaktadır.

Raporlaştırma

Bu aşamada ulaşılan bulgular ve yorumlar araştırmamızın cevap aradığı sorular çerçevesinde tematik bir biçimde raporlaştırılmış ve sunulmuştur.

Araştırma sonucunda içerik analizi ve gözlem verileriyle Yozgat E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uygulanan Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerinin yeterliliği ve verimliliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma etiği çerçevesinde hükümlü ve tutukluların isimleri kullanılmamıştır. Genel olarak HT-1, HT-2, HT-3 şeklinde isimlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve başlığı altında suç ve suçluluk kavramları ele alınacaktır. Suç teorileri işlenerek özellikle psikolojik ve sosyolojik suç teorileri üzerinde durulacaktır. Ayrıca din kavramı detaylıca incelenerek suçluların ıslahı açısından dine konusu ele alınacaktır.

1.1 SUÇ

Suç: törelere, ahlak kurallarına, yasalara aykırı davranış olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kişisel alanı aşır kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da kanunları çiğneyen, buna bağılı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin (devlet ya da yerel kuruluş) müdahalesini gerektiren fiiller de suç (crime) kavramı içerisinde dahil edilmektedir. Ayrıca bir suçun, suç olarak tanımlanması için uygulayıcı kuruluş ya da idari bir sistem tarafından fark edilip müdahale edilmesi gerekmektedir.

Suçun hukuksal ve terimsel tanımlarının yanı sıra birde toplumsal karşılığı da söz konusudur. Ahlaka, inanca uygun olması ve suçun kökenlerinde birbiriyle çelişen iddialar da toplumsal olarak suç tanımına etki etmektedir. Bundan dolayı bazı suçlar yaşandığı toplumlarda ahlaka aykırı görülmediğı için suç olarak kabul edilmemektedir.

Suçluluk kavramı ise toplumsal bir görevi yapmada ya da bir yasağa uymada bireyin yetersiz kalması, toplumsal yükümlülüğe aykırı davranması şeklinde ifade edilmektedir. Bununla birlikte suçluluk kötülük yapmayı, suç işlemiş olmayı ya da belli bir görevi yerine getirmemeyi ifade etmekle birlikte yasalarla kesin olarak tanımlanmamış bir kavramdır.

Suç ve suçluluk kavramlarıyla birlikte üzerinde durulması gereken bir kavram da sapmadır. Her toplumun kendi içerisinde belirlediğı sosyal kurallar vardır. Bu kurallar öncelikli olarak aile, sonrasında ise okul ve arkadaş çevresi ile öğrenilmektedir. Bazı fertler bu sosyal kurallara uymaktan kaçınarak veya toplumsal beklentilerden ayrılarak sosyal kurallara aykırı hareket ederler. İşte bu sosyal kurallara aykırı hareket edilmesi

durumu sapma olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda suç ve sapma birbirinden ayrı değerlendirilmektedir. Bir eylemin suç olarak nitelendirilebilmesi için başta ceza kanunları olmak üzere hukuk sistemi içerisinde yasaklanmış bir eylem olup olmadığına bakmak gerekirken, bir eylemin sapma olarak değerlendirilebilmesi için ise onun sosyal kurallar, normlar ve değerlere uygun olup olmadığına bakılması gerekmektedir. Dolu, suç ve sapma kavramları arasındaki farkı şöyle izah etmektedir: “Her ne kadar çoğu sapma teşkil eden davranışlar suç olarak tanımlanmış olsa da, her suç bir sapma olmadığı gibi her saptmada bir suç değildir.”

Suç, suçluluk ve sapma kavramlardan sonra şimdi suç teorilerine giriş yapabiliriz.

1.2 SUÇ TEORİLERİ

Suçun törelere, ahlak kurallarına ve yasalara aykırı davranış olarak tanımlandığını ifade ediliştik. Kuram olarak da ifade edilen ‘teori’ kavramı ise bir olayın nedenlerini sistemli bir şekilde ele almayı ifade etmektedir.¹⁸Suç teorileri ile de suçun nedenlerini sistemli bir şekilde açıklama ifade edilmektedir.

Suçun nedenleri orta çağda *Doğa Üstü Güçler* şeklinde tarif edilmiştir. Aydınlanma Çağında ise suçun nedenleri rasyonel olarak ele alınarak *Klasik Okul* kurulmuştur. Daha sonraları kurulan *Pozitivist Okul* ise suçun nedenlerini sosyolojik ve psikolojik olarak ele alınmıştır.¹⁹

Pozitivist okulda suç; biyolojik ve patolojik olarak değerlendirilmiştir. Bununla beraber erken yaşlardan itibaren yaşadığı kötü tecrübeler, yanlış güdülenmeler ve sosyalleşememe ya da hatalı sosyalleşme ile psikolojik, kişiyi çevreleyen sosyal ve fiziki ortamın etkisi ile de sosyolojik teoriler perspektifinde de ele alınmaktadır. Çalışmada çerçeve dar tutularak Pozitivist okulun sadece sosyolojik ve psikolojik teorileri incelenecektir. Şimdi suç psikolojisi konusuna giriş yapabiliriz.

¹⁸ TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, erişim tarihi: 13 Haziran 2019
<http://sozluk.gov.tr>

¹⁹ Osman Dolu vd., *Suç Sosyolojisi*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013), 4-5.

1.3 PSİKOLOJİK SUÇ TEORİLERİ

Suç, pozitivist okulun psikolojik yaklaşımları ile ele alacağımızı ifade etmiştik. Suçun tanımında iki bileşen yer almaktadır. Bunlar suça yönelik spesifik davranış ve suç işlemeye niyet veya kast etmektir. Birincisi suçun davranışsal yönüne işaret ederken, ikincisinin ise zihinsel boyutlarının bulunması ile suçun psikolojik olarak ele alınmasına imkân tanımaktadır.²⁰

Suç psikolojisi teorileri altı başlık altında incelenmektedir. Bunlar *Psikanalitik*, *Operant Koşullanma*, *Toplumsal Öğrenme*, *Bilişim-Gelişim*, *Gerçeklik Terapisti* ve *Etkileşim Analizi* teorileridir. Aşağıda bu teoriler işlenecektir.

1.3.1 Psikanalitik Teori

Sigmund Freud'un psikanalitik anlayışı, insanın ontolojik konumunu, biyo-psişik toplumsal bir varlık olarak niteler. İd; biyolojik, ego; psikolojik, süper ego da, toplumsal nitelikleriyle kişiliğin temel öğelerini oluşturmaktadırlar.²¹

Freud'a göre id, ego ve süper ego gelişiminin yani kişilik gelişiminin bir dizi yaşam basamaklarından geçmesiyle oluştuğunu ifade eder. Yaşam dönemlerinin birisinde oluşan bir travma, çocuğun kişiliğinde hasar oluşturacak, böylece kökleri derinlerde olan sorunlar, uzun süreli psikolojik olgulara neden olacaktır. Örneğin çocuklarını ihmal eden, reddeden, sevgiden yoksun bırakan, gereksinimlerine duyarlı olmayan ebeveynler çocuklarının süper egolarının gelişiminde başarısız olurlar ve id kişiliğe hâkim duruma geçer. İd'in kişiliğe hâkim olması neticesinde bireyin haz peşinde koşma, başkasının gereksinimlerine duyarlı olmama, saldırganlık ve impulsif psikolojik belirtiler gelişebilir. İd'in aşırı derecede bastırılmasında ise davranış bozuklukları, saldırganlık, belli dürtüleri kontrol altına almada yetersizlik görülebilmektedir. İleri boyutunda ise anti sosyal kişilik ortaya çıkmaktadır.²² Bu durumlar suçu psikanalitik psikoloji perspektifinden ele almamıza olanak sağlamaktadır.

Suç ile ilişkilendirilmiş Psikanalitik teori, Freud'un çocuk- haz anlayışının ve güdülenme görüşünün, yetişkin suç davranışını açıklamak için geliştirilmiş halidir.

²⁰ Alper Küçükay, "Suç Önleme Stratejileri ve Güvenlik Politikalarına Psikolojik Bir Bakış", 346.

²¹ Gürsen Topses, "Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kuramlarının Felsefi Temelleri" *Folklor/Edebiyat*, sy. 70, 18 (2012): 99.

²² Engin Geçtan , *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. (İstanbul: Metis Yayınları, 2003): 53.

Ancak psikanalitik düşünceyi suçu açıklamak için uygulayan ilk kişi Aichhorn olmuştur.²³

Bu teori suçluluğu, Freud'un psikanalitik görüşlerine dayanarak, id, ego ve süper ego gelişiminde oluşan patolojik durumlarla ortaya koymaktadır.²⁴ *Ego*'nun, *id*'in kontrol edilmesinde yetersiz kalması, ego veya süper egonun gelişiminde de yetersiz olduğu anlamını taşımaktadır. Ego gelişimdeki bu bozukluk neticesinde anti sosyal bir karakter şekillenmektedir. Süper egonun aşırı derecede geliştiğinde id'in taleplerinin karşılanmasına hiçbir şekilde izin verilmez. Bu tip suçlular *nevrotik suçlular* olarak kabul edilmektedir.²⁵

Psikanalitik teori suç davranışını, doğuştan olan ve aynı zamanda erken ergenlik dönemindeki "örtülü suçluluk" kavramıyla açıklamaktadır. Buna göre her çocuk yaşamının erken duygusallık dönemlerinde asosyal bir bireydir.²⁶ Bu birey "gerçeklik ilkesi" gereği toplum kurallarına uygun davranarak toplumsallaşmaya başlar. Ancak bu durum bazı bireylerde ise "örtülü suçluluk" olarak devam etmekte ve psikanalitik kuramın "toplumsallıktan uzak" olarak adlandırdığı genel kurallara aykırılık durumu ortaya çıkarmaktadır.²⁷ Psikanalitik kuram, suç davranışını psikolojik gelişimin başarılı olmamasıyla ifade etmektedir.

Bronner ise psikanalitik teoride suçu *yüceltme* kavramı ile açıklamaktadır.²⁸ Bronner suç davranışlarının altında erken duygusal bağları yaşamada başarısızlıktan kaynaklanan içsel ve doyuma ulaşmamış arzuların yattığını ifade etmektedir.

1.3.2 Operant Koşullanma Teorisi

Suçla ilişki olsun ya da olmasın öğrenme kuramlarına göre insan davranışı öğrenilebilir bir durumdur. Başat öğrenme biçimlerinden birisi de Operant Öğrenme biçimidir. Skinner davranışçılığın doğmasına ve büyümesine imkan sağlayan operant (edimsel) koşullanma ilkelerini geliştirmiştir.²⁹ Operant koşullanma: temel olarak istenilen ya da olumlu sonuçlara yol açan davranış biçimini ödüllendirmeyi, istenmeyen

²³ Canter, *Suç Psikolojisi*, 66.

²⁴ Fisün Sokullu-Akıncı, *Kriminoloji*, (İstanbul: Beta Yayınları, 8.Basım, 2011), 169.

²⁵ Sema Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi* 5, sy.2 (1978): 478.

²⁶ Senem Burkay, "Teorik Çerçeve ve Suç", sy.2 (*Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar* [Hakemli Elektronik Dergi], 2008): 6.

²⁷ Canter, *Suç Psikolojisi*, 66.

²⁸ Canter, *Suç Psikolojisi*, 67.

²⁹ Canter, *Suç Psikolojisi*, 82.

ya da olumsuz sonuçlara yol açan davranış biçimini cezalandırmayı, dolayısıyla benzer durumların yinelenmesine engel olmayı ifade etmektedir. Operant öğrenme, suç bağlamında ele alındığında ise cezalar acı veren engelleyici, ödül ise davranışı yineleyen pekiştirici görevi görmektedir.

Suçluluğu bireyin biyolojik yapısı ve aldığı eğitimin etkileşimi sonucu oluştuğunu dile getiren Eysenck, toplumda çocukları cezbeden “kötü, fena ve ahlaki olmayan” şeklinde ifade edilen yasaklanmış davranışlara verilen uygun cezanın şartlı bir uyarı olduğunu söyler.³⁰ Yani çocuk bir davranışa yönelik, geçmişte engellenmiş veya cezalandırılmış ise şartlanarak ve içsel bir duyarlılık geliştirerek, davranışın acı getireceğini düşünüp o davranışı yapmamayı tercih edecektir.

1.3.3 Toplumsal Öğrenme Teorisi

Sosyal Öğrenme kavramı, günümüzde eğitim, eğitim psikolojisi, ahlak gelişimi ve değerler eğitimi gibi alanlarda kullanılan bir kavramdır. Bu kavram, teorik olarak *Toplumsal Öğrenme Teorisinin* temelini oluşturmaktadır. Toplumsal öğrenme teorisi Julian Rotter tarafından geliştirilmiştir ancak teoriye asıl büyük katkılar Bandura ve Mischel tarafından yapılmıştır.³¹

Toplumsal Öğrenme teorisinin temel yaklaşımı insanın her türlü öğreniminin bireysel, çevresel ve davranışsal faktörlerin karşılıklı etkileşimi sonucu oluştuğu ayrıca bireylerin kendi gelişimlerini sağlamada aktif katılımcı oldukları yönündedir. Bu teoriye göre, insanın sosyal bir varlık olmasından hareketle toplumda bireylerin, başka bireylerin davranışlarını model alması ve gözlemlemesi sonucunda ancak öğrenme gerçekleşebilecektir.³²

Bandura ve Walters suçlu davranışlarını toplumsal öğrenme teorisi ile izah ederek, öğrenmeyi sağlayan ceza ve ödül olduğunu vurgularlar. Belirli davranışların ödüllendirilmesi, o davranışın ileride yinelenme olasılığını arttıracak, cezalandırılan davranışların yinelenme olasılığını ise azaltmış olacaktır.

Toplumsal öğrenme teorisi içerisinde model alma ve taklit etmenin önemini vurgulayan Bandura ve Walters, çocuk tarafından saldırgan modellerin izlenmesinin

³⁰ Kaner, “Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar”, 5: 479.

³¹ Mustafa Bayrakçı, “Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy.14 (2007): 200.

³² Ramazan Gürel, “Sosyal PeKiştiricilerin ve Model Davranışlarının, Çocukların Ahlaki Yargılarının Şekillenmesindeki Etkisi (Bandura Örneği)”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12 (2014): 101.

ardından eğer bir engelleme ile de karşılaşmıyorsa, çocuğu daha çok saldırgan davranışlara yönelttiğini ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde saldırganlığı nedeniyle bir yetişkinin cezalandırıldığını görmek ise çocuğun, saldırganlığını engelleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.³³

Toplumsal öğrenme teorisine göre suçlu davranışlar, model alma ve taklit yoluyla öğrenilmesi yoluyla ortaya çıkmaktadır. Başarılı modellerden yoksun olmak ve başarısızlığı sık yaşamış olmak da suça neden olan önemli faktörlerdendir. Eğer suçluya verilen ceza suçtan elde edeceği menfaatten ağır basmazsa ceza ne kadar şiddetli olsa bile suçlu davranış sürmeye devam edecektir.³⁴

1.3.4 Biliş-Gelişim Teorisi

Bilişim-Gelişim teorisine göre bir bireyin davranış örüntüleri ve değerler sistemi geliştirmesi gibi görevleri vardır. Bunlar bireyin diğer bireylerle ilişkiler kurması, mesleğe yönelmesi, entelektüel beceriler geliştirmesi, yeterli bir yurttaş olması için gerekli kavram ve becerileri geliştirmesi gibi görevlerdir. Bireyin gelişimsel ihtiyaçları karşılanmadığı takdirde çeşitli sorunlarla karşılaşması da kaçınılmaz olacaktır. Bu durum bireyin kendisi ile ve toplumla çatışmasına neden olacaktır. Bu çatışmalarda bireyi suçlu davranışlara itecektir.³⁵

Bireyin toplum ile çatışma yaşamaması için ahlak gelişim evrelerine ihtiyaç vardır. Piaget'in geliştirmiş olduğu *ahlak öncesi*, *dışa bağımlı* ve *bağımsız* ahlaki gelişim dönemlerini Kohlberg daha da genişletmiştir. Kohlberg ilk evre olarak, kurallar ve otoriteyi kabul etme dönemine işaret etmektedir. İkinci evre ise toplumsal düzeni korumak ve toplumun refahı doğrultusunda davranılmasıdır. Son evrede ise insanlığın uyması gereken evrensel ahlak ve saygı gibi değerlerin gelişmesi yer almaktadır.³⁶

Piaget'in çalışmaları doğrudan suçlularla ilgili olmasa da bireyin ahlak gelişim yetersizliğinin suça neden olacağı bir gerçektir. Nitekim Piaget ve Kohlberg'in görüşleri doğrultusunda yapılan araştırmaların sonuçları suçluların, suç işlememiş kişilere göre daha alt düzeyde ahlaki gelişim gösterdiklerini ayrıca suç tiplerine göre de suçluların ahlaki gelişimlerinde farklar olduğunu ortaya koymuştur.³⁷

³³ Canter, *Suç Psikolojisi*, 86.

³⁴ Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar", 5: 481.

³⁵ Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar", 5: 482.

³⁶ Osman Dolu vd., *Kriminoloji*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013): 41.

³⁷ Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar", 5: 484.

1.3.5 Gerçeklik Terapisti Teorisi

Gerçeklik Terapisti teorisi suç işlemiş bireylerin ıslahevlerinde ve cezaevlerinde yaşamlarını etkili bir şekilde kontrol edebilmelerine yardım amacıyla geliştirilmiştir.

Gerçeklik Terapisti teorisinde Glasser'e göre bireyin kişiliğinin oluşumunda iki şeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar: sevme, sevilme ve başkalarının gözünde değerli olduğunu hissetmedir. Aile ve çevrede sorumluluk bilinci oluşmamış, değer görmeyen ve sevilmeyen kişiler duygusal bağdan yoksun yetişmektedirler. Sevme ve sevilme ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için, kendisini yoksun bıraktığını düşündüğü topluma karşı suç işlemeye başlamaktadırlar.³⁸

Glasser'e göre sorumluluk alan kişiler başarılı bir kimselerdir. Başarısız olanlar ise ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalan kişilerdir. Gerçeklik Terapisti teorisine göre bireylere sorumluluk verilmesi onların kişiliğine olumlu yönde etki eden önemli uygulamalardan birisidir. Bu teoriye göre ailelerin sorumluluk vererek yetiştirdiği bireylerin suçlu davranış işleme olasılığı da azalmaktadır.

1.3.6 Etkileşim Analizi Teorisi

Etkileşim Analizi teorisi Eric Berne tarafından geliştirilmiştir. Teori, bireyin içsel "ego durumları" ile bireyin sosyal ortamlarda birer ebeveyn, çocuk ve yetişkin olarak üstlendikleri rolleri gözler önüne seren psikoterapi yöntemidir.³⁹

Berne, insanlar için üç ego durumunu ileri sürmüştür. Ebeveyn ego durumu; ebeveyn veya onun yerini tutan kişilerin düşünce ve davranış tutumlarını içerir. Kontrol edici ve eleştirici egodur. Çocuk ego durumu ise bazen yaratıcı, bazen duygusal bazen de isyankârdır. "İstiyorum" diyen talepkâr egoyu temsil etmektedir. Yetişkin ego durumunda ise; insanın gerçekçi mantıksal olan kısmı yer alır. Gerçeğin objektif olarak değerlendirilmesini temsil etmektedir.⁴⁰

Etkileşim Analizi teorisine göre suçlular yetişkin ve ebeveyn ego durumları gelişmemiş kişilerden oluşmaktadır. Suçlu davranışa yönelimin azalması için üç ego durumunun birlikte uyum içerisinde işlemesi gerekmektedir.

³⁸ Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar", 5: 485.

³⁹ Budak, Psikoloji Sözlüğü, "Etkileşimsel Analiz" md., 268.

⁴⁰ Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar", 5: 485.

1.4 SUÇ SOSYOLOJİSİ

Suç konusu insanlığın tarihi kadar eski bir olgudur. Antik Çağ'da Platon, *Kanunlar* adlı kitabında suçun ruhsal bir tür hastalık olduğunu ileri sürerken Aristoteles ise suçu toplumdaki yoksulluk ve devrimlerle ilişkili bulmuştur.⁴¹ Yüzyıllar boyunca farklı zaman ve mekânlarda, farklı şekilleriyle karşımıza çıkan suç olgusu; uygarlık, bilim ve teknolojik gelişmelerle beraber boyut değiştirmiştir. XIX. Yüzyıla kadar insanların suçu açıklama girişimleri incelendiğinde hukuksal anlatımların hakim olurken XIX. ve XX. Yüzyıllarda ise Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da psikolojik, biyolojik ve sosyolojik anlatımlar dahil olmaya başlamıştır.⁴²

Suçun, hukuksal bir olgu olması kadar toplumsal ve kültürel bir yanı da vardır.⁴³ Nitekim suç veya suçluluk çoğu zaman toplumsal bir olayın sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle de elverişsiz sosyal ortamların bir sonucu şeklinde kendini gösterir. Alfieri'nin "Suçu cemiyet hazırlar, fert işler"⁴⁴ sözü aslında toplumdaki yaşça büyük suçlu bireyler tarafından ağır bir suçlama gibi karşılanırsa da suça sürüklenmiş çocuklar için çok uygun bir tanım olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmamızda Suç Sosyolojisi başlığı altında: *Sosyal Düzensizlik, Sosyal Kontrol, Sosyal Bağ, Öz Kontrol, Gerilim, Damgalama, Alt Kültür, Sosyal Öğrenme* teorileri işlenecektir. Teorilerin sayıca çok olmasında, toplumdaki suç çeşitlerinin payının olduğu söylenebilir. Çok sayıda olan teoriler suçu işleyen bireylerin sahip oldukları özelliklerin birbirlerinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Kızmaz bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Gerek çok sayıda suç türünün olması (hırsızlık, tecavüz, zimmete para geçirme, adam öldürme, dolandırıcılık, rüşvet, gasp vb.), gerek suçlulukla ilintili çok sayıda değişkenlerin var olması (yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, suçlu akran grubu, sorunlu aile yapısı, göç, alkol ve uyuşturucu, yerleşim yerinin özelliği, kültür, damgalanma vb.) ve gerekse de suç işleyenlerin sahip olduğu bireysel özelliklerinin (yaş durumları, medeni durumları, mesleki yapıları, sosyalleşme biçimleri, cinsiyet

⁴¹ Özge Cömert ve Yelda Sevim, "Çocuk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi", *Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6, sy.1, (2017), 29.

⁴² Tony Bilton vd, *Sosyoloji*, Çev. Kemal İnal, (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2008), 384.

⁴³ Tony Bilton vd, *Sosyoloji*, Çev. Kemal İnal, (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2008), 384.

⁴⁴ Mustafa Saldırım, "Suça İtilmiş Çocukların Yeniden Sosyalleşme Projesi Bildirileri. I. Ulusal Çocuk ve Suç; Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu", *Atatürk Üniversitesi, Erzurum* (2011): 29-30.

durumu vb.) farklılık arz etmesi gibi nedenler, suç olgusunun çok perspektifli açıklamasını gerekli kılmıştır.⁴⁵

Suç sosyolojisine yönelik bu açıklamalardan sonra suç sosyolojisi teorilerine geçebiliriz.

1.4.1 Sosyal Düzensizlik Teorisi

Sosyal düzensizlik teorisi 1920'li yılların başında, Clifford Shaw ve Henry McKay'in suçun ekolojik incelemeleri çerçevesinde yaptıkları araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Bu teori, özellikle geleneksel toplumlarda zayıflamış sosyal denetimsizlikleri açıklamaya çalışmakta, sosyal denetimsizliğin sebebinin de toplumsal problemler olduğunu savunmaktadır. Teoride sosyal problemler (fakirlik, işsizlik, aile sorunları ve zayıf denetim vb.) sosyal anlamda düzensizlik oluşturan suç unsurları olarak değerlendirilmektedir.⁴⁶

Sosyal düzensizlik teorisyenleri, toplumsal çözümlerin en fazla şehirlerde olduğunu ifade etmişler ve kentlerde suçun çoğaldığı sonucuna ulaşmışlardır.⁴⁷ Shaw ve McKay; yoksulluk, kültürel karmaşıklık ve şehirlerdeki değişikliklerin toplumsal çözümlere yol açtığını savunurlar. Çünkü bunlar, insanların "toplumsal değerlere" bağlılıklarını azaltarak onları suça yöneltmektedir.⁴⁸ Bu durum şehirleşme veya şehirlerdeki nüfus arttıkça, bununla doğru orantılı olarak artan suç oranlarının izahı kabilindedir.⁴⁹ Bu tarzdaki yerleşim yerlerinde suçlu davranış oranlarının yüksek olması da bu kuramı doğrulamaktadır.⁵⁰

Şehirlerdeki suçlu davranış oranlarının yüksek olmasının altında yatan nedenleri açıklamaya çalışan *Sosyal Düzensizlik* teorisi, kriminoloji literatüründe tek bir konumda olmakla birlikte birçok teorinin oluşmasında da temel teşkil etmektedir. Bunlar arasında kontrol ve öğrenme teorileri, sosyal düzensizlik teorisinden türemekle birlikte birbirini takip eden teoriler olarak literatürdeki yerlerini almıştır. Aşağıdaki bölümlerde bu teoriler incelenecektir.

⁴⁵ Zahir Kızmaz, "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme" C.Ü. (Cumhuriyet Üniversitesi) Sosyal Bilimler Dergisi, sy. 29, (2005) 2: 150.

⁴⁶ İsmail Güllü, "Suç Olgusuna Teorik ve Eleştirel Bir Yaklaşım", *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, sy.3, (2014) 2014: 105.

⁴⁷ Cömert ve Sevim, "Çocuk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi", 6: 33.

⁴⁸ Sokullu-Akinci, *Kriminoloji*, 177.

⁴⁹ Abdullah Korkmaz, "Şehirleşme ve Suç", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, sy. 23 (1991): 71.

⁵⁰ Nevzat Görel, "Şehirleşme ve Suç" *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, sy. 2-4, (1996) 32: 590

1.4.2 Sosyal Kontrol Teorisi

Sosyal Kontrol, Travis Hirschi'nin geliştirmiş olduğu bir teoridir. Hirschi, sosyal kontrolün bağlılık, adanmışlık, katılım ve inanç olmak üzere dört bileşeninden söz etmektedir. Topluma ve onun değer ve normlarına bağlılık bireylerin çevrelerine karşı hissettikleri yakınlıkla ilgilidir. Diğer bireylere karşı sevgi, saygı ve aidiyet hissetme diğer bireylerin beklentilerini de dikkate almayı gerektirmektedir. Dolayısıyla bireyin duyguları hissetmemesi diğerleri tarafında kuşatılmama ve kontrol edilememe ile neticelenmektedir. Bu durum da suça karışma ihtimalini arttıran bir unsur olarak karışımıza çıkmaktadır.⁵¹

Sosyal kontrol teorisi yasal düzenlemelerden ziyade, toplumda var olan örf, adet, töre, gelenek ve normlar gibi gayri resmi kurallarla sağlanmaktadır. Toplumda bireylere, toplum tarafından onaylanmayan davranışlar sergilemeleri sonucunda, diğer bireyler tarafından kınama, dışlama, mahrum etme vb. biçimlerde müeyyideler uygulanmaktadır. Bu durum bireye suç eylemini gerçekleştirmeden önce kar-zarar dengesini tekrar gözden geçirme imkanı sağlamakta ve neticede birey, çoğunlukla, sevdikleri tarafından cezalandırılmak istemeyerek olumsuz davranıştan kaçınmaktadır.⁵²

Sosyal kontrol teorisine göre bireyin sosyal kurallara ve değerlerine olan bağlılığı önem arz etmektedir. Sosyal kontrol teorisinde bireyin ailelerine, okullarına, dinlerine ve sosyal çevrelerine yüksek düzeyde olan bağlılığı onun suçlu davranışına engel olmaktadır. Geleneksel kurumlara bağlılıkların düşüklüğünde ise suç işleme oranlarının arttığı gözlemlenmektedir.⁵³ Bu durum sosyal kontrolün suçlu davranışa engel olan önemli nedenlerden birisi olduğunun göstermektedir.

Sosyal kontrolün özellikle çocukluk yıllarında edinilmesi önem arz etmektedir. Çocukluk yıllarında içsel denetim mekanizmasının yeterince gelişmemesi ya da sonraki yıllarda işlev bozukluğuna uğraması, bununla beraber aile ve okul çevresinde edinilen sosyal rollerin çatışması durumunda, bireylerin sapkın ve suçlu davranışlar geliştirmesi kaçınılmaz olmaktadır.⁵⁴ Bu durum suçlu davranışını engellemek için sosyal kontrol mekanizmasının planlı bir şekilde harekete geçirilmesi gerekmektedir.

⁵¹ Nurullah Altun ve İsmail Hira, "Suçu Önlemede Sosyal Sermaye Olarak Sosyal Kontrol Den Yararlanmak" *Akademik İncelemeler Dergisi (AİD)*6,(2014):118.

⁵² Kızmaz, "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama..." 2: 165.

⁵³ Kızmaz, "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama..." 2: 157.

⁵⁴ Cömert ve Sevim, "Çocuk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi", 6: 36.

1.4.3 Sosyal Bağ Teorisi

Sosyal Bağ teorisi, kişinin toplumla bağları koptuğu veya zayıfladığı zaman suç davranışına eğiliminin arttığı savını ortaya koyar.⁵⁵ Dolu'ya göre kriminoloji literatürünün en önemli eserlerinden olan “*Suçun Nedenleri*” isimli kitapta Travis Hirschi “*Sosyal Bağ*” teorisini ortaya atmıştır. Dolu, Hirschi'nin suç anlayışını, insanların toplumsal bağlarının zayıflamasının doğal sonucu olduğunu ifade etmiştir. *Sosyal Bağ Teorisine* göre sosyal bağları güçlü olması bireyleri birbirine kenetleyerek suç ve sapma teşkil eden davranışların ortaya çıkmasını engellemektedir. Hirschi, bireyin topluma olan bağlılığını dört unsur üzerinden analiz etmektedir. Bunlar *bağlılık*, *adanmışlık*, *sürekli meşguliyet* ve *inanç*⁵⁶ unsurlarıdır. Şimdi kısaca bunlara değinilecektir.

Bağlılık: Bağta çocuklar ve gençler olmak üzere bireylerin özellikle aile ve sosyal hayata sıkı bağlanmaları bu kişileri suçtan alıkoyan önemli bir faktördür. Birey için aile fertleri, akrabalar, komşular gibi önem taşıyan kişilerin bakışlarında, davranışlarında farklı olumsuz bir tepki görmemek için riskli davranışlardan uzak durmak ister.⁵⁷

Adanmışlık: İnsanın yapısında olan bir takım maddi manevi hedeflere ulaşma çabası neticesinde kazanılan değerleri kolaylıkla bir kenara atmak istemez. İşte bu noktada sosyal bağ teorisi kendisine bir veya birkaç ideal oluşturmuş bireyin suç işleme olasılığının hiçbir hedefi olmayan insana göre daha az olacağını söyler. Böylelikle bir hedefi, ideali olan bireyin, bu hedef ve idealler tarafında korunduğunu ifade etmektedir.⁵⁸

Sürekli Meşguliyet: İnsanların kendilerini sürekli meşgul edecek bir iş, faydalı uğraşları yoksa suç işlemeleri bu durumun doğal bir sonucudur. Bu durum özellikle çocuk ve gençler için önem arz etmektedir. Bundan dolayı sportif ve sosyal faaliyetler ile meşgul edilmezse suç unsuru olabilecek davranışları önlemek pek mümkün görünmemektedir. Bundan dolayı merkezi ve yerel yönetimlerin, çocuk ve gençlerin vakitlerini faydalı şekilde geçirebilecekleri sosyal, kültürel tesisleri kurmaları ve buralara yatırım yapmaları büyük önem taşımaktadır.

İnanç: Kişinin sapkın davranışlara karşı geleneksel yasaklamaları, yasal kabul etme ve geleneksel değerlerin geçerliliğine inanmama şeklinde tarif edilmektedir. İnsanların bir kuralı çiğnemelerinin en büyük nedeni o kuralın toplum için faydasına

⁵⁵ Budak, Psikoloji Sözlüğü, “Sosyal Bağ Teorisi” md., 660.

⁵⁶ Dolu, *Suç Sosyolojisi*, 8.

⁵⁷ Canter, *Suç Psikolojisi*, 95.

⁵⁸ Canter, *Suç Psikolojisi*, 95.

inanmamalarından kaynaklanmaktadır. Eğer kurallar toplumsal normlar iğnenmesin isteniyorsa bu kuralların herkesin yararına olduğu anlatılmalı ve faydasına inandırılmalıdır. Bireyler küçük yaşlarda başkalarının hakkına saygılı olma noktasında hassas yetiştirilmezlerse, kendi kendilerine bu kuralların neden çiğnenmesi gerektiğine dair gerekçeler bulmaya çalışacaklardır. Böylece herkes yaptığı yanlışlığa haklı bir gerekçe üretecektir.⁵⁹

Dört ana kontrol mekanizmasının öngördüğü *sosyal bağ teorisi* ile Hirschi, bireyleri suç işlemekten alıkoyan temel koruyucuları ifade etmiştir.⁶⁰ Bu dört unsura göre bireylerin birbirleriyle ve toplumla olan bağları ne kadar güçlü olursa, suç işleme potansiyelleri bir o kadar düşük olacaktır. Hirschi'nin bahsettiği bu unsurlar özellikle de geleneksel toplumlarda daha güçlüdür. Kontrol mekanizmalarının daha sıkı olduğu toplumlarda suçlu davranışların zayıfladığı gözlemlenmiştir.⁶¹ Netice itibariyle Sosyal Bağ teorisine göre bireyi topluma bağlayan bağlar ne kadar güçlü olursa, suç işleme olasılığı o kadar azalma göstermektedir.

1.4.4 Öz Kontrol Teorisi

Kriminologlar Travis Hirschi ve Michael Gottfredson 1990 yılında, iç kontrol eksenli bir model olan, *Öz Kontrol* teorisini ortaya atmışlar ve geliştirmişlerdir.⁶²

Öz kontrol teorisinin iddia ettiği görüş: birey herhangi toplumsal bir engelleme ile karşılaşmasa bile suç işlememesinin yüksek bir öz kontrol ile sağlanacağı yönündedir. Çünkü öz kontrolü yüksek olan bireylerde suç işleme fırsatı ne kadar yüksek olursa olsun yinede suç işlemeyeceklerdir. Ancak öz kontrolü düşük olan bireylerde ise tahammülsüzlük, sabırdan yoksunluk, olumsuzluklara dayanma gücünde eksiklik, çalışkanlıktan uzaklık ve problemleri zor kullanarak çözmeye yönelik tavırlar olması dolayısıyla suçlu davranışı işlemesi daha kolay hale gelmektedir.⁶³

1.4.5 Gerilim Teorisi

Durkheim'in Anomi kavramını kullanarak suçun nedenlerini kendi sosyal yapı perspektifi ile açıklamaya çalışan kişi Robert K. Merton'dur. Merton'un ortaya attığı

⁵⁹ Canter, *Suç Psikolojisi*, 94.

⁶⁰ Dolu, "*Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*", 281.

⁶¹ Kızmaz, "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama..." 2: 157.

⁶² Dolu, "*Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*", 286.

⁶³ Dolu, *Suç Sosyolojisi*, 11.

teori ise Gerilim teorisidir. Merton gerilim teorisinde “Neden aynı topluma ait bireyler, diğer toplumlardan daha fazla suç oranına sahiptir?” sorusuna cevap aramaktadır.⁶⁴

Merton’a göre sosyal yapı olarak alt sınıfa mensup bireylerin, özellikle de farklı ırka mensup olanların buldukları sınıf ve sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmeleri çok zor görünmektedir. Çünkü toplumsal olarak alt sınıfa mensup bireylerin yasal yollarla iyi bir eğitim alıp iyi bir şartlarda okuması ve iyi bir mesleğe sahip olması neredeyse olanaksızdır.⁶⁵

Merton alt sınıfa ait bireylerin ekonomik açıdan iyi bir statüye sahip bireylerle aynı imkana sahip olmadıkları ve meşru amaçlarına yasal yollarla mümkün olmadığı için gayri meşru yolları denedikleri savını ortaya koyar.⁶⁶ Bu sebeple Merton’a göre suç, ani bir şekilde sosyal değişimle kuralsızlık zamanlarında ortaya çıkabilen bir olgu değil, daha çok toplumsal yapı fenomenidir.⁶⁷

Merton, suçun kaynağını sosyal yapılar içinde arayarak sınıfsal farklılıkların çatışmasının suça neden olduğunu iddia eder.⁶⁸ Sonuç olarak Merton’a göre sınıfsal gerilim olaylarının olduğu toplumlarda suç olgusunun oluşması da bu durumun doğal bir sonucu olmaktadır.

1.4.6 Damgalama Teorisi

Damgalama Teorisi, suçun nedenlerini araştıran teorilerin aksine, insanların suça ve suçluya gösterdikleri tepkilerin üzerine yoğunlaşan bir yaklaşımı temsil etmektedir. Herkesin hata yapabileceğinin savunulduğu bu teoride, önemli olanın insanların yaptıkları hatalar sonrası onlara karşı nasıl davranılması gerektiği ile ilgilidir.⁶⁹

Damgalanma teorisinde isimleri ön planda olan Tannenbum “Suç ve Toplum” adlı eserinde suçun bireysel davranışların sonucunda meydana gelmediğini, sosyal etkileşim sonucunda öğrenilen bir süreç olduğunu savunurken; Lemert ise önemli olanın suçun nedenlerinin olmadığı, toplumun suçlu davranışa karşı gösterdiği tepki olduğunu savunmuştur.⁷⁰ Damgalama Teorisinde suçlar ve suçlu davranışları incelenmediği, bu

⁶⁴ Ekrem Muş, *Kriminoloji: Suç Teorileri ve Uygulamalar*, (Ankara: Karınca Yayınları, 2016), 63.

⁶⁵ Kızmaz, “Kriminolojide Yeni Yönelimler: Bütünleşik (Integrated) Suç Kuramları 2: 308.

⁶⁶ Güllü, “Suç Olgusuna Teorik ve Eleştirel Bir Yaklaşım”, 2014: 105.

⁶⁷ Cömert ve Sevim, “Çocuk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi”, 6: 34.

⁶⁸ Dolu, *Suç Sosyolojisi*, 12

⁶⁹ Canter, *Suç Psikolojisi*, 98.

⁷⁰ Ruken Macit, “Uyuşturucu satıcıları: Damgalanmış Suç ve Ceza Anlayışı” *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, sy.2 (2017): 180.

kişilere verilen tepkiler incelendiği için, aslında damgalama teorisi bir suç teorisi değil, bir suçlama teorisi olarak da değerlendirilmektedir.⁷¹

Damgalama teorisi insanların etiketlendikleri zaman suç işleme olasılığının arttığını iddia eder. Çünkü bu teoriye göre, insanlar kötü ve sapkın bir şeyleri yapmakla suçlandıkları zaman toplum tarafından dışlandıkları düşüncesine kapılırlar ve bu dışlanmışlık duygusu da suçlu gruplarla iletişime geçmelerine neden olmaktadır.⁷² Böylece suç işleyebilmenin toplumsal olarak temelleri atılmış olmaktadır.

Damgalama teorisine yönelik iki farklı yaklaşım söz konusudur. Bunlardan birisi *Ayrıştırıcı Damgalama* diğeri ise *Birleştirici Damgalama* teorisi olarak adlandırılmaktadır. Aşağıda kısaca bunlara değinilecektir.

Ayrıştırıcı Damgalama Teorisi: Bu teoriye göre suç işlemiş veya bulaşmış kişi için artık hayat değişime uğramış demektir. Çünkü suç işleyen kişi polis tarafından yakalanır, elleri kelepçelenir, hâkim karşısına çıkar ve sicili bozulmuş olur. Bundan dolayı normal bir hayat sürme olasılığı imkânsız olmasa bile çok zor bir hal almaktadır.

Birleştirici Damgalama Teorisi; John Braithwaite'ın “*Suç, Utandırma ve Yeniden Entegrasyon*” isimli kitabında, damgalama teorisyenlerinin iddia ettiği gibi damgalama teorisi her zaman kötü bir şekilde sonuçlanmayacağı, aksine utandırma, ayıplama yani damgalama doğru bir şekilde yapılması durumunda suç işleyen kişilerin yeniden toplumla kaynaştırılabileceklerini ve bu kişilerin kazanılabileceğini iddia etmiştir.⁷³ Bu durum ayrıştırıcı damgalama teorisine göre damgalama teorisine olumlu bir yaklaşım sergilemiştir.

Damgalama teorisi ile ilgili şunu da belirtmek gerekir ki bu teori suça yönelik geniş bir çeşitliliği değil, sadece sokak çeteleri, alkolizm ve uyuşturucu gibi suçları incelediği için bütün suç türlerini açıklayamamakla yetersiz kalabilmektedir.

1.4.7 Alt Kültür Teorisi

Whyte ve Cohen'e dayandırılan ve esaslı olarak Albert K. Cohen tarafından geliştirilen⁷⁴ *Alt Kültür* teorisi, çocuk veya gençler arasında yaygın olduğu kabul edilen

⁷¹ Kate Philbrick, vd. Çev. Buket Çeltik Arslan, *Ebeveynleri Ceza İnfaz Kurumunda Olan Çocuklar*, (Ankara, Ceza Tevkif Evleri Ar-Ge Yayınları, 2014), 51.

⁷² Kızmaz, “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama...” 2: 167.

⁷³ Dolu, *Suç Sosyolojisi*, 16.

⁷⁴ Timur Demirbaş, *Kriminoloji*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2012), 35.

çetelerin içerisinde yer alan, alt sınıftan olan insanların suç, sapma ve suçluluk potansiyelleri üzerinde durmaktadır.⁷⁵

Bu suç teorisine göre suçun özellikle erkek, ergen, işçi sınıfına ait ve kentsel bir olgu olduğu kabul edilmektedir.⁷⁶ Cohen'e göre işsizlik, fakirlik ve kısıtlı imkânlar bireylerin sahip oldukları sosyal statüyü belirleyen en güçlü faktörlerdendir. Bu nedenle de bu gençler, maddi imkânlar açısından düşük bir sosyal statüye mahkûmdurlar. Bu durum dolayısıyla çoğu zaman gençler aşağılık duygusuna kapılır ve bazen de kendilerini bu duyguya mahkûm eden topluma karşı düşmanlık besleyebilirler. Bundan dolayı gençler için tek çıkış noktası iyi bir eğitimle daha iyi bir statü elde etmek olacaktır. Ne var ki okullarda da bu gençleri orta sınıf değerlerinin hâkim olduğu bir sistem beklemektedir.⁷⁷ Bu noktada Cohen'in modelinde gençlerin yaşadıkları gerilim karşısına seçebilecekleri sokak çocuğu, kolej çocuğu, suçlu çocuk gibi üç farklı alternatif çıkmaktadır.

Sokak çocuğu modeli alt sınıflarda tercih edilen ve yaygın davranış tarzı olarak karşımıza çıkar. Bu modeldeki çocuklar orta sınıf değerlerine göre yetiştirilmemiş olmalarına karşın suçu hayatlarının bir parçası olarak benimsememişlerdir. Zira içinde buldukları durum onları suç işlemeye itecek kadar kendilerini rahatsız etmemektedir. Daha çok mevcut durumu kabullenme söz konusudur. Kolej çocukları ise orta sınıf değerlerine göre yetiştirilmiş ve bu sebeple de orta sınıf statüsüne kavuşabilmek ve başarılı olabilmek için çabalayan gençlerdir. Suçlu çocuklar ise, orta sınıf değerlerine göre yetiştirilmiş olmalarına rağmen bu sistem içinde başarılı olamadıkları için orta sınıfa düşman kesilen, elde edemedikleri sosyal statüye suç işleyerek erişmeye çalışan gençlerdir.⁷⁸ Bu gençler, benzer sorunları olan diğer gençlerle bir araya gelerek çete şeklinde ifade edilen suçlu alt kültürlerini oluştururlar. Böylece kendilerine ait saygı ve statü değerlerini oluşturmuş olurlar. Yasa dışı faaliyetlerde bulunup halkı korkuyla sindirirler. Böylece toplumdaki intikamlarını almış olurlar. Gönüllü bir şekilde olmasa da artık herkes kendilerine saygı duyuyordur. Böylece "statü problemlerinin" çözülmüş olduğuna inanmaktadırlar.

⁷⁵ Kızmaz, "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama..." 2: 157.

⁷⁶ Tony Bilton, vd, Çev. Kemal, İnal., *Sosyoloji*, (Ankara, Siyasal Kitapevi, 2008), 386

⁷⁷ Kızmaz, "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama" 2: 158.

⁷⁸ Güllü, "Suç Olgusuna Teorik ve Eleştirel Bir Yaklaşım" 2014:105.

1.4.8 Sosyal Öğrenme Teorisi

Edwin Sutherland ile başlayan *Sosyal Öğrenme Teorisi* Nettler, Cohen, Homans tarafından en son Sutherland ve Cressey tarafından geliştirilmiştir.⁷⁹ Bu teori suçu, kriminolojik olaylarla beraber toplumdaki kuralların, değerlerin ve davranışların öğrenilmesiyle alakalı olarak açıklamaya çalışmaktadır. İçerisinde *ayırıcı birleşenler*, *ayırıcı pekiştirme ve nötrleştirme* gibi yaklaşımları da içeren bu teori suç tekniklerinin öğrenilmesini konu edinmektedir.⁸⁰

Sutherland'a göre suçluluk, insanların "kriminal değer ve normlarla" etkileşimleri sonunda öğrendiklerini uygulaması ile ortaya çıkan sosyal bir etkileşimdir. Suçlu davranış, ne biyolojik olarak zekâ seviyesindeki düşüklük ve doğuştan gelen bireysel eksiklerle, ne psikopatik ve kişilik bozukluklarıyla ne de yoksulluk gibi ekonomik kaynaklı sebeplerden dolayı ortaya çıkmamaktadır. Sosyal öğrenme teorisine göre suç tamamıyla toplumsal etkileşim çerçevesinde bir sosyal öğrenme faaliyeti sonucunda ortaya çıkmaktadır.⁸¹

Suçlu davranışın öğrenildiğini savunan bu teori, kişilerin sürekli etkileşim halinde olduğu yani vaktini geçirdiği kişilerden suçlu davranışı öğrenmeleri sebebi ile suçlu davranışı işlediklerini iddia etmektedir. Özellikle de kültürel çevresiyle etkileşim içerisinde olan kişiler daha çabuk suçlu davranışı öğrenir. Buna göre eğer birey din, aile, okul vb. ilişkileri güçlü ise daha az suça eğilim göstermektedir. Bu durumda ahlaki değerlerden ziyade sosyal kontrol yasaları düzeni sağlamaktadır.

1.5 DİN

Arapça *deyn* kökünden gelen bir kelime olan *Din*, ceza, mükâfat, itaat, hüküm, gidilen yol, örf gibi anlamlara gelmektedir. Bazı dil âlimleri tarafından *hesap* ve *İslam* gibi anlamlarda verilmekle beraber genel kanaat itaat ve ceza anlamları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak Seyyid Şerif el-Cürcani ve Zebîdî'nin de yer aldığı bazı âlimler dini "Din akıl sahiplerini kendi tercihleriyle bizzat hayırlı olan şeylere götüren ilahi bir kanundur" şeklinde tarif etmişlerdir. Latince'de ise Din

⁷⁹ Fisün Sokullu-Akıncı, *Kriminoloji*, 183.

⁸⁰ Cömert ve Sevim, "Çocuk ve Suç İlişkisinin...", 6: 36

⁸¹ Güllü, "Suç Olgusuna Teorik ve Eleştirel Bir Yaklaşım" 2014: 105.

kavramının karşılığı olan *religio*, Tanrı'nın yolu, Tanrı'ya korku ve saygı ile karışık bir bağlılığı ifade etmektedir.⁸²

Klasik İslam edebiyatında Din kavramı “Allah'a ve insanlara karşı vazifelerini bildiren, mensuplarını dünya ve ahirette, saadet ve selametine ulaştıran akıl sahiplerine gönderilmiş ilahi bir yol ve kanun” şeklinde tanımlanırken,⁸³ batı literatüründe ise “Din beşer üstü bir kuvvete veya kuvvetlere inanmak,⁸⁴ “Her şeyin bizim bilgimizin üstüne çıkan bir kudretin tezahürlerinin kabulü”⁸⁵ “İnsanın gelişmesi güçlenmesi için gerekli olan şey”⁸⁶ vb. şekillerde ifade edilmiştir. Bir din eğitimcisi ve sosyolog olan Baltacıoğlu dini: “Dil, ahlak, sanat ve felsefe gibi milli varlığın milli özüdür. Milli kişilik din kişiliği ile başlar. Onunla olgunlaşır, onunla en ideal ve en mutlak varlığına ulaşır”⁸⁷ şeklinde tarif ederken, Bilgin ise dini: “Tapınaklara kapanmış insanlardan ve törenlerden ibaret saymak dar bir anlayıştan başka bir şey değildir. Din her şeyden önce bir bilinçaltı varlığıdır” şeklinde ifade etmektedir.⁸⁸

Yapılmış olan bütün din tanımlarında farklılıklar olmakla birlikte üzerinde bileşilen nokta dinin insanlık kadar eski oluşudur. Bu sadece ilahiyatçılara veya dindarlara göre değil, etnoloji, sosyoloji gibi çeşitli ilim dallarına göre de böyledir.⁸⁹ İnsanla birlikte var olan, insanı muhatap alarak, onu bilgilendirmeyi, yüceltmeyi ve mutlu etmeyi hedefleyen din ile tarihin bütün toplumlarında, hem evrensel hem de ferdi olarak insanı her yönüyle kuşatan bir disiplin olarak daima karşılaşmış⁹⁰ ve insanın olduğu her yerde gündemini muhafaza etmiştir.

İşlevselci sosyologlara göre din, toplumsal olarak en temel belirleyici olgulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹¹ Çünkü din topluma anlam katar, kimlik kazandırır, toplumun yapısal ve kültürel işlevlerini yerine getirmesini, kısaca toplumsal düzeni sağlamaktadır. Din, doğası gereği farklı tabiatta yaratılan insanlar arasında akla,

⁸² Günay Tümer, “Din”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, C. 9 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları), 314-315

⁸³ M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Eser Neşriyat, 1979), 1: 8; Süleyman Anamur, “Din Nedir ve Ne Değildir?” *İslam Medeniyeti*, (y.y: y.e.y,1973) 28: 21.

⁸⁴ M. Rahmi Balaban, , *İlim-Ahlak-İman*, (Ankara: D.İ.B Yayınları, 1969), 63.

⁸⁵ William Alston, “*Din*”, Çev. Günay Tümer, (Ankara: A.Ü.İ.F.D, 1972), 18: 163.

⁸⁶ Nietzsche, *Aforizmalar*, Çev. Umran Sedat, (İstanbul: Birey yay. 2000), 112.

⁸⁷ Abbas Çelik, “İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Din Eğitimimiz”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 14 (1999): 171.

⁸⁸ Beyza Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1981) 24: 472.

⁸⁹ Süleyman Anamur, “Din Nedir ve Ne Değildir?”, 28: 21

⁹⁰ Ali Bardakoğlu, “Gençlik ve Din; TDV Kadın Kolları Konferans ve Panelleri: Din Nedir? İnsan İçin Önemi Nedir”, (Ankara: *Diyanet Vakfı Yayınları*, 1998): 3.

⁹¹ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi Dersleri*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1993), 415.

duyguya ve eyleme hitap ederek toplumu oluşturan kesimler arasında anlaşmayı yani ‘consensus’u oluşturmaktadır. Din, bu ‘consensus’ ile toplum bireylerini diğer bireylerle kaynaştırmakta ve toplumsal bütünleşmede yaşanan sorunları çözmeye önemli bir mekanizma olarak görev yapmaktadır.⁹²

Dinin ortaya koyduğu birçok olgu vardır. Bu olgularla birlikte dinler tarihi incelendiğinde asıl amacının insana mutluluk ve huzur sağlamak olduğu görülmektedir.⁹³ Çünkü Erich Fromm’a göre inanma duygusunun olmaması veya eksikliği insanı huzursuzluğa itmektir.⁹⁴ İnanma duygusunun varlığı bireyin hayatının düzenli ve huzur içerisinde geçmesine zemin hazırlamaktadır. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, din düzen ve huzurun zeminini hazırlar ancak bunu garanti etmez. Onu insanlar kendi çaba ve gayretleriyle başaracaklardır. Çünkü din, insanlara ancak düzen ve huzuru sağlayacak motivasyonu vermektedir.⁹⁵

Bir dinden bahsedilebilmesi için iman, ibadet ve ahlak sistemlerini de barındırması bir zorunluluktur. Ayrıca teorik ve yalın bir biçimde Tanrı inancı yeterli olmayıp bunun fiillere de dökülmesi gerekmektedir.⁹⁶ Bu durum da ahlaki kaidelerin pratiğe dönüşmesini zorunlu kılmaktadır.

Ahlaki kaideler, insan-Tanrı ilişkisinin yansıması olarak insan-insan veya insan-doğa ilişkisine de işaret etmektedir. İnsanın başkaları ile iyi geçinmesi, onlara zarar vermemesi gibi davranışlar, Tanrı’nın hoşuna gidebilecek davranışlar olmasının yanında, toplumda içerisinde de huzura katkı sağlayan elementlerdir. Çünkü Durkheim’e göre dini, ahlaki yükümlülükler ve toplumsal normlar olmadığı zaman hayat çekilmez hale gelerek *anomi* oluşmaktadır.⁹⁷ Anomi ise, yapıcı-yıkıcı davranışa yani suça sebebiyet verebilmektedir.⁹⁸ Yine Durkheim'e göre ferden yer aldığı toplum, din gibi davranışları düzenleyen kültürel kaideler oluşturmada ne kadar başarılı olursa

⁹²Muhammet Çevik, “Dindarlık Suç İlişkisi: Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği “ (Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2010), 37-38.

⁹³Recai Doğan, “2005 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri: Nitelikli Din Eğitim-Öğretiminin Sosyal ve Evrensel Barışa Katkısı”, *TDV Yayınları*, (2006), 251.

⁹⁴Hüseyin Peker ve Osman Eyüpoğlu, “Birey ve Toplum Açısından Din Eğitimine Duyulan İhtiyaç”, *OMÜİF (Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi*, sy. 37 (2014), 7.

⁹⁵Bardakoğlu, “Din Nedir? İnsan İçin Önemi Nedir”, 6.

⁹⁶Karaman, Hayrettin vd., “*İlmihal-İman ve İbadetler*”, (Ankara: TDV Yayınları, 2012) 1:16

⁹⁷Tony Bilton, vd, Çev. Kemal İnal, *Sosyoloji*, (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2008), 386.

⁹⁸İbrahim Çapak ve Nimet Ferah, “Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Potansiyeller”, *İslami İlimler Dergisi* 8, (2013), 2: 59.

anomi oluşmayacak, “tatmin edilemez arzuları” kontrol altına almak bir o kadar mümkün hale gelebilecektir.⁹⁹

Genelde tüm dinler, özelde özellikle ise İslam dini toplumsal anominin ve suçlu davranışın oluşmasına engel olmaya çalışmaktadır. Bu duruma İslam’daki dindarlık anlayışından katkı sağlamaktadır. Çünkü İslam sadece ritüelleri olan bir din değil, insan hayatının bütün yönlerine hâkim olan, düzenleyen, toplumsal, siyasi ve ekonomik doktrinler topluluğudur.¹⁰⁰ Bu durum hayatına, sosyal çevresine, davranışlarına da yansımaktadır. Çünkü Allah’a inan bir kişi, ümit ve güven içerisinde olur. İyi dileklerinin gerçekleşeceğine inanır, karamsarlığa düşmez. Tüm sıkıntıları bilen bir yaratıcı olduğuna ve her işte bir hayır olduğuna, hayırlısının nasip edileceğine dair bir inancı vardır. Toplumda gittikçe yaygınlaşan ruh bozuklukları¹⁰¹ ve intihar girişimleri daha çok manevi desteğini kaybetmiş ümitsiz kimseler arasında görülmesi, insanların suça eğilimleri ile dindarlıkları arasında ters bir orantının olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁰² Tüm dinlerin ve özelde İslam dininin ortaya koyduğu ahlaki kaideler uygulandığı müddetçe otokontrolün arttığı böylece suçlu davranışların azaldığı bir sistem ortaya konulmuş olacaktır.

1.6 SUÇLULARIN TOPLUMA KAZANDIRILMASI VE DİN

Suç bir insanlık gerçeğidir. Suçsuz bir dünya düşünülmeyle birlikte bunun bir pratiği yoktur. Çünkü insanlık var olduğundan beridir suç işlenmekte¹⁰³ ve mahalli olarak mümkün olsa bile suç ve suçlulardan arındırılmış bir dünya imkânsız görünmektedir.¹⁰⁴

Günümüzde suç işleme oranları oldukça artmış ve küreselleşme neticesinde Türkiye’de de bunun yansımaları görülmektedir. Artık ülkemizde de pek alışık olmadığımız, ahlaki, milli ve kültürel olarak izahı mümkün olmayan tarzlarda suçlar işlenebilmektedir. Suçların bu kadar artması ve yaygınlık kazanmasının temelinde, diğer

⁹⁹ Al-Khalifah, “Religiosity in Islam as a Protective...” 2: 10.

¹⁰⁰ Abdullah H. M. Al-Khalifah, “Religiosity in Islam as a Protective Mechanism against Criminal Temptation (İslam’da Suç Eğilimine Karşı Koruyucu Bir Mekanizma Olarak Dindarlık)”, *İslami Sosyal Bilimler Dergisi* 2, (1994) 2: 12.

¹⁰¹ Peker ve Eyüpoğlu, “Birey ve Toplum Açısından...” 37: 11.

¹⁰² Leslie Mc Cullough, Çev: Hüseyin Peker, “İntihar, Sebepleri Nedir ve Ona Nasıl Engel Olunur?” *OMÜİF Dergisi*, (1987), 2: 105.

¹⁰³ Maide, 5/27-31.

¹⁰⁴ Sabri Erturhan, “Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları”, *CÜİF (Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi*, (2009), 13: 44.

nedenlerin yanı sıra, dini ve ahlaki değerlerden uzaklaşmanın ve bu değerlerden yoksunluğun yattığını düşünülmektedir.¹⁰⁵ Çünkü fonksiyonel teorisyenlerin de vurguladığı gibi; din toplumun, sapkın davranıştan ve karışıklıktan uzak durmasını emretmekle beraber sosyal düzenin korunmasını ve toplumun bütünleşmesini de sağlamaktadır.

Bir toplumun bireylerini bir arada tutan çeşitli etkenler vardır. Ortak dil, ortak bayrak, ortak kültür gibi din de birleştirici, bir arada tutucu simgesel bir niteliğe sahip olabilmektedir. Din bir toplumdaki bireyleri benzeştirerek aralarındaki ayrışmayı, farklılaşmayı, gerilimi azaltarak suç potansiyelini ve suçlu davranışı engeller. Dinin suçlu davranışı engelleyici etkilerinden birisi, topluma zarar veren fiil ve hareketleri aynı zamanda birer günah olarak değerlendirmesi, bu suçları Allah'a karşı işlenen bir fiil ve tavır olarak değerlendirmesidir. Dinin diğer bir etkisi ise bireyin duyuş ve düşünüşüne etki ederek, kendisinin de belirleyici olduğu norm ve değerleri içselleştirmesini sağlamasıdır. Bu durumu ahlak, vicdan, günah gibi men edici araçlarla kontrol altına alınmış olur.

Suçla mücadelenin, yani yaşanılabilir temiz bir toplum oluşturmanın birinci ve en önemli şartı iç denetim yani dini-ahlaki temeldir. İç denetimin sağlanmasında ise vicdan önemli rol oynamaktadır. Çünkü vicdan, insanın kendi fiillerinin sonuçlarını murakabe eden, hayatının akışını tanzim eden bir mürşit mesabesinde olan güçlü bir psikolojik denetim mekanizmasıdır.¹⁰⁶

İslami kaynaklarda, vicdanın en etkin şekilde harekete geçirilmesini sağlayan ihsan kavramından bahsedilmektedir. Cibril hadisi diye bilinen meşhur hadis-i şerifte, Cebrail (a.s) Hz. Peygambere sorular sormuş ve Hz. Peygamberde bu soruları cevaplamıştır. Bu hadis-i şerifte sorulan sorulardan birisi olan “İhsan nedir” sorusuna Hz. Peygamber “İhsan, Allah'ı görüyormuşçasına hareket etmendir. Çünkü o sen onu görmesen de O seni görmektedir” buyurmuştur.¹⁰⁷ İhsan anlayışı güçlü bir denetim mekanizması kurmak için önemli bir etkidir.

Vicdan, ferdin veya toplumun kabullerine, eğitim ve çevresel şartlarına göre olumlu veya olumsuz olarak şekillenebilmektedir. Bu nedenle İslam işe, düzgün olduğunda her türlü güzellik ve hayrın, bozulduğunda ise her türlü kötülük ve şerrin kaynağı olacak olan beşerin kalbine hâkim olma, onu ıslah etme ile başlar. Nitekim Hz.

¹⁰⁵ Erturhan, “Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları”, 13: 45.

¹⁰⁶ Erturhan, “Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları”, 48.

¹⁰⁷ Buhârî, Tefsîr, (Lokman) 2

Peygamber kalbin, düzgün ve sağlıklı olması halinde bütün vücudun da düzgün ve sağlıklı olacağına; bozuk olması durumunda ise bütün vücudun da bozulup sağlıklı olacağına dikkat çekerek¹⁰⁸ kalbin önemine vurgu yapmıştır. Bu nedenle İslam, insanı ıslah etmek ve her türlü kötülüklerden arındırarak muhafaza etmek amacıyla ilk ve en büyük çabasını kalbe yöneltir. Havf ve reca çizgisinin muhafazası için Allah ile irtibatını sağlamaya çalışır.¹⁰⁹ Allah'ın emir ve yasakları, isim ve sıfatlarının tezahürünün egemen olduğu kalp suç işlemeye temayül etmez. Çünkü o gerçek manada Rabbinden korkar ve nefsin arzu ve isteklerine engel olur.¹¹⁰

Sonuç itibarıyla; kalbinin derinliklerinde Kadir-i Mutlak bir Allah inancı ve korkusu olan bir kimse, her an kendisini Allah'ın murakabesinde hissederek her davranışını buna göre tanzim eder, bundan dolayı bütün kötülük ve yasaklardan kaçınmaya çalışır. Dinde yer alan ceza ve ödül anlatımları da suça meyletmeyi önleyen önemli unsurlardandır. Bu durumlar ıslaha muhtaç bir toplum için en önemli dinamiklerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹¹

¹⁰⁸ Buharî, "İman", 39; Müslim, "Müsakat", 107.

¹⁰⁹ İsrâ, 17 / 57

¹¹⁰ Erturhan, "Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları", 49.

¹¹¹ Süleyman Uludağ, *İslam'da Emir ve Yasakların Hikmetleri*, (Ankara: TDV Yayınları, 1992), 51-56.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

İkinci bölümde genel konulardan biraz daha araştırmanın inceleme alanı olan dini danışma ve manevi rehberlik konusuna değinilecektir. Kuramsal çerçeve ve kaynak araştırması başlığı altında: dini danışmanlık, manevi rehberlik, psikolojik danışma ve rehberlik, dini danışma ve manevi rehberlik kavramları üzerinde durulacaktır. Ayrıca dini danışma ve manevi rehberliğin ilkeleri, çeşitleri, teknikleriyle beraber kullanılan kavramların açıklamalarına da yer verilecektir.

Ceza İnfaz Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi ve Hukuki Dayanakları başlığı altında: dünyadaki ıslah çalışmaları, dini danışmanlık alanında hazırlanmış ilk müfredat çalışması ve bu alanda imzalanan protokollere değinilecektir.

Ceza İnfaz Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetleri başlığı ile daha da özele inerek Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan faaliyetler ele alınmıştır. Bu faaliyetler Kuran-ı Kerim öğretimi, koğuş sohbetleri, konferanslar, özel gün ve gecelerde gerçekleştirilen etkinlikler, gözlem ve sınıflandırma formlarının din kısmının doldurulması ve basılı ve görsel eğitim materyal desteği başlıkları altın incelenecektir.

2.1 DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK

İnsan zorluk karşısında bazen çaresiz kalıp ne yapacağını bilemez hale gelebilmektedir. Hayat devam ettiği sürece bu sorunlara çözüm araması gerekmektedir. Eğer sorun sağlıkla ilgili ise tıbbi, hukuksal ise hukuki, ruhsal ise psikolojik, hem ruhsal hem manevi ise manevi yönde çözüm arayışına girmesi gerekir. Bu çözüm arayışlarından birisi olan manevi danışmanlık bireyin hastalık, engellilik, doğal afet, tutukluluk gibi kaldığı zor durumlarda, yaşamın anlamını bulmada dini/manevi bir bakışla desteklenmesini ihtiva eder.¹¹²

¹¹²Naci Kula, “Manevi Danışmanlıkta Kullanılan Bazı Dini Kavramların Anlam Alanı ve Fonksiyonelliği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri (İstanbul: Ensar Yayınları, 2016) 1: 45.

Kula'ya göre uyuşturucu kullanımındaki artış, uyuşturucu madde kullanımında yaş oranlarının düşmesi, antidepresan ilaç kullanımının yüksek düzeyde artış göstermesi gibi nedenler dini danışmanlık ve manevi rehberlik alanına tekrar bakılmasını zorunlu kılmaktadır.¹¹³

Günümüzde hep artan istekler, daha fazla kazanmak, daha fazla harcamak, daha çok bencillik, sonuçta insanları yalnızlaşmaya, dışlanmaya psikolojik ve patolojik hastalıklara yakalanmaya sürüklemiştir. İşte bu durum karşısında ABD ruh sağlığı konusunda dinden yararlanma yoluna giderek bu alanda ciddi çalışmalar yapmış ve dini danışmanlık ve rehberlik işini yapacak din adamlarını yetiştiren eğitim kurumlarında bu konu ciddi bir şekilde ele alınmaya başlamıştır.¹¹⁴

Ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığı din eğitimi ve din hizmetlerinin kalitesini yükseltmeyi ve muhatap kitlenin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayarak uzun yıllardır alt yapısı hazırlanan bir program çerçevesinde, cami dışı din eğitimi olarak tarif edilen ve içerisinde ceza infaz kurumları, hastaneler, yetiştirme yurtları, huzurevleri ve aile ve dini rehberlik büroları gibi çok kapsamlı uygulama ağlarını faaliyete geçirmiştir.¹¹⁵

2.1.1 Dini Danışmanlık

Günümüzde birçok alanda olan değişim, din anlayışı alanında değişim ve gelişimi de beraberinde getirmiştir.¹¹⁶ Bilgi kaynaklarının çoğalması bu değişime katkısı dikkate değer ölçüdedir. Bu değişim ve gelişmeler din hizmetlerinde kullanılan tebliğ yönteminde de yeni yöntemler geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Dini danışmanlıkta din hizmetleri açısından alternatif bir yöntem olarak sunulmaktadır.

1900 yıllarda batı literatüründe “Pastoral Care” ve “Pastoral Counseling” gibi isimlerle başlatılan dini danışmanlık hareketinin¹¹⁷ öncüsü olarak Anton Boisen kabul edilmektedir. Anton Boisen hastanelerde ruh hastalıklarından yatan hastalar ile ilahiyat

¹¹³Kula, “Manevi Danışmanlıkta Kullanılan Bazı Dini Kavramların Anlam Alanı ve Fonksiyonelliği” 1:48.

¹¹⁴ Mustafa Köylü, “Teoriden Pratiğe Dini Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri: Samsun Örneği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016) 1: 65.

¹¹⁵ Harun Işık. “Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri, Manevi Rehberlik ve Kur'an Öğretiminin Etkin Bir Yapıya Kavuşturulması”. *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu 2*, (Ankara: DİB Yayınları, 2012) 2: 269.

¹¹⁶ Nevzat Y. Aşıkoğlu. “Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem: Dini Danışmanlık”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (Ankara: DİB Yayınları, 2007), 2: 545.

¹¹⁷ Üzeyir Ok. “İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (Ankara: DİB Yayınları, 2007) 2: 550;

Altaş, “Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar”, 2: 308.

öğrencilerini “*Klinik Dini Danışmanlık Eğitimi Hareketi*” isimli çalışması ile bir araya getirmiştir.¹¹⁸ Anton Boisen’in öncülüğü neticesinde literatür oluşmaya başlamış ve günümüzde hastaneler, hapishaneler, cezaevleri vb. yerlerde kullanılmaya başlamış, günümüz dini danışmanlık hareketlerinin temelleri atılmıştır.

Dini Danışma (Pastoral Care): Din adamları tarafından bakıma muhtaç yaşlı, engelli ve kronik hastaların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak ve desteklemek şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı zamanda dini ve ruhsal problemlerin çözümünde kullanılan bir çeşit danışma sürecini de ifade etmektedir. Dini danışma haham, papaz, imam ve vaiz gibi din görevlileri aracılığı ile terapi hizmeti sunan psikolojik danışma alanını temsil etmektedir.¹¹⁹ Aynı zamanda dini danışma, faaliyet olarak içerisinde bilgilendirici, duada, kutsal kitap okumada, danışmanın aktif olduğu ve içerisinde bakım kavramının da yer aldığı bir durumu ifade etmektedir.¹²⁰ Dini danışma konum olarak manevi rehberlik ve klinik psikoloji arasında din psikolojisine ait bir alanda yer almaktadır.¹²¹ Bundan dolayı psikolojik yaklaşımlarla teolojik yaklaşımları birbirine bağlamaktadır.

Dini danışmanlıktan faydalanma oranlarına baktığımızda bugün ABD’de ciddi anlamda bireysel sorunu olan kişilerden % 40’a yakını din adamlarından yardım almaktadır. Bu yardım oranı psikiyatristlerden, psikologlardan, doktorlardan ve evlilik danışmanlarından alınan yardımların toplamından fazladır. Yardımcı olmaya çalıştıkları konular evlilikten, fakirlik sorunlarına, ruhsal hastalıklardan hasta ziyaretlerine kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu ihtiyaçtan dolayı Hıristiyan din adamları zamanlarının 10/1’lik kısmını danışmanlık hizmetine ayırdıkları tespit edilmiştir.¹²² Bundan dolayı dini danışmanlık alanı ihtiyaç duyulan ve üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de modern psikolojide dini alanlar din psikolojisi adı altında teorik olarak incelenirse de dini telkinlerle beraber psikolojik sorunları da beraberinde çözecek

¹¹⁸Turgay Şirin, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Manevi Danışma ve Rehberlikte Yeni Bir Model Önerisi: İ.H.S.A.N. Modeli ve Vaka Sunumu)”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 187.

¹¹⁹ Altaş, “Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar”, 2: 309-310.

¹²⁰ Nurullah Altaş, “Müslüman Bir Toplumda Dini Danışmanlık İçin Anlam ve Teoloji İnşa Etmek” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016) 1: 108-109.

¹²¹ Şirin, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik” 1: 187-188.

¹²² Mustafa Köylü, “Teoriden Pratiğe Dini Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri: Samsun Örneği”, 1: 69.

eğitimli uzman danışman ülkemizde henüz oluşmamıştır.¹²³ Türkiye’de dini danışmanlık alanında ihtiyacın hissedilmesi, bazı ülkelerde İslami inanç üzerinde psikolojik çalışmalar yapılmış olması¹²⁴ ve bu çalışmalardan olumlu sonuçlar alındığının görülmesi¹²⁵ Türkiye’de de dini danışmanlığın ilgi gösterilen bir alan halini almasını sağlamaktadır.

2.1.2 Manevi Rehberlik

Maddi olanın, cismin zıddı olarak Arapça’dan Türkçe’ye anlamlandırma çabası olan *maneviyat* kelimesi¹²⁶ Büssing’e göre “kendi kutsal kökenimizin farkında olmak, kutsal olanı tecrübe etmek, kendi özümüz, insanlar ve diğer varlıklarla bütünleşik olabilme düşüncesi, ahlaki ve dini ibadetleri yerine getirme düşüncesi maneviyat ile en çok ilişkilendirilen konulardır” şeklinde tarif edilmiştir.¹²⁷

Hayatın içerisinde var olduğu ve olması gerektiği düşüncesinden hareket eden Maslow’a göre bir insanın kalsiyuma ve vitaminlere olan ihtiyacı kadar haysiyete ve yüce gönüllüğe de ihtiyacı vardır. Dolayısıyla insanın manevi ihtiyaçlarının giderilmemesi insanda duygu ve değer kaybına yol açmakta ve özüne yabancılaşmaya neden olmaktadır.¹²⁸

Bilim ve teknolojinin sunduğu her türlü imkâna rağmen hayatın üstesinden gelme noktasında insan her zaman manevi desteğe ihtiyaç duymaya devam etmektedir. Bu destekler bazen anne-baba, eş, arkadaş veya öğretmen olabiliyorken bazı durumlarda ise daha profesyonel destek gerekebiliyor. Profesyonel desteğinde profesyonel alanları ve görevlileri olmaktadır. Manevi anlamda ki desteğin en büyük sağlayıcısını da din oluşturmaktadır.¹²⁹

Aktarmaya çalıştığımız maneviyat kavramına seküler dünyada arınma ihtiyacı duyan insanların gereksinimi olduğu muhakkaktır. Fakat bu kavram ‘dinsiz

¹²³ Şirin, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik” 1: 189.

¹²⁴ “Moving toward Culturally Competent Practice with Muslims: Modifying Cognitive Therapy with İslamic Tenets” (Müslümanlarla Yapılan Kültürel Uygulamalar Hareketi: İslâmî İnanç Esasları İle Bütünleştirilmiş Bilişsel Terapi).

¹²⁵ Şirin, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik”, 1: 189.

¹²⁶ Hasan Meydan, “Bireyin Manevi Potansiyel ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan Bir Din Eğitimi Anlayışı Üzerine Değerlendirmeler”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 214.

¹²⁷ Meydan, “Bireyin Manevi Potansiyel ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan...”, 1: 215.

¹²⁸ Meydan, “Bireyin Manevi Potansiyel ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan...”, 1: 216.

¹²⁹ Cemal Tosun, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Kültürlerarası-Dinler arası Yaklaşım” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 121.

maneviyat' anlayışı ile metalaştırılarak, ne yazık ki kişisel gelişim endüstrisinin bir parçası haline getirilmektedir. Bu da maneviyat alanında yapılması gereken çalışmaları zorunlu kılmaktadır.¹³⁰

Rehberlik, din ve dini değerleri referans alarak dinleme, danışmanlık yapma, cesaretlendirme, arkadaş olma ve problem çözme yoluyla danışana manevi destek sağlama olarak ifade edilebilir. Bu yolla danışanın zihinsel ve ruhsal bakımdan rahatlığının sağlanması manevi rehberliğin belirgin hedefidir.¹³¹

Manevi rehberlik kavramında yer alan *manevi* ifadesi dini referans alan bir bilgiyi ifade etmektedir. *Rehberlik* ise en geniş anlamıyla bireyin istedik gelişmeler ve uyumlar göstermesi, plan yapılması, sağlıklı kararlar vermesi için kendisine lazım olan pratik ve teorik bilgileri elde etmesi için planlı, sistemli ve profesyonel yardım demektir.¹³²

Manevi rehberlik/bakım Karagül tarafından insanların acılı, sıkıntılı, üzüntülü, korkulu, yalnızlık ve ümitsizlik hallerinde ani değişimlerle gelen (hastalık, mahkûmiyet, afet gibi) kriz ortamlarında onların yanında olmak ve dini açıdan destek olmak şeklinde tanımlanmıştır.¹³³

Manevi rehberlik, seküler ve pozitivist sosyal hizmet anlayışına karşı, maneviyat ile bağlantılı mesleki disiplin içerisinde sorunlarla başa çıkmayı amaçlayan bir yaklaşım tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³⁴

“İnsanı var edenle olan bağı” şeklinde tarif edilen *maneviyat*,¹³⁵ Manevi Rehberlik yönüyle iki temel üzerinde teşekkül etmiştir: Birincisi *Klinik Manevi Rehberlik* ikincisi ise *Pastoral Psikolojidir*.

Klinik Manevi Rehberlik metodu Amerika'da yaşayan Theophilus Boisen tarafından oluşturulmuştur. Daha sonraları Hollanda ve Almanya da gelişerek devam etmiştir.

¹³⁰ Meydan, “Bireyin Manevi Potansiyel ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan ...”, 1: 216.

¹³¹ Harun Işık, *Ceza Evlerinde Din*, (Kayseri, Laçın Yay. 2009) 122.

¹³² Harun Işık, “Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri, Manevi Rehberlik ve Kur'an Öğretiminin Etkin Bir Yapıya Kavuşturulması”. *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu 2*, (Ankara: DİB Yayınları, 2012), 2: 273.

¹³³ Arslan Karagül, “Manevi Bakım: Anlamı, Önemi, Yöntemi ve Eğitimi (Hollanda Örneği), *Dini Araştırmalar 40*, (2012), 15: 7.

¹³⁴ Macid Yılmaz, “Korunmaya Muhtaç Gençlere Yönelik Manevi Destek Çalışmalarında Fırsatlar ve Zorluklar”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik, Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 2: 173.

¹³⁵ Öznur Özdoğan, *İsimsiz Hayatlar: Manevi ve Psikolojik Yaklaşımla Arınma ve Öze Dönüş*, (Ankara: Lotus Yayınları, 2005), 70.

Pastoral Psikoloji metodu cemaatin dinsel sorumlusu “Pastor” kelimesinden türetilmiştir. Pastoral Care dini cemaat sorumlusu tarafından, cemaatine yapılan manevi destek, manevi yardım, özel öğütler tavsiyeler anlamını taşımaktadır.

Boisen, insanın arınması için kendi kendine kalması, yaratıcısıyla iletişimini inşa etmesini, o’na daha da yaklaşmasını ve hiç zaman geçirmeden affetme deneyimini taşımasını önermektedir.¹³⁶

Türkiye’de “*Sosyal Hizmet*” adında bir görev tanımlanmış meslek dalı bulunmakla beraber, bu alana münhasır Amerika ve Malezya da olduğu gibi Dini Danışman ve Manevi Rehber yetiştiren bir kurum bulunmamaktadır.¹³⁷ İlahiyat fakültelerinden mezun olan öğrenciler dini danışmanlık alanıyla ilgili bir eğitim almamaktadırlar. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Diyanet İşleri Başkanlığına personel yetiştirmek için kurulan Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları bölümü 2009-2010 yılında hizmete açılmış olmakla beraber bu bölümün programlarında da Dini Danışmanlık ve Sosyal Hizmet ve Rehberlik alanıyla ilgili yeterli derslerin olmadığı görülmektedir.¹³⁸

Amerika Birleşik Devletlerinde Dini danışmanlık eğitimi ile ilgili bir standart oluşturulmuştur.¹³⁹ Bu standardı oluşturan kurum (American Association of Pastoral Counselors) tarafından dini danışmanlık için gerekli görülüp tavsiye edilen derslerden bazıları şunlardır: “Psikopatoloji, Psikoterapi ve Danışmanlık Teorileri, Uygulamalı Klinik Eğitimi, Davranış Bilimlerinde ve Teknolojide Araştırma yöntemleri, Kişilik ve Kişilik Gelişimi Teorileri, Evlilik ve Aile dinamikleri, Grup Dinamikleri.”¹⁴⁰ Almanya’da ise Manevi Rehber için psikoloji eğitimi ve metotları ağırlıkta olmak üzere psikoterapi, konuşma terapisi, derin psikoloji dersleri verilmektedir.¹⁴¹

¹³⁶ Mehmet Küçük, *Manevi Rehberlik*, (İstanbul: Ahir Zaman Yayınları, 2017), 40.

¹³⁷ Enver Sarı, “Çözüm Odaklı Görüşme Yönelimli İslami Danışmanlık Hizmet-İçi Eğitim Programı Model Önerisi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik, Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 305.

¹³⁸ M. Akif Kılavuz, “Huzurevlerinde Din Eğitimi ve Dini Danışmanlık”, *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu 2*, (Ankara: DİB Yayınları, 2012) 2: 513.

¹³⁹ H. Sinem Uğurlu Bakar, “Dini Danışmanlık Eğitimi: AAPC Akreditasyon Kriterlerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik, Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 260.

Ayrıca Bkz. Fatih Yücel, “ABD’de Müslümanlara Yönelik Dini Danışmanlık Eğitimi (Hartford Seminary Örneği)”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik, Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 374-394.

¹⁴⁰ Üzeyir Ok, “İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi” *Manevi Sosyal Hizmetler*, Editör: Ali Seyyar, (İstanbul: Rağbet Yayınları. 2015), 108.

¹⁴¹ Küçük, *Manevi Rehberlik*, 40.

2012-2013 yıllarından itibaren Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde “Dini Danışmanlık ve Rehberlik Programı” adı altında bir çalışma yapılmaya başlanmış ve en son edinilen bilgilere göre 200’e yakın mezun vermiş ve bu alanda Avrupa standartlarını yakalamaya çalışan bir program tertip edilmiştir.¹⁴² Bununla beraber Erzurum Atatürk, Konya Necmettin Erbakan, Sakarya ve İzmir Kâtip Çelebi üniversitelerinde de “Manevi Bakım ve Danışmanlık” “Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik” adlarıyla dini danışmanlık programları açılmıştır.¹⁴³

2.1.3 Psikolojik Danışma ve Rehberlik

Amerika Danışmanlık Kurumu (American Counseling Association-ACA)’na göre güncel Psikolojik Danışmanlık tanımı şu şekildedir: “Farklı özelliklere sahip birey, aile ve grupları; zihinsel sağlıklarını, iyilik hallerini, eğitim durumlarını ve kariyer hedeflerini gerçekleştirmeleri için güçlendirilen profesyonel bir ilişkidir.”¹⁴⁴ Sharf, bu tanıma ek olarak psikolojik danışmanlığın amacını, düşünme bozukluğuna sahip olanlara, duygusal acı ve davranışsal problemler yaşayan bireylere yardım etmek olduğunu söylemektedir.

Psikolojik Danışma sürecini beş aşamada değerlendiren Hackney ve Cornier bu aşamaları “Danışanla kaynaşma ve ilişki kurma, danışan tarafından sunulan problemin tanımlanması, hedef tanımlama ve oluşturma, psikolojik danışma müdahalelerini seçme ve uygulama, sonlandırma ve izleme” şeklinde sıralamaktadır.¹⁴⁵ Psikolojik danışmanların amacı bilgi verme veya kişisel ve sosyal danışmanlık çalışmaları gibi yaptığı her türlü çalışma psikolojik olarak iyi olmayı gerçekleştirmeye yöneliktir.¹⁴⁶

Rehberlik öz ifadesi ile bir *yardım sürecidir*. Bireyin uyum sağlama, sıkıntısını giderme, rahatlama gibi ihtiyaçlarını karşılama noktasında sistematik olarak yapılması

¹⁴² Köylü, “Teoriden Pratiğe Dini Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri: Samsun Örneği”, 1:71-97.

¹⁴³ Uğurlu Bakar, “Dini Danışmanlık Eğitimi: AAPC Akreditasyon Kriterlerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, 1: 273.

¹⁴⁴ Faruk Karaca ve Muhammet Cevat Acar, “Bireysel Psikolojik Danışma Sürecinde Danışanın Dini Kaynaklarının Kullanılması Üzerine Bir Vaka Örneği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 158.

¹⁴⁵ Karaca ve Acar, “Bireysel Psikolojik Danışma Sürecinde Danışanın Dini Kaynaklarının Kullanılması Üzerine Bir Vaka Örneği” 1: 158.

¹⁴⁶ Bülent Dilmaç vd. “Psikolojik Danışma Deneyimi Yaşayanların Dini Başa Çıkma, Psikolojik İyi Olma ve Affetme Düzeyleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler: Bir Model Önerisi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 170.

gereken yardım sürecini ifade eder. Bu sürecin sistematik yapılacak olması bunun çok yönlü bir iş olması gerektiği ve herkesin yapabileceği bir şey olmadığı anlaşılmaktadır.

Tek başına kişileri hedef alan rehberlik türüne *Bireysel Rehberlik* denilirken, aynı ihtiyaç ve beklenti yönünden benzer özelliklere sahip kişileri bir araya toplayarak yapılan rehberlik türüne *Grup Rehberliği* şeklinde ifade edilmektedir.

Genç bireyin gelişim sürecinde ki eğitimi ile beraber yürütülüp bireyin topluma ve hayata uyumunu sağlayacak etkinlik türüne *Eğitsel Rehberlik*; kişinin hayatı boyunca çalışacağı, geçimini temin edeceği, uygun meslek seçimi ve sorunların çözümünüyle ilgilenen alan ise *Mesleki Rehberlik* denilmektedir.

Batı toplumlarına bakıldığında bazı kiliseler dışarıdan psikolog ya da psikiyatrist atamak suretiyle bu hizmeti sürdürmeye çalışmaktadır. Bazı kiliseler ve sinagoglar da bizzat din adamlarını bu alanda yetiştirmek suretiyle bu hizmeti yürütmeye çalışmaktadırlar. Örneğin Kentucky şehrinde, Southern Baptist Theological Seminary de sosyal çalışma alanında yüksek lisans programı yürütülmektedir. Buna benzer pek çok dini okul farklı alanlarda dini danışmanlık yapmak üzere din adamı yetiştirmektedir.¹⁴⁷

Psikolojik danışma ile manevi rehberliği birleştiren bazı dini danışma modelleri de mevcuttur. Hamjah ve Ahkir ahlak, ibadet ve iman esaslarından oluşan bir İslami Psikolojik Danışma Modeli ortaya koymuşlardır. Burada sabır, şükür, ahlak, namaz, dua kadere iman gibi uygulamaların danışanın sorunlarını çözmede en etkili uygulamalar olarak görmüşlerdir.¹⁴⁸

Din ile psikoloji arasında yaşanan bu yaklaşma ülkemizde henüz yeterince yansımış değildir. Halbuki Krumboltz'un da dediği gibi "Hiçbir rehabilitasyon süreci dinin manevi desteği olmadan başarılı olamaz" ifadesi psikolojik rehabilitasyon ve manevi rehberliğin beraber yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.¹⁴⁹ Ülkemizde psikoloji ve psikolojik danışmanlık alanlarında dini ve manevi konular yeterince çalışılmamakla beraber bu alanda ortaya konan literatür de dilimize çevrilmemiştir. Bu alanda gerek

¹⁴⁷ Köylü, "Teoriden Pratiğe Dini Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri: Samsun Örneği", 1: 66.

¹⁴⁸ Enver Sarı, "İslami Değerleri Yaşam Biçiminde Öncelikli Danışanlara Yönelik Psikolojik Danışma: İslami Psikolojik Danışma Model Önerisi", *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 137-138.

¹⁴⁹ Işık, "Ceza İnfaz Kurumu Bağlamında Manevi Rehberliğin Teorik Temelleri: İngiltere ve Türkiye'deki Uygulamaların Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi" 2: 216.

teori gerekse pratik alanda ciddi zorluklarla karşılaşılmasıyla beraber yaşanan bu boşluk, din psikolojisi çalışanları tarafından kapatılmaya çalışılmaktadır.¹⁵⁰

Dini ibadetlerin yerine getirilmesi konusunda danışan Müslümanlar sıklıkla karşılaştıkları ölüm, doğum, hastalık, mahrumiyet, boşanma gibi konularda da İslami bilgiye gereksinim duymaktadırlar. İslami danışmanlığı bugün müftüler, vaizler, dini danışma büroları ve imamlar yapmaktadır. Yapılan araştırmalar İslami danışmanlık için başvuran kişilerin aynı zamandan Psikolojik Danışman gereksinimi içerisinde olduklarını göstermektedir. Ülkemizde henüz İslami Psikolojik Danışmanlık gibi bir meslek alanı belirlenmediğinden İslami Danışmanlık yapan kişiler çoğunlukla yerleşik İslami irşad usulleri ile danışmanlık yapmaktadırlar.¹⁵¹

2.1.4 Dini Danışma ve Manevi Rehberlik

Dini danışma ve manevi rehberlik tanımları bir araya getirildiğinde dini danışma ve manevi rehberliği Ok, kapsamlı olarak şu şekilde tarif etmektedir:

Dini danışma ve manevi rehberlik: Yetkin ve yetişkin bir din adamının veya inanç konularına önem veren bir kişinin hem kendinin hem danışanlarının inanç ve kültürel kaynaklarını (dinsel içerik, sembol, üye olunan gruplar vb.) kullanılarak danışanlarla birlikte (ortaklaşa) onların (sosyo-politik ve ekonomik şartları da dâhil) temel inanç etkinliğini doğrudan¹⁵² veya dolaylı¹⁵³ olarak engelleyen yada ilgilendiren sorunlara yönelik belirli kurallar çerçevesinde yürütülen yapılandırılmış sözel (görüşme gibi) veya eylemsel (ziyaret gibi) çözüm bulma etkileşimlerini (iyileştirme, destekleme, uzlaştırma vb.) içerir.¹⁵⁴

Yapılan araştırmalara göre özellikle dindarların terapist psikolog, psikiyatristlerden daha çok din adamlarına müracaat ettiğini göstermektedir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada ise dindarların hem dini hem psiko-sosyal sorunlarıyla ilgili

¹⁵⁰ Karaca ve Acar, “Bireysel Psikolojik Danışma Sürecinde Danışanın Dini Kaynaklarının Kullanılması Üzerine Bir Vaka Örneği” 1: 159.

¹⁵¹ Enver Sarı, “Çözüm Odaklı Görüşme Yönelimli İslami Danışmanlık Hizmet-İçi Eğitim Programı Model Önerisi”, 1: 313-314.

¹⁵² Örneğin yaşamı anlamlandırmada güçlük, sonluluk gibi konular, nihai değerlerle ilgili şüpheler.

¹⁵³ Ruh sağlığıyla ilgili terapötik konularda iyileştirme, engelliler ile ilgili destekleme, iş bulmada olduğu gibi yol gösterme, kişisel büyüme ve gelişmede olduğu gibi bakımda bulunma ve evlilik gibi uzlaştırma vb.

¹⁵⁴ Üzeyir, Ok. “İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi”, 2: 560.

olarak müftülöklere ve aile ve dini rehberlik bürolarına müracaat ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.¹⁵⁵

Arapça bir kelime olan maneviyat sözlüklerde “maddi olmayan şey, yürek ve moral gücü” şeklinde tarif edilmektedir. *Manevi* sözcüğü ise “duyularla sezilen, soyut, görülemeyen” gibi anlamlara gelmektedir.¹⁵⁶ Maneviyat kelimesinin İngilizce karşılığı olarak ruhsallık anlamında *spirituality* kelimesi kullanılmaktadır. Maneviyat, ilk olarak V. yüzyılda “*Kutsal Ruh*” anlamında kullanılmıştır. Daha sonraları mistisizm, züht (piety) ve riyazet (asceticism) uygulamaları anlamında kullanılarak Katolik Kilisesi tarafından kabul görmeye başlamıştır.¹⁵⁷

Ruh ve bedenden müteşekkil insanda, ahlak felsefesine göre, iyi ve kötüyü ayırt etme kuvveti, tehlikelere karşı korunma duygusunu ihtiva eden gazap kuvveti, bütün isteklerin kaynağı arzu kuvveti mevcuttur. Bunların uyumlu ve dengeli olmasından faziletler, dengesiz olmasından ise zilletler ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı insanın gerçek huzura ermesi ve itidali koruması için dini danışmanlık ve manevi rehberliğe ihtiyacı duymaktadır.¹⁵⁸

2.1.5 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberliğin İlkeleri

Dini danışmanlık ve manevi rehberliğin ilkeleri, rehberliğin unsurlarını, sınırlarını ve dini danışmanlık ve manevi rehberlik yapanların yeterliliklerini ifade eder. Dini danışmanlık ve manevi rehberliğin ilkeleri çerçevesinde aşağıda mesleki, kişisel ve toplumsal yeterlilikler incelenecektir.

2.1.5.1 Mesleki Yeterlilikler

Mesleki yeterlilikler, insani bir hizmet alanı olarak rehberlik etkinliğinin bütününe dair bilgileri kapsamaktadır. Danışmanlar ve rehberler; rehberliğin mahiyeti, içeriği, süreci ve kurallarına sahip olması gerekir. Tek başına sadece bilgi ile rehberlik olmasa da bilgisiz bir rehberlik hizmeti düşünülemez.

¹⁵⁵ İlhan Topuz, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Temel Nitelik ve Yeterlilikler” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 237.

¹⁵⁶ *Türkçe Sözlük*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010), “Maneviyat” md., 1620.

¹⁵⁷ Sevede Düzgüner, “Nereden Çıktı Bu Maneviyat: Manevi Bakımın Temellerine İlişkin Kültürler Arası Bir Analiz”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 19.

¹⁵⁸ Küçük, *Manevi Rehberlik*, 44.

Yapılan bir araştırmaya göre dini danışma ve manevi rehberlik hizmeti sunan din görevlisinde bulunması gereken beş önemli yeterliliğin başında “*dini metinleri okuma anlama ve yorumlayabilme becerisi*” yer almıştır. Yine yapılan bir araştırma “*toplumun dini ve kutsal geleneklerini anlama*” din görevlisinde olması gereken asgari yeterliliğin başında gelmektedir.¹⁵⁹

Bundan dolayı dini danışmanlık ve manevi rehberlik yapmak isteyen bir din görevlisi, İşlam inanç, ibadet, ahlak esaslarını bilmesi, hadis, fıkıh, kelam ve akaid bilgisine sahip olması gerekmektedir.¹⁶⁰

Manevi rehberlik sadece teoloji değil, teorik olarak sosyoloji, psikoloji ve teoloji ortaklığıyla üzerine kurulan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁶¹ Bundan dolayı insanların genel durumlarını anlamada sosyolojiden, içsel durumlarını anlamada psikolojiden, manevi ihtiyaçlarını dini olarak karşılayabilmek için de teolojiden faydalanır. Bundan dolayı interdisipliner olan bu alanda sosyolojik, psikolojik ve teolojik bilgi birikimine sahip olmak gerekmektedir.¹⁶² Bu bilgi birikiminden yoksun olunması durumunda istenilen verim alınamayacaktır.

2.1.5.2 Kişisel Yeterlilikler

Kişisel yeterlilikler, dini danışmanlık ve manevi rehberliği yürütecek bireylerin kişisel durumlarını ele almaktadır. Dini danışma ve rehberlik faaliyeti bir mesleği ve maddi kazancı ifade etse de rehberlik görevini icara edenler sosyal bir görev ve sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri gerekir. Bundan dolayı dini danışma ve rehberlikte içinde bulunduğumuz topluma ve bireyelerine sorumluluğu olduğu bilinciyle icra edilmelidir.

Topuz, yapmış olduğu bir araştırmada dini danışma ve manevi rehberlik hizmeti sunan din görevlisinde bulunması gereken beş önemli yeterlilikten bahsetmektedir. Bu yeterliliklerden birisi de “*adanmışlık becerilerine sahip*” olmaktır. Aynı araştırmada dini danışma ve manevi rehberlik hizmeti sunan din görevlisinin sahip olması gereken beş önemli tutum yeterliliğinden bir diğeri de danışmanın “*danışmanlık hizmetlerine*

¹⁵⁹ Topuz, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Temel Nitelik ve Yeterlilikler”, 1: 241.

¹⁶⁰ Topuz, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Temel Nitelik ve Yeterlilikler”, 1: 247-248.

¹⁶¹ Mustafa Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıkları ve Bir Eğitim Programı nerisi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 322.

¹⁶² Selda Karaaslan, “Manevi Bakım Hizmetlerinde Etik Kurallar ve Profesyonel Standartlar(ABD, Kanada ve İngiltere rnekleri)” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 281-282.

özel olarak seçildiğini hissetmesi” olarak belirtilmiştir.¹⁶³ Bundan dolayı dini danışma ve manevi rehberlik hizmeti sunacak olan din görevlisi mesleğini severek yapmalı, hizmet sunmaya istekli olmalı, mesleğini yapma amacını bilmeli, mesleğinde insanlara ne ve nereye kadar yardım edebileceğinin farkında olmalıdır.

2.1.5.3 Sosyal Yeterlilikler

Sosyal yeterlilikler, dini danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerini yürüten ile bu hizmetleri alanlar arasındaki sosyal ilişkiyi ifade etmektedir.¹⁶⁴ Bu ilişkide iletişim, saygı, güven olması, empati, gibi esaslara dayanmalıdır. Rehberler bu tür iletişimi birer davranış haline getirmelidirler.

Dini danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden yararlanan insanların din görevlisinden beklentilerini konu alan bir araştırmada din görevlilerinde aradıkları yedi temel özellikten bazıları şunlardır: “İyi insani özelliklere sahip, otantik ve cana yakın olmak” ve “İnsanlara ulaşma konusunda becerikli olmaktır.” Başka bir araştırmaya göre de dini danışma ve manevi rehberlik hizmeti sunan din görevlisinde bulunması gereken beş önemli yeterlilikten birisi de “örnek bir dini yaşam sergileme” ve “güçlü dini duygulara sahip olma” yer almıştır.¹⁶⁵

Bundan dolayı dini danışma ve manevi rehberlik hizmeti sunacak olan din görevlisi güler yüzlü kılık kıyafetine dikkat eden, azimli, sabırlı, tutarlı, yardımsever, fedakâr, mantıklı, araştırmacı, gelişmeye açık ve gerçekçi olması gerekir.¹⁶⁶ Özellikle manevi rehberlikte danışman dinleyen, soru soran, kişisel yaklaşım sunan, bireye hitap eden bir yaklaşım içerisinde olması gerekmektedir.¹⁶⁷

2.1.6 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberliğin Çeşitleri

Dini danışma ve rehberlik çeşitleri başlığı altında danışan, danışılan ve hizmetin etkinliği açısından olmak üzere üç gruba ayırabiliriz.¹⁶⁸

¹⁶³ Topuz, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde...”, 1: 241-242.

¹⁶⁴ Topuz, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde...”, 1: 248.

¹⁶⁵ Aşıkoğlu, “Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem”, 2: 546.

¹⁶⁶ Topuz, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde...”, 1: 249.

¹⁶⁷ Ömer Faruk Akyüz. “Hollanda Devlet Kurumlarında (Cezaevi ve Hastane) İslami Manevi Bakım Hizmetleri Uygulaması ve Cami İmamlığından Farkı”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 2: 240.

¹⁶⁸ Suat Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012), 85.

2.1.6.1 Danışan Açısından Dini Danışma ve Manevi Rehberlik

Danışan; nihai anlam ve konularda sorun yaşayan insanlar veya kaygıyla baş etmeye çalışan kişileri ifade etmektedir.¹⁶⁹ Rehberlik yapacak kişinin danışan kişi açısından durumunu bilgi isteme, görüş isteme, hüküm isteme ve delil isteme diye kategoriler altında ele alabilir.

İnsanlar dini konularda bilmedikleri hususları öğrenmek isteyebilir, yanlışlıklardan kurtulmak isteyebilirler. Bunun için gelen bir kişiye danışılan, bu kişilere ihtiyaç duydukları bilgileri verip onları tatminkâr bir şekilde bilgilendirmelidir.

Danışma ihtiyacı duyan kişi bilgi eksikliği değil de kararsızlık nedeniyle danışıyor ise danışana kişinin yapacağı rehberlik hizmeti görüş bildirmek şeklinde olmalıdır. Mesela Müftülüklere bağlı Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına yapılan müracaatlar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre iletilen sorular genellikle karar verememe veya verilen kararın dini yönden doğru olup olmaması şeklinde gerçekleşmiştir.¹⁷⁰

İnsanların hayatta karşılaştıkları yeni durumlara karşı dini bir bakış veya dini bir değerlendirme yapmak isterler. Hüküm isteme olarak da değerlendirilebilecek bu durum, içinde dini yetkinliği olan bir danışana müracaat ederler. Danışılan da kişiye özel (fetva) veya genel geçer bir hüküm ortaya koyması gerekir.¹⁷¹

İnsanlar akıllarına yatmadığı ya da temellendiremediği bazı hükümler için akıl ve mantık yönünden tatmin olmak isteyebilir. Delil isteme ihtiyacı olan bu kişilerin temelde bir bilgi sahibi olmalarından dolayı direk olarak delillere yer verilmeli, ihtiyacına cevap verilmelidir.

2.1.6.2 Danışman Açısından Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik

“Bilgi ve düşüncesi alınmak için kendisine danışılan görevli kimse” olarak tanımlanan danışman¹⁷², “mümessil kişi veya güç, iyilik, vb. gibi gözükür olmayan aşkın boyutlara önem verenler” şeklinde tarif edilmektedir.¹⁷³

¹⁶⁹ Üzeyir Ok. “İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (Ankara: DİB Yayınları, 2007) 2: 558.

¹⁷⁰ Hüseyin Peker, “Dini Danışmanlık Bağlamında Aile Danışmanlığı ve Rehberliği”, *IV Din Şurası*, (Ankara: DİB Yayınları, 2009), 214.

¹⁷¹ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 89.

¹⁷² TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, erişim tarihi: 4 Temmuz 2019

<http://sozluk.gov.tr>

¹⁷³ Ok. “İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi”, 2: 558.

Bir danışmanın verimli olabilmesi için kurallar ve esaslar doğrultusunda çalışması gerekmektedir. Bu kural ve esasları danışman açısından *kişiyeye rehberlik* ve *gruba rehberlik* şeklinde tasnif edilmektedir.¹⁷⁴

Danışan bir kişiden ibaretse bu *kişiyeye rehberlik* kategorisi içine alınmaktadır. Bu rehberlik türü problemin çözümünde sunduğu serbestlik ve geniş hareket kabiliyeti gibi avantajları barındırmaktadır.¹⁷⁵

Danışanlar belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelmiş insanların oluşturduğu bir grup ise *gruba rehberlik* şeklinde isimlendirilmektedir.¹⁷⁶ Gruba rehberlik, insanlara birebir değil topluca bilgi verilerek, dini yönlendirmeler yapılmaktadır. Gruba rehberliğin en önemli noktası, müşterek sorunlara grup olarak çözümler aranmasıdır. Toplumda danışmanlık görevini, topluma rehberlik edebilecek vasıfları taşıyan lider kişiler icra ederler. Bunun yanında dini görevde hizmet veren kişilerinde toplum nezdinde liderlikleri söz konusudur. Bir muhitin problemlerinin çözümünde, anlaşmazlıkların giderilmesinde din görevlilerine de başvurulmaktadır.

2.1.6.3 Etki Yönünden Dini Danışma ve Manevi Rehberlik

Dini danışma ve rehberlik hizmetlerinin danışmanın yanında yapılan eylemin hangi noktada etkin olacağını gösteren özel bir amacı da vardır. Bunlar; iyileştirici, destekleyici ve yönlendirici rehberlik olarak tasnif edilebilir.¹⁷⁷

Bireyin gelişim sürecinde edindiği olumsuzluklar, yanlış tutum ve davranışların düzeltilmeye çalışılması ameliyesine *İyileştirici Rehberlik* denilmektedir.¹⁷⁸ İyileştirici rehberlik, bir konuda problemi olan danışanın hastalık boyutuna gelmemiş sıkıntılarının dini telkin ve bilgilendirmeler ile giderilmeye çalışılmasıdır. Psikoterapi ile karıştırılması muhtemel olan iyileştirici rehberliğin en ayırt edici özelliği, psikoterapiğe ihtiyaç duyulmayacak boyutta bir rehberlik türü olmasıdır.¹⁷⁹

Sorunlarıyla baş edebilen bireye, bazı zamanlar yaşadıkları bir güçlüğü aşmakta çaresizliğe düştüğü zaman manevi yönden destek olmaya *Destekleyici Rehberlik* denilmektedir.¹⁸⁰ Destekleyici rehberlik, zorlukların üstesinden gelme zorluğu çeken

¹⁷⁴ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 90.

¹⁷⁵ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 26.

¹⁷⁶ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 27.

¹⁷⁷ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 93.

¹⁷⁸ Altaş, "Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar", 2: 312.

¹⁷⁹ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 93-94.

¹⁸⁰ Altaş, "Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar", 2: 313.

bireylere destek sağlama, onun kendisinde var olan gücünün farkında olmasını sağlama şeklinde uygulanmaktadır.¹⁸¹

Danışman, danışanı sistematik ve objektif olarak yönlendirmesi şeklindeki rehberlik türüne *Yönlendirici Rehberlik* denilmektedir.¹⁸² Bu rehberlik türünde danışman, danışanı belirli bir konuya veya alana değil, danışana en uygun olan konu ve alana yönlendirmektedir. Yönlendirme yapılırken toplumun ve bireyin ihtiyaçları göz önüne alınarak, alternatiflerin olumlu ve olumsuz yönleri mantık çerçevesinde ortaya konularak, verilen kararın mantıki dayanakları ifade edilir.¹⁸³

Toplumda oluşan anlaşmazlıkların giderilmesinde adil bir ortak nokta bulunması gerekmektedir. Bu yöntemi uygulayan rehberlik türüne *Uzlaştırıcı Rehberlik* denilmektedir.¹⁸⁴ Kuran-ı Kerimde “Müminlerin arasını düzeltin” ayeti gereği dini danışman ve rehberlerin, uzlaştırıcı rehberlik türünü uygulamaları ayrı bir önem kazanmaktadır.¹⁸⁵

2.1.7 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlikte Kullanılan Teknikleri

Dini danışma ve rehberlik hizmeti dini referans almakla beraber, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetidir. Çalışmada *Psikanalitik Tekniği, Terapötik Becerleri, ve Dini Teknikler* şeklinde üç başlık altında ele alınacaktır.¹⁸⁶

2.1.7.1 Psikanalitik Teknikler

Psikanalitik teknikler iyileştirici çözüm önerileri sunmadan durum tespiti yapma adına yapılan çalışmaları ifade eder. Bunun için çeşitli test uygulamaları, gözlem ve görüşmeler, anekdot, olay kayıtları, oto biyografi gibi teknikler kullanılmaktadır.¹⁸⁷

2.1.7.2 Terapötik Beceriler

Terapötik teknikler danışma sürecinde problemi tespit ettikten sonra iyileştirmeye yönelik teknikleri ifade etmektedir. Terapötik teknikler çeşitli sözel ve edinimsel diye iki gruba ayrılmaktadır.¹⁸⁸ Bu başlıklar altında empati kurma, dinleme,

¹⁸¹ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 94-95.

¹⁸² Altaş, “Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar”, 2: 312.

¹⁸³ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, s.95.

¹⁸⁴ Altaş, “Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar”, 2: 312.

¹⁸⁵ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 96.

¹⁸⁶ Akyüz, “Hollanda Devlet Kurumlarında...” 2: 241.

¹⁸⁷ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 102.

¹⁸⁸ Aşkoğlu, “Hizmetlerinin Sunumunda...”, 2: 547; Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 102.

yansıtma, konuşmaya özendirme, mülakat, özetleme, paylaşırma vb teknikleri yer almaktadır.¹⁸⁹

2.1.7.3 Dini Teknikler

Psikolojik danışma ve rehberlik tekniklerinin yanında dini yönden kullanılabilir önemli teknikler mevcuttur. Referansını Kuran-ı Kerim ve sünnetlerden alan bu teknik insana güven, huzur, itminan ve teskin kazanımlarını sağlayan tekniklerdir.¹⁹⁰

“Dikkat edin kalpler ancak Allah’ı anmakla huzura erer”¹⁹¹ ayetinin işaret ettiği gibi Allah ile birlikte olma bilincini uyandırmanın en önemli tekniklerinden birisi zikir ile meşgul olmaktır. Etkinliğini ortaya koyabilmesi için dini danışma ve rehberlik hizmetlerinde bu teknik, bilgili ve bilinçli olarak kullanılması gerekir.¹⁹² Hükümlü ve tutuklulara çeşitli dua ve zikirler ödev/vazife olarak verilip takibi yapılabilir. Örnek vermek gerekirse hükümlü ve tutuklu için tespit edilen Esmâ-ül Hüsna’dan bir ismin üzerinde tefekkür edilmesi sağlanmalıdır. Bu ismin insan ve toplum üzerindeki yansımaları ve kendi hayatlarına etkisinin göz önünde bulundurulması sağlanır. Bu esmanın bize ne kazandırdığı ve bizden beklentisinin ne olduğu bilincine vardırıılır. Konu edinilen esmanın insanın eylem ve davranışlarına etkisinin nasıl olması gerektiği kavranmış olur. Böylece hükümlü ve tutuklulara Allah’ın isimlerini ile dini bir eğitim sağlanmış, hayatlarına aksettirecekleri bir yöntem verilmiş olacaktır.¹⁹³

Dini danışma ve rehberlik çalışmalarında insana fazla yarar sağlayacak uygulamalardan birisi de tefekkür çalışmalarıdır. Tefekkür insanı olması gereken doğru yere yetirmesi açısından önem arz etmektedir. Hükümlü ve tutukluların üzerinde tefekkür edilebilecek bazı konuların anlatılması şeklinde bir uygulama yapılabilir. Mesela Allah’ın isimlerinin kâinat üzerindeki tecellileri bazı Esmâ’ül Hüsna ile anlatılıp diğer isimler hakkında yorum yapmaları istenilebilir. Ayrıca Hz. Peygamberin ramazanın son on gününde mescide uyguladığı itikâf¹⁹⁴ ibadeti de tefekkürün yapılabileceği zaman, mekanı ve tefekkürün önemini göstermesi bakımından önemlidir.

¹⁸⁹ Işık, “Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri”, 2: 275-280.

¹⁹⁰ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 103.

¹⁹¹ Rad, 13/28.

¹⁹² Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 106.

¹⁹³ İrfan Sevinç, “Esmâ-i Hüsna’dan el-Vedud İsmiinin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Ders Uygulama Örneği”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 26 (2015): 111-112.

¹⁹⁴ Müslim, İ’tikâf, 8. Fadlû leyleti'l-kadr, 3.

Freud'un id, ego, süper ego tanımlaması içerisinde insanın ruhsal gücünü ortaya koyabilmesi için tefekkür uygulamasına ihtiyaç vardır. Çünkü tefekkür, insanın nefsi dürtülerini dizginlemeyi, düzene koymayı ve kabul edilebilir sınırlara getirmeyi sağlar. Neticede tefekkürle akli ve iradeyi duyguların önüne getirebilen insan; huzurlu ve dengeli bir ruh haline ulaşmış olacaktır.¹⁹⁵

Dini danışmanlık ve manevi rehberlik çalışmalarında dua da iyileştirici bir teknik olarak kullanılmaktadır. Dua bireye kattığı huzur ve güven sadece dini konularda değil dünyevi konularda da yarar sağlayacaktır. Psikologlar duayı, manevi meditasyon olarak görüp insanı güçlendirici etkisi olduğunu ifade etmektedirler.¹⁹⁶ Yapılan araştırmalarda duanın hastalıkların tedavisinde olumlu katkılar sağladığını göstermektedir.¹⁹⁷

Dini danışma ve rehberlik faaliyetlerinde, dini kaynakların uygulanabileceği yöntemlerden birisi de *biblioterapi* yöntemidir.¹⁹⁸ Biblioterapi kitap okuma şeklinde yapılan bir uygulamadır. İki Grekçe kelimeden türetilen, *biblion* “book” “kitap”, “*therapeia*” yani “yardım etme” anlamında kullanılmaktadır.¹⁹⁹

Kitap okumanın ruhsal sorunları iyileştirmede ki etkisi çok eski zamanlardan beri bilinmektedir. Antik Çağ'da kütüphaneler için “ruhun iyileştiği yer”, İskenderiye kütüphanesinde ise “zihin için ilaç” ifadesi kullanılması kütüphanelerin bu iyileştirici yönünü vurgulamaktadır.²⁰⁰ Özellikle kutsal metinler, manevi duyguların gelişip güçlenmesinde önemli bir etkidir.²⁰¹ Hemen tüm dinlerde kutsal metinlerde okunarak ibadetler yapılması, İslam dininde de namaz gibi bir ibadetinin Kur'an ve dualar okumaya bağlı olması manevi duyguların gelişmesine yönelik önemli katkılar sağlamaktadır. İslam dininde, Kuran-ı Kerim okumak ve dinlemek ayrıca başlı başına bir ibadet sayılır. Allah (c.c) şöyle buyurur: “Müminler Allah'ın ayetleri okuduğu vakit

¹⁹⁵ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 107.

¹⁹⁶ Nevzat Tarhan, , *İnanç Psikolojisi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2009), 121.

¹⁹⁷ Hayati Hökelekli, *İslam Psikolojisi Yazıları*, (İstanbul: Dem Yayınları, 2009), 59.

¹⁹⁸ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 114.

¹⁹⁹ Sema Yılmaz, “Bibliyoterapinin Hastalara Manevi Bakım Yöntemi Olarak Uygulanması (Sivas Devlet Hastanesi Örneği), *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 460.

²⁰⁰ Fatıma Zeynep Belen, “Manevi Bakım ve Danışmanlıkta Bibliyoterapi. Bir Uygulama Örneği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 439.

²⁰¹ Muammer Cengil ve Ümmügülüm Günsel Kaya, “Psikolojik Rahatsızlıkları Olan Bireylere Mesnevi İle Bibliyoterapi Uygulanması” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 416.

imanları artar ve Rablerine tevekkül ederler.”²⁰² Bundan dolayı dini danışma ve rehberli faaliyetleri içerisinde Kuran-ı Kerim okumaları önemli yer tutmaktadır.²⁰³

Biblioterapi hükümlü ve tutuklular üzerinde uygulanabilecek yöntemlerden birisidir. Hükümlü ve tutuklulara onları manevi yönden rahatlatacak, kalbine itinan verecek Kur'an ve hadis kaynaklı dualar ve tespihler öğretilerek bu yöntem uygulanabilir.²⁰⁴

2.1.8 Dini Danışma ve Manevi Rehberlikte Kullanılan Kavramlar

Manevi danışmanlık, zor durumda kalan bireylerin alt üst olmuş hayatlarını dini/manevi kaynaklarla desteklemektir. Nitekim hayatın sıkıntıları içerisinde insanın anlamını bulmada ve hayatı sürdürebilmesinde kullanılan bazı dini kavramlar mevcuttur.²⁰⁵

Dini danışmanlık açısından dini kaynaklardan beslenen ve yaşananların anlamlandırılması ve açıklanmasında önemli rol oynayan kavramların başında *imtihan* kavramı gelmektedir. “İmtihan” kavramı Kuran-ı Kerimde iki yerde *imtihan* olarak²⁰⁶, 60 yerde *fitne*²⁰⁷ ve 60 yerde de *bela*²⁰⁸ kelimesi ile karşımıza çıkmaktadır.²⁰⁹

Dini danışma ve manevi rehberlikte olayların anlamlandırılması açısından kullanılan diğer bir dini kavram ise *kader* kavramıdır.²¹⁰ Bireyler müdahale edemedikleri bir olayla karşılaştıkları vakit “Allah’ın takdiri” şeklinde nitelendirmekte, yaratıcıya sığınmakta ve yaşanan problemin çözümünü yaratıcıya yükleyerek “kader” kelimesini kullanmaktadır. *Kader* kavramı Kuran-ı Kerim’de “ölçü, miktar, takdir ve güç” anlamlarında yüzden fazla ayette geçmektedir.²¹¹ Bu kavramın dini danışmada kullanılması danışanın sorunlarını çözümede en etkili uygulama olduğu görülmüştür.²¹²

Dini danışma ve manevi rehberlikte kullanılan kavramlardan birisi de *sabır* kelimesidir. Sabır; bir zorluk, musibet dert ve belaya uğrayan kişinin isyan ve öfke gibi

²⁰² Enfal, 8/2.

²⁰³ Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, 115.

²⁰⁴ Işık, “Ceza İnfaz Kurumu Bağlamında Manevi Rehberliğin Teorik Temelleri”, 2: 232.

²⁰⁵ Naci Kula, “Manevi Danışmanlıkta Kullanılan Bazı Dini Kavramların Anlam Alanı ve Fonksiyonelliği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz (İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016), 1: 46.

²⁰⁶ Hucûrat, 49/3; Mümtehine, 60/10., Bakara, 2/155.

²⁰⁷ Enfal, 8/28.

²⁰⁸ Maide, 5/71.

²⁰⁹ Kula, “Manevi Danışmanlıkta Kullanılan Bazı...”, 1: 48.

²¹⁰ Kula, “Manevi Danışmanlıkta Kullanılan Bazı...”, 1: 54.

²¹¹ Hadîd, 57/22., Teğâbun, 64/11.

²¹² Sarı, “Çözüm Odaklı Görüşme Yönelimli İslami Danışmanlık...” 1: 137.

duygulara yenik düşmeden, bulunduğu durumu soğukkanlılıkla ve sakinlikle karşılayarak güçlü ve dirençli olması ve acele etmemesidir.²¹³ Kuran-ı Kerimde 100'e yakın yerde geçen sabır kelimesi,²¹⁴ sıkıntılara karşı dirençli, dayanıklı metanet ve cesaretli olmayı ifade etse de halk arasında karşı koymama, boyun eğme gibi yanlış algılandığı da görülmektedir.²¹⁵ Yapılan bir çalışmaya göre dini danışmada danışanın sorunlarını çözmede en etkili uygulamalardan birisi de *sabır* kavramı olmuştur.²¹⁶

Dini danışmanlık ve manevi rehberlikte kullanılan kavramlardan birisi de “*şükür*” kavramıdır. *Şükür* kavramı hayatın kendisine duyulan hayranlık ve takdirin ifadesi, yapılan bir iyilikten duyulan hoşnutluğu ifade etme, memnunluk duyma, minnettarlık hissetme, şikâyet etmeme, rıza gösterme şeklinde ifade edilebilir.²¹⁷ Kuran-ı Kerim de 75 yerde geçen *şükür* kelimesi²¹⁸ kişinin yaşadığı anın farkında olması, hayatına anlam ve değer katan etkenlere farkındalığı ihtiva eder.²¹⁹

Dini danışmanlık ve manevi rehberlikte başvuru olan önemli kavramlardan birisi de “*af*” kavramıdır. Kişiye yapılan bir kötülüğe karşı kötülükle mukabele etmeme hali olan af kelimesi kötülük yapanın hak etmediği halde ona merhamet ve sevgi göstererek darılma, gücenme ve öç alma gibi olumsuz davranışlardan vazgeçme isteği olarak ifade edilmekte,²²⁰ hatta bazı durumlarda olumlu tepkilerde bulundurmaya da gerektirmektedir.²²¹ Kuran-ı Kerim de 35 yerde geçen af (a-f-v) kelimesi, başta Allah'ın affedici olduğu²²² ve affetmenin teşvik edilen bir davranış olması şeklinde tanıtılır.²²³

Dini danışmanlık ve manevi rehberlik için önemi büyük olan kavramlardan birisi de *tevekkül* kavramıdır. Tevekkül her hangi bir işte elinden geleni yapıp gerisini Allaha bırakmaktır.²²⁴ Kur'an-ı Kerimin birçok ayetinde geçen *tevekkül* kavramı²²⁵, aynı zamanda birçok sıkıntı için profesyonel yardım aramayı da gerektirir. Tevekkül anlayışı danışman tarafından danışana ruhsal bir destek amaçlı aralıklarla sürdürülür.²²⁶

²¹³ Hayati Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, (y.y, Dem Yayınları, t.y), 117.

²¹⁴ Bakara, 2/45., 2/ 153., Âli-imran, 3/ 17.

²¹⁵ Mustafa Çağırıcı, “Sabır”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, c. 35, (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 337-338.

²¹⁶ Sarı, “Çözüm Odaklı Görüşme Yönelimli İslami Danışmanlık...” 1: 137.

²¹⁷ Hayati Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, 141.

²¹⁸ Bakara, 2/152. İbrahim, 7/7.

²¹⁹ Kula, “Manevi Danışmanlıkta Kullanılan Bazı...”, 1: 55.

²²⁰ Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim...*, 297.

²²¹ Bülent Dilmaç vd. “Psikolojik Danışma Deneyimi Yaşayanların Dini Başa Çıkma...”, 1: 172.

²²² Bakara, 2/173.

²²³ Ali İmran, 3/134; Şûrâ, 42/40.

²²⁴ *Türkçe Sözlük*, (Ankara: TDK, 2010), “Tevekkül” md., 2342.

²²⁵ Ali İmran, 2/159; Enfal, 8/2; Yusuf, 12/67.

²²⁶ Sarı, “İslami Değerleri Yaşam Biçiminde Öncelikli Danışanlara Yönelik Psikolojik Danışma”, 1: 139.

2.2 CEZA İNFAZ KURUMLARINDA DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE HUKUKİ DAYANAKLARI

Hürriyeti bağlayıcı ceza anlayışının ceza sistemine egemen olmaya başlaması ile birlikte hapisaneler, suçluların topluma yeniden kazandırılması amacıyla eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin yapıldığı yerler olarak düşünölmeye başlamıştır. Bu bakış açısının bir sonucu olarak cezaevlerinde eğitim-öğretim ve rehabilitasyon faaliyetleri hız kazanmış, alanında uzman eğitimciler, psikologlar, sosyal çalışmacılar ve cezaevi vaizleri istihdam edilmeye başlamıştır. Ceza infaz kurumlarında yürütölen dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri, dini, ahlaki ve içtimai konferanslar şeklinde başlayıp isteğe bağılı din dersleri şeklinde devam etmiştir.²²⁷

Ceza infaz kurumlarında dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin hukuki olarak iki temel gerekçesi bulunmaktadır: Birincisi, hükümlü ve tutukluların eğitim, din ve vicdan hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı düşüncesidir. İkincisi ise hükümlü ve tutukluların eğitimi ve topluma yeniden kazandırılması çalışmalarında dini ve ahlaki prensiplerden yararlanma fikridir.²²⁸

2.2.1 Dünyadaki İslah Çalışmalarının Tarihsel Temelleri ve Gelişimi

Tarihsel süreçler incelendiğinde cezanın amacı, içerisinde yer aldığı topluma ve zamana göre farklılıklar arz etmiştir. Her dönemin kendisine ait bir ceza anlayışı vardır. Bu anlayışı o toplumun siyasal, sosyal, kültürel ve dinsel yapısı ile medeniyet seviyesi belirlemektedir. Cezanın amacı kimi zaman intikam, kimi zaman önleyicilik, kimi zaman da suçluyu iyileştirip topluma tekrar kazandırmak olmuştur.

Ceza İnfaz tarihi incelendiğinde üç ana dönemden bahsedilebilir: Birincisi; Ortaçağ'da hakim olan para cezası, kefaret yöntemi, ikincisi; ortaçağın sonlarına doğru fiziki ve hayati cezalar, üçüncüsü ise; 17. yüzyıldan beri gelişmekte olan hürriyeti bağlayıcı cezalardır.²²⁹

Hürriyeti bağlayıcı Ceza İnfazın gelişimi de üç dönemde incelenmiştir: Birincisi; Amsterdam Cezaevleri (17. yy), ikincisi; Kuzey Amerika Ceza İnfaz modeli (19. yy),

²²⁷ Işık Harun ve Demir Abdullah, *Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri Rehberi*, (Ankara: DİB Yayınları, 2012): 21-22.

²²⁸ Işık, ve Demir, *Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri Rehberi*, 27.

²²⁹ Timur Demirbaş, *İnfaz Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2008), 107.

üçüncü ise; Ceza İnfaz Kurumlarının açılması, hükümlü ve tutuklular için asgari şartların belirlenmesidir (20. yy).²³⁰

1603 yılında Amsterdam’da toplumun yüksek kesiminden suç işleyen kişiler için *Separate Zuchthaus* adıyla bir kurum açılmıştır. Mahkûmlar geceleri aynı yerlerde toplanırken gündüzleri ise çalışma atölyelerinde çalışıyorlardı. Bu dönemde mahkûmların çalışma ve din eğitimi alma, ıslah çalışmaları ile iyileştirilmelerine çalışılmıştır.²³¹

Amsterdam Cezaevleri tüm Avrupa ve Kuzey Amerika için örnek olmuş ve infaz hukuku açısından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Amsterdam örneğinden hareketle Bremen, Lübeck, Bern, Hamburg, Zürih gibi şehirlerde çeşitli kurumlar oluşturulmuştur.²³²

19. yüzyılda aydınlanma ile birlikte ceza infaz kurumlarında ki durumları düzeltme ve burada bulunan kişilere ahlaki yönden iyileştirme çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Bu dönem sonunda başlayan Dünya savaşları bu çalışmaları önemli ölçüde engellese de 20. Yüzyılın ikinci yarısında uluslar arası reform hareketleri ortaya çıkmaya başladığı zaman infaz hukuku alanında önemli adımlar atılmıştır. 1955 yılında Cenevre’de düzenlenen suçların önlenmesi ve suçluların ıslahı konulu kongrede “*Hükümlülere Uygulanacak Muameleye İlişkin Minimum Standart Kurallar*” onaylanarak kabul edilmiştir.²³³

1987 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen “*Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni*” içerisinde tüm hükümlü ve tutukluların insan onuruna yakışır şekilde muamele görmeleri esas alınmıştır. Bununla beraber sağlık, temizlik, giyim, eğitim, spor, kültür, din, çalışma ve iyileştirme konularında da standartlar belirlenmiştir.

Türkiye’de de yeni kurulan cumhuriyet ile birlikte Türk infaz sisteminde yer alan Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında kanunu hazırlanması aşamasında Avrupa Cezaevi Kurallarının ortaya koyduğu standartlardan büyük ölçüde faydalanılmıştır.

Durumu teolojik olarak ele alacak olursak Hıristiyanlıkta yer alan Hz. İsa’nın havarilerine “*cezaevindeyken beni görmeye geldiniz*” sözleri üzerine “Biz seni (Hz. İsa)

²³⁰ Demirbaş, *İnfaz Hukuku*, 187.

²³¹ Sulhi Dönmezer, *Kriminoloji*, (İstanbul: Filiz Yayınevi, 1997), 189.

²³² Demirbaş, *İnfaz Hukuku*, 197.

²³³ Necati Nursal, *Uluslar Arası Cezaevi Standart Kuralları ve İlgili Sözleşmeler*, (Ankara: Ankara Açık Cezaevi Basımevi, 2002): 87.

cezaevinde görmedik, ziyaret etmedik” demişlerdir. Hz. İsa’da “Onlardan *önemi en az sayarak yaptığımız iyiliği (aslen) bana yapmış olursunuz*” demiştir. Buradan çıkarılan sonuçla Hıristiyanlıkta mahkûmlarla ilgilenmek teolojik bir anlam kazanmıştır.²³⁴

İslamiyet’te zindan²³⁵ kavramı yer almakla beraber mahkûmları ziyaret etme ve onların ihtiyaçlarının giderilmesi ile ilgili doğrudan ilişkili her hangi bir ifade yer almamaktadır. Dolayısıyla ülkemizde tutuklu ve hükümlülere dini danışma ve manevi rehberlik sunma hizmeti Hıristiyanlıkta olduğu gibi teolojik olmaktan ziyade hukuki ve insani bir yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır.²³⁶

Bununla beraber İslam dininde hastalara, engellilere, yaşlılara, yolda kalmışlara ve benzeri ihtiyaç sahiplerine yardım etmek hem ayetlerde²³⁷ hem hadislerde²³⁸ tavsiye edilmiştir. Dolayısıyla hastaya, yaşlıya, çocuğa manevi rehberlik hizmeti sunma Müslümanlar için de teolojik bir zorunluluktur.²³⁹

2.2.2 Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Çalışmalarının Gelişimi

Ülkemizde Ceza İnfaz Kurumlarında manevi rehabilitasyon amacıyla din hizmetleri 1950 yıllarında başlamakla birlikte çeşitli değişikliklerle günümüze kadar gelmiştir. Adalet Bakanlığının Diyanet İşleri Başkanlığına göndermiş olduğu 05.08.1950 tarihli ve 17565 sayılı yazıyla Cezaevlerinde dini ve ahlaki sohbetlerle, mahkûmların topluma kazandırılması amaçlanmıştır.²⁴⁰

Diyanet İşleri Başkanlığı 07.06.1963 tarih ve 15848 sayılı genelgesiyle, cezaevlerinde dini ve ahlaki konferanslar verilmesi istenmiştir. Konferansın vaizler tarafından, vaizlerin olmadığı yerde müftüler tarafından verilmesi istenmiştir. Konferanslar mahkûmların psikolojik durumları göz önüne alınarak ve yumuşak bir üslup ile verilmesi istenmiştir. Yapılan etkinliklerin olumlu sonuç vermesinden dolayı

²³⁴ Nursal, *Uluslar Arası Cezaevi Standart Kuralları ve İlgili Sözleşmeler*, 221.

²³⁵ Kuran’da zindan anlamında *sicn* kelimesi kullanılmıştır. Ayrıca Bkz: Yusuf, 12/ 25, 32, 33, 35, 36, 39, 41, 42, 45, 100; Şuara 29/29; İsrâ, 17/8.

²³⁶ Işık, “Ceza İnfaz Kurumu Bağlamında Manevi Rehberliğin Teorik Temelleri...” 2: 222.

²³⁷ Bakara, 2/177; Nisa, 4/36.

²³⁸ Ebu Davûd, Cenaiz 7; Tirmizi, Cihad 24; Ebu Davûd, Cihad 70.

²³⁹ Işık, “Ceza İnfaz Kurumu Bağlamında Manevi Rehberliğin Teorik Temelleri...” 2: 221.

²⁴⁰ Saadettin Özdemir, “Dini Sosyal Hizmetlerin Temelleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Isparta, sy.25, (2012): 203.

Adalet Bakanlığı 18.03.1964 tarih ve 8521 sayılı yazı ile cezaevlerinde haftada iki gün olmak üzere dini ve ahlaki içerikli konferanslar verilmesini talep etmiştir.²⁴¹

Adalet Bakanlığı 1975'te yayınladığı bir genelge ile cezaevlerindeki din hizmetleriyle ilgili ihtiyaç ve donanımları sağlama görevini üstlenmiştir. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin de olduğu bir eğitim programını yürürlüğe sürmüştür. Buna göre bu eğitim programında çıkabilecek problemleri Müftülüklerle Cezaevi yönetimin iş birliğiyle çözülmesi kararlaştırılmıştır. 16 Eylül 1981'de Genel Kurmay Başkanlığı'nın 7130-818- 81 sayılı yazısına binaen bir DİKAB müfredat programı hazırlanmış ve bu program Diyanet İşleri Başkanlığının 01.04.1982 tarih ve D/4-2/552 sayılı görüşleri ve Genel Kurmay'ın da uygun görüşüyle Cezaevlerinde uygulanmıştır.²⁴²

Bunlarla birlikte Diyanet İşleri Başkanlığının 1989 yılında İrşad Hizmetleriyle ilgili 74 numaralı genelgesinde “Cumhuriyet Savcılığınca gösterilecek ihtiyaca göre, ceza ve tutuklular ile çocuk ıslahevlerinde ders verilmesi ve uygun zamanlarda kuruluşların ziyaret edilmesi gerektiği” belirtilmiştir.²⁴³

2.2.3 Türkiye’de Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerine Yönelik Protokoller

2001 yılında Ceza İnfaz kurumlarında verilen Din Eğitimi derslerinin verimini arttırma ve sıkıntıları giderme amacıyla bir çalışma başlatmış ve Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında bir protokol imzalanmıştır. Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığının sorumlulukları ayrıntılı olarak ele alınan bu protokolda yeni bir müfredat çalışması hazırlanmış ve 26.09.2002 yılında yürürlüğe girmiştir. Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yapılan yazışmalardan cezaevlerinde manevi rehabilitasyonun amaçlandığı görülmektedir. Bu amaç vaizlerin irşat ve tebliğ vazifeleriyle, mahkûmların yaptıkları iş veya işlerden pişmanlık duymaları ve topluma kazandırıldıktan sonra tekrar suç işlememeleri, iyi bir vatandaş olmaları sağlamaya yardımcı olmaktadır.²⁴⁴

Resmi gazetede yayınlanan “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük”ün Din ve Vicdan Özgürlüğünü

²⁴¹ Şuayip Özdemir, *Cezaevlerinde Din Eğitimi*, (İstanbul, Arı Sanat Yayınları, 2006), 44.

²⁴² Özdemir, *Cezaevlerinde Din Eğitimi*, 45-47.

²⁴³ Özdemir, *Cezaevlerinde Din Eğitimi*, 204.

²⁴⁴ Özdemir, *Cezaevlerinde Din Eğitimi*, 204.

düzenleyen madde 93’de hükümlü ve tutukluların mensubu bulunduğu dinin ibadetlerini, cezaevi iç düzenini bozmayacak ve çalışmaları engellemeyecek şekilde serbestçe yerine getirebileceği ve din görevlisiyle uygun şartlarda görüşebileceği hususu açıklanmıştır. Yine aynı tüzük madde 105’de, eğitim haklarından bahsederken, “din eğitimi” alma hakkına da değinilmektedir.²⁴⁵

2.2.4 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehber Faaliyetleri İçin Hazırlanan Yeni Protokol

10.12.2011 tarihinde Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında hükümlü ve tutukluların dini ve ahlaki gelişimlerini sağlamaya yönelik yeni bir protokol imzalanmıştır. Güncellenen bu protokol, öncekilere göre daha kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Bu protokolün amacı şöyle ifade edilmiştir:

Bu protokolün amacı, ceza infaz kurumları ve eğitim evlerinde bulunan hükümlü ve tutuklulara din hizmetleri, ahlaki gelişim ve manevi rehberlikle ilgili faaliyetleri sunmak suretiyle dini ve ahlaki duygularını geliştirerek yeniden topluma kazandırılmaları sürecine katkı sağlamaktır.²⁴⁶

Bu protokolle Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Diyanet İşleri Başkanlığının görev ve yükümlülükleri belirlenmiştir. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’ne din eğitimi hizmetlerini sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için bazı yükümlülükler getirmiştir. Bunlar; cezaevi iç mekânlarının din eğitimi hizmeti verecek şekilde hazırlanması, din hizmetleriyle ilgili faaliyetlerin bir düzen içerisinde yapılması, personele rahat çalışma ortamının hazırlanması, hükümlü ve tutukluların gruplar halinde faaliyetlere katılmalarının sağlanması ve kütüphaneye gelen dînî içerikli kitapların gözden geçirilmesidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı ise; tutuklu ve hükümlülerin sayıları dikkate alınarak personel görevlendirilmesi, hurafe ve batıl bilgilerin düzeltilmesi, mahkûmların özellikleri dikkate alınarak eğitim-öğretim verilmesi, hükümlü ve tutukluların özel

²⁴⁵ *Ceza Tevkif Evleri*, Erişim Tarihi: 17.12.2017

Kaynak: <http://www.cte.adalet.gov.tr/mevzuat/tuzuk/tuzuk.doc>

²⁴⁶ Işık, “Ceza İnfaz Kurumu Bağlamında Manevi Rehberliğin Teorik Temelleri: İngiltere ve Türkiye’deki Uygulamaların Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, 2: 227.

görüşme isteklerinin karşılanması ve Ceza ve Tevkifevleri'nde görev yapacak personelin hizmet içi eğitimler vasıtasıyla yetiştirilmesi gibi görevler verilmiştir.²⁴⁷

2.3 CEZA İNFAZ KURUMLARINDA DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK FAALİYETLERİ

17 Haziran 2014 tarih ve 29033 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nde yer alan 35. Maddeye göre cezaevi vaizlerinin görevleri şunlardır;

- a) Görevlendirildiği ceza infaz kurumları ve eğitim evlerinde Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında en son imzalanmış olan 10.2.2011 tarihli Tutuklu ve Hükümlülerin Dini ve Ahlaki Gelişimlerini Sağlamaya Yönelik Protokolde²⁴⁸ belirlenen görevleri yapmak.
- b) Müftülükçe hazırlanan programa göre her hafta cuma vaktinde camilerde vaaz etmek.
- c) Görev alanı ile ilgili verilen diğer görevleri yapmak.²⁴⁹

Ceza İnfaz Kurumlarında din hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokole göre de yapılması gereken görevler vardır. Bu görevler “*Din Hizmetleri ve Ahlaki Gelişim Faaliyetleri*” tanımı altında, *Din ve Ahlak Bilgisi* dersi, *Kur'an-ı Kerim* öğretimi, *Manevi Rehberlik*, *Konferans*, *Özel Gün ve Gecelerde* gerçekleştirilen etkinlikler, *Gözlem ve Sınıflandırma* formlarında ki din kısmının doldurulması, *Basılı ve Görsel Eğitim Materyali Desteği*, *Dini İçerikli Eserlerin İncelenmesi* şeklinde yer alır.

Din ve Ahlak Bilgisi dersleri tutuklu ve hükümlüler için 2002 yılında hazırlanan müfredat programı çerçevesinde işlenmektedir. Cezaevinde görev yapan Cezaevi vaizi veya din görevlisi, cezaevine göre değişiklik göstermekle beraber, Din ve Ahlak bilgisi dersleri açabilmektedir. Bunun yanında hazırlanan son protokol de din hizmetleri başlığı

²⁴⁷ *Resmi Gazete*, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında Tutuklu Ve Hükümlülerin Dini ve Ahlaki Gelişimlerini Sağlamaya Yönelik Protokol.” Protokol Tarihi: 10.02.2011. Kaynak: <http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/mevzuat/protokol/P17.pdf> (Erişim Tarihi: 15.08.2017)

²⁴⁸ *Resmi Gazete*, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında...” Erişim Tarihi: 15.08.2017 Kaynak: <http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/mevzuat/protokol/P17.pdf>

²⁴⁹ *Başbakanlık*, Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017

Kaynak:

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.19795&sourceXmlSearch=diyanet&MevzuatIlski=0>

Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140617.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140617.htm>

altında Kur'an Öğretimi gibi derslere yer verilmesi, din hizmetleri ve manevi rehberlik faaliyetleriyle tutuklu ve hükümlülerin sadece bilişsel değil, duyuşsal ve davranışsal yönden gelişimi de hedeflenmektedir.²⁵⁰ Cezaevlerinde din hizmetinden maksat, hükümlü ve tutuklulara yönelik iyileştirme, ceza infaz kurumu şartlarına uyum ve tahliye sonrası topluma yeniden sağlıklı bir şekilde katılım sürecine katkı sağlamaktır.

Hükümlü ve tutukluların ıslah sürecine katkı sağlanması amacıyla din eğitimi kapsamında Kuran-ı Kerim öğretimi, manevi rehberlik (koşuş sohbetleri), konferanslar, özel gün ve gecelerde gerçekleştirilen etkinlikler, gözlem ve sınıflandırma formlarının din kısmının doldurulması, basılı ve görsel eğitim materyali desteğı gibi dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri uygulanmaktadır. Şimdi kısaca bu başlıklar incelenecektir.

2.3.1 Kur'an-ı Kerim Öğretimi

Kur'an-ı Kerim öğretimi 2001 tarihli işbirliğı protokolünde sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında yer alırken 2011 tarihinde güncellenen protokole göre Kur'an-ı Kerim öğretimi temel görevler arasında yer almıştır. Bundan dolayı Ceza İnfaz Kurumlarında isteyen tutuklu ve hükümlülere Kuran-ı Kerim dersleri yapılmaktadır.²⁵¹

Diyanet İşleri Başkanlığının; tutuklu ve hükümlülere dini ve ahlâki bilgiler vermek, bu konulardaki yanlış bilgileri düzeltmek, dini ve ahlâki duygu ve düşüncelerini geliştirerek, insan, aile, millet ve vatan sevgisini aşlamak için; kurumlarda din hizmetleri, ahlaki gelişim ve manevi rehberlik faaliyetleri görevini yürütmek, istek halinde Kur'an-ı Kerim öğretimi yapmak, dini gün ve haftaların anlamına uygun anma/kutlama programlarını hazırlamak, dini vecibelerin yerine getirilmesine yardımcı olmak görevleri arasında sayılmaktadır.²⁵²

Kur'an-ı Kerim öğrenmek isteyen hükümlü ve tutuklular bu isteklerini bir dilekçe ile belirtmesi sonrasında bir sınıf oluşturulma imkânı bulunmaktadır. Bunlar Elif-Ba veya Tecvit kursları şeklinde iki ayrı sınıf oluşturulabilmektedir.²⁵³

²⁵⁰ Demir, "Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi", 41.

²⁵¹ *Resmi Gazete*, "Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı...", Madde B-2.

²⁵² *Resmi Gazete*, "Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı...", Madde 5/B-2.

²⁵³ Demir, "Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi", 48

2.3.2 Manevi Rehberlik

Rehberlik en geniş anlamıyla bireyin istendik gelişmeler ve uyumlar göstermesi, plan yapması, sağlıklı kararlar verebilmesi, kendisine lazım olan teorik ve pratik bilgileri kazanması için kişiye yapılan sistemli ve profesyonel yardım demektir.²⁵⁴

Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokolün B maddesinde, din hizmetleri ve ahlaki gelişim faaliyetleri çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı görevli personeli tutuklu ve hükümlüler yararına manevi rehberlik hizmeti de sunmaktadır.²⁵⁵

Ceza İnfaz Kurumlarında manevi rehberlik, kaynağını dini değerlerden almak suretiyle dinleme, danışmanlık yapma, cesaretlendirme, arkadaş olma ve problem çözme yoluyla tutuklu ve hükümlüye manevi destek sağlama olarak tanımlanabilir. Bu yolla tutuklu ve hükümlülerin zihni ve manevi olarak rahatlama hedeflenmektedir.²⁵⁶ Hükümlü ve tutukluların cezaevindeki hayatın normalleşmesi ve dış dünya ile ilişkilerinin sürdürülmesine yardımcı olmayı öngörmektedir.²⁵⁷

Ceza İnfaz Kurumlarında genel itibariyle manevi rehberlik faaliyetleri koğuş ortamında yapılmaktadır. Hükümlü ve tutukluların koğuşları evleri, vaizini de misafirleri olarak görmektedirler. Koğuş ortamında rehberliğin fiziksel eksiklikleri olduğu gibi sınıflara ve konferanslara çıkmayan veya çıkamayan hükümlü ve tutuklulara ulaşma adına önemli bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. Bundan dolayı hükümlü ve tutukluya sorular yöneltirken manevi rehberlik tanımı yerine “koğuş sohbetleri” ifadesini kullanmak tercih edilmiştir.

2.3.3 Konferanslar

Ceza İnfaz Kurumlarında ilgili protokol gereği tutuklu ve hükümlülerin ahlak, sosyal, ailevi, dini gelişimlerini sağlayacak, insan haklarına saygı gibi insani erdemleri öğrenmelerine fırsat oluşturacak şekilde konferanslar ve seminerler de düzenlenmektedir.²⁵⁸

²⁵⁴ Hasan Tan, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, (y.y, Alkım Yay.), 17.

²⁵⁵ *Resmi Gazete*, “Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı...”, Madde 5/B-4.

²⁵⁶ Işık, *Cezaevlerinde Din*, 122.

²⁵⁷ Yasemin İnceoğlu, *Nefret Söylemi veya Nefret Suçları*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000), 360.

²⁵⁸ *Resmi Gazete*, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı...”, Madde 3.

İlgili protokol gereğince ceza infaz kurumları din hizmetleri kapsamında müftülüklerin de desteğiyle ayda en az bir defa konferans verilmesi gerekmektedir.²⁵⁹

2.3.4 Özel Gün ve Gecelerde Gerçekleştirilen Etkinlikler

2007 yılı Diyanet İşleri Başkanlığı genelgesine göre²⁶⁰ Din Hizmetleri kapsamında müftülüklerce yapılması gereken çalışmalardan birisi de “Bilhassa mübarek gün ve gecelerde ceza ve tutukevlerinin ziyaret edilmesi, manevî bir yaklaşımla günün mana ve öneminin ceza ve tutukevleri sakinlerine anlatılmasıdır.”²⁶¹

Diyanet İşleri Başkanlığı personeline Mübarek gün ve gecelerde yapılacak olan ziyaretler 17.06.2005 tarihli hükümlü ve tutukluların ziyaret edilmeleri hakkındaki yönetmeliğin 39. maddesine göre Cumhuriyet Başsavcılığının izniyle yapılabilmektedir.²⁶²

2.3.5 Basılı ve Görsel Eğitim Materyali Desteği

Ceza infaz kurumlarında din hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokole göre; Diyanet İşleri Vakfı ve Din İşleri Yüksek kurulunca tavsiye edilen dini eserler ile Ceza İnfaz Kurum kütüphaneleri ile hükümlü ve tutuklular desteklenmektedir.²⁶³

Ceza infaz kurumlarında görev yapan Diyanet İşleri Başkanlığı personeli Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü ve Türkiye Diyanet Vakfından ücretsiz olarak kitap talep edebilirler.²⁶⁴

²⁵⁹ *Resmi Gazete*, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı...”, Madde 5/B-4.

²⁶⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı Genelgesi (2007), Madde 37/d.

²⁶¹ DİB Genelgesi, Madde 37/e.

²⁶² Demir, “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi”, 45: 57.

²⁶³ *Resmi Gazete*, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı...”, Madde 4/B-8.

²⁶⁴ Demir, “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi”, 45: 158.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLAR

Araştırmamızın bu bölümünde Diyanet İşleri Başkanlığının din eğitimi kapsamında Ceza İnfaz Kurumlarında gerçekleştirdiği dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin hükümlü ve tutuklular tarafından nasıl değerlendirildiği, yeterli ve verimli görülüp görülmediğine ilişkin sorular ve onlara verilen cevaplara yer verilecektir. Hükümlü ve tutuklulara koğuş sohbetleri, Kuran-ı Kerim dersleri, konferanslar, basılı ve görsel materyal desteği gibi faaliyetlerin yeterliliği ve verimliliği hakkında sorular yöneltilmiştir. Ayrıca hükümlü ve tutukluların Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinden beklentilerinin ne olduğu sorusu yöneltilerek verilen tüm cevaplar yorumlanmıştır.

3.1. KOĞUŞ SOHBETLERİNE DAİR BULGULAR

Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinden birisi koğuş sohbetleridir.²⁶⁵ Bu ziyaretler manevi rehberlik çatısı altında koğuşlarda yapılmaktadır. Koğuş ziyaretleri belirli bir plan içerisinde, şartlara bağlı olarak çeşitli periyotlar ile yapılmaktadır.

Aşağıda 50 hükümlü ve tutukluya altı soru yöneltilmiş, bütün cevaplar analiz edilerek ve elde edilen bulgular derlenerek ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Sorular koğuş ziyaretlerinin hükümlü ve tutukluların gözündeki yerini ve önemini belirlemek, ziyaretlerin içeriği ile ilgili görüşleri almak, koğuş sohbetlerinin öğretim yöntem ve materyalleri ile ilgili değerlendirmeleri tespit etmek, sohbetlerin hükümlü ve tutukluların genel ihtiyacına ne düzeyde cevap verdiğini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bulgular bölümünde her soru için, görüşme yapılan hükümlü ve tutuklulardan dikkat çeken cevaplar seçilerek ilgili sorunun altında verilmiştir. Cevaplar cevabı veren hükümlü ve tutuklunun söylem dili bozulmadan, orijinal hali ile verilmiş olup ifadeler özellikle korunmuştur.

²⁶⁵ *Resmi Gazete*, “Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı...”, Madde 5/B-4.

3.1.1 Koşuş Sohbetlerine Katılım Oranı ile İlgili Bulgular

Katılımcılara ilk olarak “Cezaevi vaizinin dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyeti olarak yaptığı koşuş sohbetlerine katılıyor musunuz?” sorusu yöneltmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 1.1’de sunulmuştur.

Tablo 1.1. Koşuş sohbetlerine katılımlar hakkında görüşler

Koşuş sohbetlerine katılım oranı	Frekans	Yüzde
Evet, katılıyorum	44	% 88
Hayır, katılmıyorum	6	% 12
TOPLAM	50	% 100

Araştırmada elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların %88’i koşuş sohbetlerine katıldığını, %12’sinin ise katılmadığını ifade etmişlerdir. Veriler toplu olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların büyük çoğunluğunun koşuş sohbetlerine katıldığı, az bir kısmının ise katılmadığı anlaşılmaktadır.

Koşuş sohbetleri Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik faaliyetleri arasında belki de en önemli olanlarındandır. Çünkü hükümlü ve tutukluların kendi evleri gibi gördükleri koşuşlara ziyaret yapılması, bir de bunun din görevlisi tarafından yapılması, hal ve hatırlarının sorulması onların kendilerini iyi hissetmelerine neden olmaktadır. Koşuşlara girildiğinde vaizin etrafına toplanan hükümlü ve tutuklular saygı ve ilgi ile dinlemektedirler.

%12 lik bir oranda hükümlü ve tutukluların sohbetlere katılmamalarının nedenleri arasında, önyargılarından dolayı dine karşı mesafeli olmaları veya koşuş arkadaşlarından hoşlanmadığı kişilerin vaizin etrafına toplanmış olmaları söylenebilir. Bununla beraber toplanılan yere yaklaşmasalar da uzaktan uzağa dinlediklerine şahit olunmaktadır.

3.1.2 Koğuşların Ziyaret Edilme Sıklığı ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyeti” olarak cezaevi vaizinin koğuşunuzu ne oranda ziyaret etmektedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 1.2’de verilmiştir.

Tablo 1.2. Koğuşların ziyaret edilme sıklığı ile ilgili görüşler

Cezaevi vaizinin koğuş ziyaret sıklığı	Frekans	Yüzde
Ayda bir	18	%36
İki ayda bir	14	%28
Altı ayda bir	9	%18
Yılda bir	9	%18
Toplam	50	%100

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre hükümlü ve tutuklulardan, cezaevi vaizinin koğuşlarını ayda bir ziyaret ettiğini ifade edenlerin yüzde 36, iki ayda bir ziyaret etti diyenlerin yüzde 28, altı ayda bir ve yılda bir ziyaret etti diyenlerin yüzde 18 olduğu görülmektedir.

Ceza İnfaz Kurumlarının kendine özel koşulları Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik faaliyetlerinden olan koğuş ziyaretlerinin sıklığı duruma göre değişiklik gösterebilmektedir. Koğuşlara cezaevi vaiziyle beraber giren infaz koruma personelinin müsait olmayışı, açık veya kapalı görüşlerin olması nedeniyle yüksek güvenlik önlemlerinin alınması ve güvenliği tehlikeye atabilecek faaliyetlere ara verilmesi gibi sebepler koğuş sohbetlerini sekteye uğratabilmektedir.

3.1.3 Koğuş Sohbetlerinin Kazanım Durumu ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Uygulanan koğuş ziyaretleri tutum ve davranışlarınızda bir kazanım sağladı mı?” sorusu yöneltilmiş. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 1.3’te sunulmuştur.

Tablo 1.3 Koğuş sohbetlerinin kazanımları hakkında görüşler

Koğuş ziyaretlerinin kazanım sağlama durumu	Frekans	Yüzde
Evet, sağladı	40	%90,9
Hayır, sağlamadı	4	%9
Toplam	44	%100

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; yapılan koğuş ziyaretlerinin araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların büyük çoğunluğunun dini bilgi ve tutumlarında kazanımlar sağladığı anlaşılmaktadır (%90,9). Özdemir’de çalışmasında bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Mahkûmların derse katılmaları, onlara üzerinde olumlu etki bıraktığını söyleyebiliriz. Çünkü derse katılmaları, onlara kendilerini ifade etme imkânı vermekte, stresten kurtulmalarını sağlamakta ve manevi hallerinde yükselişe sebep olmaktadır.”²⁶⁶ Özdemir’in bu bulgusu ulaştığımız tespitleri doğrular mahiyettedir.

Hükümlü ve tutukluların yüzde 9’u ise koğuş ziyaretlerinin kazanım sağlamadığını ifade etmişlerdir. HT-21 “*Hocam koğuş ziyaretleri bizim tutumlarımızda farkındalık oluşturuyor ama ziyaretler arasının uzun olması dini noktada kazanımlarımızı azaltıyor ve sohbetin etkisinin kısa sürmesine neden oluyor*” şeklinde ifade etmiştir.

Dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan hükümlü ve tutuklularla ilgilenmek, ilgi ve peşinden takibi gerektirmektedir. Bu sebeple koğuş ziyaretlerini şartlar ölçüsünde sıklaştırmak ve kısa notlar alarak hükümlü ve tutuklunun sıkıntı ve endişesini gidermek için belki birkaç kez çözüm önerileri sunmak, dinlemek, takip etmek gerekmektedir.

3.1.4 Koğuş Sohbetlerinin Kazanımları ile İlgili Bulgular

Koğuş sohbetleri kazanım sağladı diye belirten 40 katılımcıya “Koğuş ziyaretlerinin sizde oluşturduğu kazanımlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 1.3.2’de sunulmuştur.

²⁶⁶ Özdemir, “Cezaevlerinde Din Eğitimi” 80.

Tablo 1.3.2. Koşuş sohbetlerinin oluşturduğu kazanımlar hakkında görüşler

Koşuş sohbetlerinin bilgi ve tutumlarda oluşturduğu kazanımlar	Frekans	Yüzde
Eksik bilgilerimi gideriyorum	38	%18,3
Kendimi mutlu ve huzurlu hissediyorum	36	%17,3
Bilgilerimi tazeliyorum	32	%15,4
İnsani ilişkilerim düzeliyor	19	%9,1
Zihnen dinlenmiş hissediyorum	16	%7,7
Kalbim yumuşuyor	22	%10,6
Allah ile irtibatımın arttığını hissediyorum	23	%11,1
Kendimle yüzleşme fırsatım oluyor	21	%10,1
Toplam	207	% 100

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; hükümlü ve tutuklular yapılan koşuş sohbetlerinde eksik bilgilerini tamamladıklarını (%18,3), kendilerini mutlu ve huzurlu hissettiklerini (%17,3), bilgilerini tazelediklerini (%15,4) ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Yüzde 11,1'nin Allah ile irtibatının attığı, yüzde 10,6'sının kalbinin yumuşadığı, yüzde 10,1'nin kendi ile yüzleşme fırsatı elde ettiği, yüzde 9,1'nin insani ilişkilerinin düzeldiğı, yüzde 7,7'sinin ise kendilerini zihnen dinlenmiş hissettikleri anlaşılmaktadır.

Koşuş sohbetleri hükümlü ve tutukluların yüzde 15,4'ünün dini bilgilerini arttırdığı, eski bilgilerini tazelediğı görülmektedir. Özdemir'in de araştırmasında hükümlü ve tutukluların koşuş sohbetlerine katılmalarının sebepleri arasında dini bilgilerini arttırmak istemeleri yer alması (% 76,44) bu durumu teyit eder mahiyettedir.²⁶⁷ Çünkü yetişkin eğitimi içerisinde yer alan hükümlü ve tutuklular da eğitime sonuç odaklı bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Bundan dolayı bilgilerini tazelemeleri veya yeni bilgiler öğrenmelerine önem vermektedirler. Bu durum onların koşuş sohbetlerine katılma sebepleri arasında yer almaktadır.

Bulgulara göre sonuç olarak koşuş sohbetlerinin kazanım durumlarına baktığımızda hükümlü ve tutukluların eksik bilgilerini gidermek, kendilerini mutlu ve

²⁶⁷ Şuayip Özdemir, "Cezaevlerinde Din Eğitimi" (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 1998), 76.

huzurlu hissetmek ve eski bilgilerini tazelemek istemeleri öncelikli kazanımlar arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.

3.1.5 Koğuş Ziyaret Sürelerinin Yeterliliği ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Sizce koğuş ziyaret süreleri yeterli midir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 1.4’te sunulmuştur.

Tablo 1.4 Koğuş ziyaret sürelerinin yeterliliği hakkında görüşler

Cezaevi vaizinin koğuş ziyaret sürelerinin yeterliliği	Frekans	Yüzde
Hayır, yeterli değil	40	% 90,9
Evet, yeterli	4	% 9
Toplam	44	%100

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; hükümlü ve tutukluların yüzde 90,9 gibi büyük çoğunluğunun koğuş sohbet sürelerini yeterli görmedikleri, yüzde 9’unun ise sohbet sürelerini yeterli bulduğu anlaşılmaktadır. Özdemir de araştırmasında hükümlü ve tutukluların yüzde 55,11’nin ders saatlerini, sohbet sürelerini yeterli bulmadıklarını ortaya koymaktadır.²⁶⁸ Bununla birlikte HT-32 numaralı katılımcı “sohbete katılım az olduğu için sürenin yeterli olduğunu düşünüyorum” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Genellikle koğuşlarda dini sohbetlere rağbet olur iken bazen de koğuş içerisinde yaşanmış olan üzücü bir olay, görüş günü olması, revir randevularının olması, gece geç yatılması dolayısıyla gündüz istirahat edilmesi gibi olaylar koğuş sohbetine olan ilgiyi azaltmaktadır. Bundan dolayı bazı koğuşlarda planlanan zamana riayet edilememektedir. Bununla birlikte ziyaret edilmesi gereken koğuş sayıları fazla ise bazen kısa ziyaretler yaparak daha çok hükümlü ve tutukluya ulaşma yöntemi tercih edilebilmektedir. Bundan dolayı hükümlü ve tutuklular ders saatlerini yeterli olarak bulmamaktadırlar.

²⁶⁸ Özdemir, “Cezaevlerinde Din Eğitimi” 72.

3.1.6 Koğuş Sohbet Veriminin Arttırılabilmesi ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Sizce koğuş sohbetlerinin verimliliği nasıl arttırılabilir?” sorusunu yönelttik. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 1.5’te sunulmuştur.

Tablo 1.5. Koğuş sohbetlerinin veriminin arttırılması hakkında görüşler

Koğuş sohbetlerinin veriminin arttırılması	Frekans	Yüzde
Koğuşlara daha sık gelinmesi	44	%33,5
Sohbet süresi uzun tutulması	34	%25,9
Koğuşlara gelmeden önce haber verilmesi	29	%22,1
Sohbetlerin sınıflarda yapılması	22	%16,7
İnfaz koruma memuru olmadan gelinmesi	2	%1,5
Toplam	131	%100

Tabloda yer alan verilere baktığımızda hükümlü ve tutuklulara göre koğuşlara daha sık gelinmesi (%33,5), sohbet süresinin uzun tutulması (%25,9), koğuşlara gelmeden önce haber verilmesi (%22,1), sohbetlerin koğuş ortamında değil de sınıflarda yapılması (%16,7), koğuş ziyaretleri yapılırken infaz koruma memurları olmaksızın cezaevi vaizinin yalnız gelmesi (%1,5) gibi uygulamalar ile koğuş sohbet veriminin artabileceğini ifade etmişlerdir.

Koğuş sohbet veriminin nasıl arttırılabileceğine dair görüşlere baktığımızda koğuş ziyaretlerinin daha sık yapılması birinci sırada, sohbet sürelerinin uzun tutulması ve koğuşlara gelmeden önce haber verilmesi ikinci sıralarda yer aldığı anlaşılmaktadır.

Cezaevi vaizlerinin koğuşlara gitmeden önce haber vermeleri onların bedenlen, zihnen hazır olmaları kazanımını sağlayacaktır. En çok ifade ettikleri “*Hocam bir sorumuz vardı ama unuttuk*” veya “*Geçen gün bir konu üzerinde tartıştık; ama şimdi hatırlayamadık.*” gibi cümlelerin önüne geçilmiş olur. Bununla beraber cezaevi vaizi koğuşlara önceden haber vermekle hükümlü ve tutukluların dikkatlerini çekilebilecek, motivasyonlarını arttırabilecek konuları ve sorunları hazır elde etme ve çözme fırsatı da kazanmış olacaktır.

3.2. KURAN-I KERİM DERSLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Ceza İnfaz Kurumlarında dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinden birisi de Kuran-ı Kerim dersleridir. Bu dersler belirli bir plan içerisinde sınıflarda işlenmektedir. Aşağıda 50 hükümlü ve tutukluya yedi soru yöneltilmiş, bütün cevaplar analiz edilerek, elde edilen bulgular derlenerek ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Sorular Kuran-ı Kerim derslerinin hükümlü ve tutukluların gözündeki yerini ve önemini belirlemek, dersin içeriği ile ilgili görüşleri almak, Kuran-ı Kerim dersinin öğretim yöntem ve materyalleri ile ilgili değerlendirmeleri tespit etmek, dersin hükümlü ve tutukluların genel ihtiyacına ne düzeyde karşılık verdiğini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bulgular bölümünde her soru için, görüşme yapılan hükümlü ve tutuklulardan dikkat çeken cevaplar seçilerek ilgili sorunun altında verilmiştir. Cevaplar cevabı veren hükümlü ve tutuklunun söylem dili bozulmadan, orijinal hali ile verilmiş olup ifadeler özellikle korunmuştur.

3.2.1 Kuran-ı Kerim Okumayı Bilme Durumu ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Kuran-ı Kerim okumasını biliyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 2.1’de sunulmuştur.

Tablo 2.1 Kuran-ı Kerim okumasını bilme durumları

Kuran-ı Kerim okunmasını bilinme durumu	Frekans	Yüzde
Hayır, bilmiyorum	33	%66
Evet, biliyorum	17	%34
Toplam	50	%100

Araştırmaya göre katılımcıların yüzde 34’ünün Kuran-ı Kerim okumayı bildiği, yüzde 66’sının ise okumayı bilmediği anlaşılmaktadır.

Kuran-ı Kerimi okumak dinimizin ve özellikle kültürümüzün çokça önem verdiği ibadetlerden birisidir. Çocuklar daha küçük yaşlarda Kuran kurslarına gönderilir ve kuran okumayı öğrenenler ödüllendirilir. Bu açıdan Kuran-ı Kerim okumayı henüz

öğrenememiş yetişkinlerin içinde ukde kalan bir ibadettir. Bundan dolayı Kuran-ı Kerim okumayı öğrenmek, vakit sorunu bulunmayan hükümlü ve tutukluların yapmak istedikleri ilk dini faaliyetler arasında yer almaktadır. Her ne kadar Kuran-ı Kerim okumayı bilenlerin oranı yüzde 34 çıksa da, 20 kişilik Kuran kursu açılmak istenirse ortalama 150 kişilik başvurunun olması Kuran-ı Kerimi öğrenmeye olan ilginin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

3.2.2 Kuran-ı Kerimin Nerede Öğrenildiği ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Kuran-ı Kerim okumasını nerede öğrendiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 2.2’de sunulmuştur.

Tablo 2.2. Kuran-ı Kerimi okumanın nerede öğrenildiğine dair bilgiler

Kuran-ı Kerimi okumanın nerede öğrenildiği	Frekans	Yüzde
C.İ.Kurumunda öğrendim	12	%70,5
C.İ.Kurumunda arkadaşımından öğrendim	5	%29,5
Toplam	17	%100

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların yüzde 70,5’inin Kuran-ı Kerim okumayı cezaevinde öğrendiği, yüzde 29,5’ünün ise yine cezaevinde olmakla beraber arkadaşlarından öğrendiği anlaşılmaktadır.

Ceza İnfaz Kurumlarında Kuran-ı Kerim öğretiminin önemli bir faaliyet olduğu kanısına varılabilir. Zira çoğunluğun Kuran-ı Kerim okumasını cezaevinde öğrendiği anlaşılmaktadır.

Kuran-ı Kerim halkımız tarafından oldukça değer verilen kutsal bir kitaptır. Kuran-ı Kerimin her zaman saygıya uygun yerlerde tutulması, saygı ile taşınması buna örnektir. Onun öğrenilmesi ise bilmeyen müminler tarafından her zaman bir hedef, ideal olarak yerini korumaktadır. Bundan dolayı Ceza İnfaz Kurumuna yolu düşen her inanan kişinin vaktini değerlendirmeye beraber içinde ukde kalan Kuran-ı Kerim okuyabilme idealini gerçekleştirmek için bir fırsat elde ettiğini düşünerek, Kuran-ı Kerim derslerine yoğun ilgi göstermektedir.

Dini danışman ve manevi rehber de bu istek ve arzuyu fırsata çevirerek, hükümlü ve tutukluyla ulaşma yolunu koğuş sohbeti dışında bir yolla daha elde etmiş olmaktadır. Kanaatimiz Kuran-ı Kerim derslerinin sadece harflerin öğretilmesi ile sınırlı tutulmadan, İslami kaynaklarımızı, İslami bir bakışın açısının nasıl olması gerektiği gibi olmazsa olmaz konuların da işlenmesi yerinde bir uygulama olacaktır.

3.2.3 Kuran-ı Kerim Derslerinin Kazanım Durumu ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Sizce Kuran-ı Kerim dersleri kazanım sağlıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 2.3’de sunulmuştur.

Tablo 2.3 Kuran-ı Kerim derslerinin kazanım sağlama durumu hakkında görüşler

Kuran-ı Kerim dersler kazanımları	Frekans	Yüzde
Evet, sağlıyor	12	%100
Hayır, sağlamıyor	0	%0
Toplam	12	%100

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; Kuran-ı Kerim dersleri araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların tamamına kazanımlar sağladığı anlaşılmaktadır. (%100).

Kuran-ı Kerim okumak veya okuyabilmek önem verilen ibadetlerden birisidir. Küçük yaştan itibaren ailelerin en çok üzerinde durduğu kazanımlardan sayılabilir. Yaz ayları girdiğinde ebeveynlerin çocuklarını yaz Kuran kurslarına göndermeleri bu durumun göstergelerinden birisi sayılabilir. Bundan dolayı birey Kuran-ı Kerim okumayı öğrenemediyse bu içinde ukde olarak kalmaktadır. Hükümlü ve tutuklularda Ceza İnfaz Kurumu’nda geçirilen bu süreleri değerlendirmek ve içlerinde ukde kalan bir ibadeti öğrenmek istemektedirler. Bundan dolayı Kuran-ı Kerim derslerine ilgi yoğun olmaktadır.

Kuran-ı Kerim dersleriyle ilgili HT-42 şöyle demiştir: “*Hocam aldığımız bu Kuran-ı Kerim dersleri çok güzel ve faydalı oluyor. Normalde ben yıllardır gece oturur gündüz uyurdum. Kursun ilk günleri gece yatmadığım için çok zorlandım ama dersler de öyle hoşuma gitti ki bir tercih yapmak zorundaydım. Bende artık yıllardır alıştığım*

normalde yanlış olan uyku düzenimi Kuran dersleri için değiştirmeye karar verdim. Hem artı gündüz uyumadığım için namazlarımı da kılabilirim.” Gece oturup gündüz istirahat etmeyi tercih eden hükümlü ve tutuklular dahi uyku düzenlerini Kuran-ı Kerim derslerine göre ayarlamaları bu derslere duydukları ilgiyi göstermesi açısından önemlidir.

Hükümlü ve tutuklular koğuş ortamından uzaklaşmanın, manevi bir kuvvete haiz Kuran-ı Kerim ile ilgilenmenin vermiş olduğu hazzın ve yeni bilgiler edinmenin verdiği kazanımların etkisiyle Kuran-ı Kerim derslerinden oldukça memnun kalmaktadırlar. HT-28 “*Hocam ben Kuran-ı Kerim derslerine daha önce katılmışım, o kadar faydalı bilgiler öğrendim ki idareden rica ettim, ‘beni tekrar kursa gönderir misiniz?’ diye, sağ olsunlar kırmadılar, kurs bitince bir daha katılmayı talep edeceğim*” diyerek kursa olan ilgisini, memnuniyeti ifade etmiştir.

3.2.4 Kuran-ı Kerim Derslerinin Sağladığı Kazanımlar ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “ Sizce Kuran-ı Kerim derslerinin sağladığı kazanımlar nelerdir?” sorusu yöneltmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 2.3.2’de sunulmuştur.

Tablo 2.3.2. Kuran-ı Kerim derslerinin sağladığı kazanımlar hakkında görüşler

Kuran-ı Kerim derslerinin sağladığı kazanımlar	Frekans	Yüzde
Kur’an-ı Kerim okuma alışkanlığım arttı	12	% 15,5
Psikolojik olarak huzurum arttı	12	% 15,5
Allah ile irtibatımın arttığını hissediyorum	12	% 15,5
Namaz kılmaya iştiağım arttı	8	% 10,3
Allah rızası hassasiyetim ve Allah korkum arttı	10	% 12,9
Ahlaki davranışlarım ve insani ilişkilerim olumlu yönde arttı	6	% 7,7
Dini bilgilerim, ezbere bildiğim dualar arttı	9	% 11,6
Helal haram hassasiyetim arttı	8	% 10,3
Toplam	77	%100

Araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcıların Kuran-ı Kerim derslerinde Kuran-ı Kerim okuma alışkanlıklarının arttığı (%15,5), psikolojik olarak huzur buldukları (%15,5), Allah ile olan irtibatlarının arttığı (%15,5) anlaşılmaktadır. Yüzde 12,9'unun Allah rızası hassasiyetlerinin ve Allah korkularının arttığını ifade ettikleri, ahlaki davranışlarının ve insani ilişkilerinin olumlu yönde arttığını (%7,7), dini bilgilerinin ve ezbere bildiği duaların arttığını (%11,6) ifade etmişlerdir. Yine namaza iştiağın (%10,3) ve haram-helal hassasiyetlerinin arttığı (%10,3) anlaşılmaktadır.

HT-11 numaralı katılımcı Kuran-ı Kerim derslerine katıldıktan sonra *“Sıkıntılı olan cezaevinde geçirdiğim günlerin aslen bizim için hayırlar barındırdığını düşünmeye başladım”* ifade ederek, yapılan Kuran-ı Kerim derslerinin üzerlerinde olumlu, rahatlatıcı, sabrı netice veren kazanımlar sağladığını ifade etmiştir.

Bulgulara baktığımızda Kuran-ı Kerim derslerinin, Kuran-ı Kerim okuma, kendini huzurlu hissetme ve yaratıcı ile irtibatını arttırarak insanı manen huzura ulaştırıcı bir katkısının olduğu anlaşılmaktadır. Bibliyoterapi ile ilgili yapılan çalışmalar kutsal kitapları okumanın insanı rahatlattığı gerçeğine ulaşmışlardır.²⁶⁹ Bundan dolayı Kuran-ı Kerim derslerine katılan hükümlü ve tutukluların iki ayın sonunda büyük bir değişim geçirdikleri fark edilmiştir. HT-33 ilk başlarda İslami konulara uzak ve derse ilgisiz bir tavır sergilerken iki ayın sonunda bir değişim geçirdiğini şu cümleler ile ifade etmiştir: *“Hocam buraya gelmemde bir hayır var demek ki; bakın Kuran-ı Kerim okumasını öğrendim, ibadetlerimi yapmayı öğrendim. Allah bizim için hayırlı olanı istemiş burası benim için hayırlıymış demek ki hocam. Dışarıda olsam Allah korusun eski hayatıma devam edecektim.”* Bu durum Kuran-ı Kerim dersleri ile hayata bakışlarının değiştiğini göstermesi açısından dikkate değerdir.

HT-28 numaralı katılımcı: *“Hafta sonu dersler olmadığı için, derslerin yapıldığı zamanları ipe çekiyoruz”* diyerek Kuran-ı Kerim derslerinde ki o huzuru aradığını ve özlediğini ifade etmiştir. Çünkü koğuş ortamında kapalı bir yerde aynı insanlarla yirmi dört saat geçirilmesi insanı bunaltırken Kuran-ı Kerim dersleri onlar için bir çıkış yolu olmaktadır. Sınıf ortamındaki sıcaklık özlenmekte ve öğretilen kitap Allahın kitabı olunca ilgi bir kat daha artmaktadır.

²⁶⁹ Cengil ve Günsel Kaya, “Psikolojik Rahatsızlıkları Olan Bireylere Mesnevi İle Bibliyoterapi Uygulaması” 1: 416.

3.2.5 Kuran-ı Kerim Derslerinin Verimliliği ile ilgili Bulgular

Katılımcılara “Sizce Kuran-ı Kerim derslerini verimli midir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 2.4’de sunulmuştur.

Tablo 2.4 Kuran-ı Kerim derslerinin verimliliği hakkında görüşler

Kuran-ı Kerim derslerinin verimliliği	Frekans	Yüzde
Evet, verimli buluyorum	12	%100
Hayır, verimli bulmuyorum	0	%0
Toplam	12	%100

Araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların tamamı (%100) Kuran-ı Kerim derslerinin verimli olduğunu düşünmektedir.

Kutsal kitabımız Kuran-ı Kerimi okuyabilecek olmanın vermiş olduğu haz ve Kuran-ı Kerimin manevi atmosfer ile derslere ilgi de artmaktadır. Belki de her Müslüman’ın gönlünde olan kutsal kitabını orijinal dilin ile okuyabilme isteği derslerdeki verimliliği de arttırmaktadır.

Katılımcı HT-28 derse olan ilgisini şöyle ifade etmiştir: “*Hocam küçükken Kuran Kursuna gitmiştim. Biz yaramazlık yapıyorduk, hocamız bize kızılıyordu. Bir gün camiden kaçmıştık yaşlı amcalar ‘bir daha gelmeyin buraya’ dedi ve ben o günden sonra Kuran-ı Kerim öğrenemedim. Ama şimdi siz bize öğretiyorsunuz, ne kadar soru sorsak da hiç kızmıyorsunuz onun için ben bu kursa devam ediyorum. Bundan dolayı bu dersleri çok verimli buluyorum. Hatta tecvit kursuna da çıkmak istiyorum.*”

3.2.6 Kuran-ı Kerim Öğretim Materyalleri ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılan ders anlatım materyallerini faydalı mıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 2.5’te sunulmuştur.

Tablo 2.5. Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılan öğretim materyalleri hakkında görüşler

Kuran-ı Kerim derslerinde ders anlatımında kullanılan materyaller	Frekans	Yüzde
Evet, faydalı buluyorum	12	% 100
Hayır, faydalı bulmuyorum	0	%0
Toplam	12	%100

Tablo 2.5'te Cezaevi vaizinin dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyeti olarak Kuran-ı Kerim derslerinde kullandığı ders anlatım materyallerine dair (projeksiyon, akıllı tahta, bilgisayar, interaktif bilgisayarlı eğitim vb. programları) görüşler yer almaktadır.

Ceza İnfaz Kurumlarında, psiko-sosyal bölümü olarak adlandırılan alan içerisinde çeşitli derslerin yapılabileceği derslikler mevcuttur. Bu dersliklerde projeksiyon cihazı, yazı tahtası, akıllı tahta, bilgisayar, ses sistemi gibi eğitime yardımcı olması amacıyla kullanılacak materyaller bulunabilmektedir. Araştırmamızı yaptığımız Yozgat E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda akıllı tahta, projeksiyon cihazı, bilgisayar, ses sistemi gibi materyaller bulunmakta ve cezaevi vaizleri bu materyalleri aktif olarak kullanmaktadırlar.

Bu sınıflarda eğitim görerek araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların tamamı (%100) Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılan eğitim materyallerini faydalı bulduğu anlaşılmaktadır.

Bu bulgulara göre derslerde eğitime yardımcı materyallerin olması derslerin verimliliğini ve kursiyerlerin motivasyonunu arttırdığı anlaşılmaktadır.

3.2.7 Kuran-ı Kerim Öğretiminde Kullanılması İstenilen Materyaller ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılmasını istediğiniz materyaller nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 2.6'da sunulmuştur.

Tablo 2.6 Kuran-ı Kerim öğretiminde kullanılması istenen materyaller ile ilgili görüşler

Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılması istenilen materyaller	Frekans	Yüzde
Dua ve bilgi afişleri kullanılabilir	4	%33,3
Tabletlerle interaktif ders takibi yapılabilir	4	%33,3
Projeksiyonda takipli hatim seti kullanılabilir	2	%16,6
Sınıfta iyi bir ses sistemi olabilir	2	%16,6
Toplam	12	%100

Araştırmada elde edilen bulgulara göre hükümlü ve tutuklular panolarda afişler olmasının (%33,3), derslerin tabletlerle interaktif bir şekilde işlenmesinin (% 33,3), hatimlerin projeksiyon cihazı ile Kuran-ı Kerim sayfalarının takip edilerek yapılmasının (%2 16,6), sınıfta bulunan ses sistemlerinin daha iyi olmasının (% 16,6) Kuran-ı Kerim derslerindeki verimliliği arttıracaklarını düşündükleri anlaşılmaktadır.

3.3. DİNİ KONFERANSLAR İLE İLGİLİ BULGULAR

Diyanet İşleri Başkanlığının, Ceza İnfaz Kurumlarında uyguladığı dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinden birisi de dini konferanslardır. Ceza İnfaz Kurumlarında aylık belirli aralıklarla planlı bir şekilde konferans programları düzenlenmektedir. Aşağıda 50 hükümlü ve tutukluya beş soru yöneltilmiş, bütün cevaplar analiz edilerek, elde edilen bulgular derlenerek ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Sorular uygulanan dini konferansların hükümlü ve tutukluların gözündeki yerini ve önemini belirlemek, konferansların içeriği ile ilgili görüşleri almak, konferansların verimliliği ve yeterliliği ile ilgili değerlendirmeleri tespit etmek, konferansların hükümlü ve tutukluların genel ihtiyacına ne düzeyde karşılık verdiğini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bulgular bölümünde her soru için, görüşme yapılan hükümlü ve tutuklulardan dikkat çeken cevaplar seçilerek ilgili sorunun altında verilmiştir. Cevaplar cevabı veren hükümlü ve tutuklunun söylem dili bozulmadan, orijinal hali ile verilmiş olup ifadeler özellikle korunmuştur.

3.3.1 Dini Konferanslara Katılım Durumları ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Dini içerikli konferanslara katıldınız mı?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1 Dini konferanslara katılım durumları hakkında görüşler

Dini konferanslara katılım durumları	Frekans	Yüzde
Evet, katıldım	31	%62
Hayır, katılmadım	19	%38
Toplam	50	%100

Ceza İnfaz Kurumlarında, Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokol gereği tutuklu ve hükümlülerin ahlak, sosyal, ailevi, dini gelişimlerini sağlayacak, insan haklarına saygı gibi insani erdemleri öğrenmelerini sağlayacak konferans ve seminerlerde yapılan faaliyetler arasında yer almaktadır.²⁷⁰

Araştırmada elde edilen bulgulara göre katılan hükümlü ve tutukluların çoğunluğunun konferanslara katıldığı (%62), ancak az bir kısmının (%38) katılmadığı anlaşılmaktadır.

Konferanslar içerik ve sunum bakımından ilgi çekici bir faaliyettir. Çünkü konferanslarda slayt gösterileri, ilahi koroları, Kuran-ı Kerim tilavetleri, soru cevap şeklinde karşılıklı sohbetler yapılabilmektedir. Bundan dolayı ilgi çekmektedir. Aynı zamanda konferanslar hükümlü ve tutukluların eski arkadaşları ile görüşme, sohbet etme, koğuş dışında bir faaliyete katılma olarak da değerlendirildiği için konferanslara ilgi duyulmaktadır.

3.3.2 Dini Konferansların Verimliliği ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Dini konferanslar verimli midir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet”, “hayır” veya “kısmen” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 3.2’de sunulmuştur.

²⁷⁰ Resmi Gazete, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı...”, Madde 3.

Tablo 3.2 Dini konferansların verimliliği hakkında görüşler

Dini konferansların verimliliği	Frekans	Yüzde
Evet, buluyorum	29	% 93,5
Kısmen verimli buluyorum	2	% 6,4
Hayır, bulmuyorum	0	% 0
Toplam	31	%100

Araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların hazırlanan konferansları verimli bulma oranı yüzde 93,5 iken, kısmen verimli bulma oranı ise yüzde 6,4 olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya göre konferansların verimsiz olarak değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

Konferanslar hükümlü ve tutukluların alanında uzman kişilerden belirli günler ve belirli konularda hakkında bilgi aldıkları faaliyetlerdendir. Bununla birlikte konferanslar hükümlü ve tutukluların eski koğu arkadaşlarını görebilme fırsatı verdiği, koğu ortamından çıkma olanağı sağladığı için hükümlü ve tutuklular tarafından rağbet gören faaliyetler arasındadır.

Tabloda yer alan verilere bakıldığında konferans programlarının verimsiz olarak değerlendiren kimsenin olmadığını görüyoruz. Bu durum konferans salonunun kattığı farklılık, dışarıdan farklı konuşmacıların davet edilmesi, programlarda ikramların olması gibi unsurlar konferans programının verimli olarak değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın sonucuna göre katılımcıların yapılan dini konferansları verimli bulduğu anlaşılmaktadır.

3.3.3 Dini Konferansların Kazanım Durumları ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Sizce dini konferanslar kazanım sağlıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 3.3’de sunulmuştur.

Tablo 3.3. Dini konferans kazanımları hakkında görüşler

Dini konferansların kazanımları	Frekans	Yüzde
Evet, sağlıyor	28	%90,3
Hayır, sağlamıyor	3	%9,6
Toplam	31	%100

Araştırmaya göre hükümlü ve tutukluların yapılan konferanslar sonrası kendilerinde değişim hissedenenlerin oranının yüksek olduğu (%90,3), değişim hissetmeyenlerin oranının ise düşük olduğu (%9,6) anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcı HT-17 kendisinde olumlu yönde değişim hissettiğini belirttiikten sonra “*Diyanet İşleri Başkanlığının bizleri unutmadığını ve bize değer verdiğini hissediyorum*” diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Koşuş sohbetleri dışında alınan manevi rehberlik faaliyetlerinden Kuran-ı Kerim dersleri talep yoğunluğundan, sınıf yetersizliğinden, Cezaevi vaiz sayısı ile orantılı olarak sıra ile takip edilmek durumunda kalınmaktadır. Kuran-ı Kerim (Elif-Ba veya Tecvit) dersleri kapasitesine göre ancak 20 kişi ile işlenebilmektedir. Açılmış olan bir kurs iki veya üç ay sürebilmektedir. Bundan dolayı Kuran-ı Kerim kursuna çıkamayan hükümlü ve tutukluların koşuş dışı dini danışma ve manevi rehberlik ihtiyaçlarını, dini konferans programları ile gidermektedirler.

3.3.4 Dini Konferansların İhtiyaca Cevap Vermesi ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Dini konferanslar ihtiyaçlarınıza cevap veriyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 3.4’te sunulmuştur.

Tablo 3.4 Dini konferansların ihtiyaca cevap verebilme durumu hakkında görüşler

Dini konferansların ihtiyaca cevap verebilme durumu	Frekans	Yüzde
Evet, cevap veriyor	29	%93,5
Hayır, cevap vermiyor	2	%6,4
Toplam	31	%100

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; katılımcıların büyük çoğunluğu (%93,5) konferans için seçilen konuların kendilerine hitap ettiğini belirtirken yüzde 6,4'ünün ise konuların kendilerine hitap etmediğini düşündükleri anlaşılmaktadır.

Cezaevi vaizleri, müftüler vb. görevliler veya alanında uzman eğitimciler tarafından sunulan konferanslar hükümlü ve tutuklular tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmaktadır. Yapılan koğuş ziyaretlerinde “hocam *konferans programı ne zaman olacak*” gibi istek ve taleplerini yoğun bir şekilde ifade etmektedirler.

Bununla Ceza İnfaz Kurumunda işlenen dini konferans konularının büyük çoğunlukla yerine ve zamanına uygun olarak seçildiği ifade edilebilir.

3.3.5 Dini Konferanslarda Değnilmesi İstenilen Konularla İlgili Bulgular

Katılımcılara “Dini konferanslarda değnilmesini istediğiniz konular nelerdir?” sorusu yöneltmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 3.4.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.4.2 Dini konferanslarda değnilmesi istenen konular hakkında görüşler

Dini konferanslarda işlenmesi istenilen konular	Frekans	Yüzde
Tövbe	32	% 17,7
Namaz	30	% 16,6
Dua	30	% 16,6
İnsani ilişkiler	11	% 6,1
Soru-cevap	19	% 10,5
Haramlar-helaller	29	% 16,1
Tasavvufî yaşam	4	% 2,2
Hadis-Tefsir	25	% 13,8
Toplam	180	% 100

Tabloda elde edilen bulgulara göre; katılımcılar konferanslarda öncelikli olarak tövbenin (%17,7), namazın (%16,6), duanın (%16,6), harama ve helale riayetinin (%16,1), hadis-tefsir derslerinin (%13,8) işlenmesini ve konulara soru-cevap şeklinde (10,5) değnilmesini talep ettikleri anlaşılmaktadır. Konferanslarda yüzde 6,1 oranında

insani ilişkilerin, yüzde 2,2 oranında da tasavvufi yaşam konularının gündeme alınmasını istendiği anlaşılmaktadır.

Kendisini çaresiz hisseden insan ilk önce nefisini sorgulamaya başlar. Bu sorgulama insanın hatalarını fark etmesi neticesini verir. Yapılan araştırmaya göre; suç işleyenlerin yüzde 81,11'i yaptığı işin daha ilk başında suç olduğunu bildiğini göstermektedir. Ceza İnfaz Kurumuna girdikten sonra yapılan bu işin daha pişmanlığı artmakta ve bu suçlar karşısında çaresizlik hissedilmektedir. İşte bu vicdani çaresizliğin vermiş olduğu sorumluluk hissiyatı, insanların Yaratıcı ile aralarında ki bağın tazelenmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu tazelenmeyi en güzel şekilde ifade eden dini kavram ise tövbedir. Bundan dolayı tövbe etme ihtiyacı hisseden hükümlü ve tutuklular nasıl tövbe edebileceklerinin detaylı bir şekilde işlenmesini beklemektedirler.

Tövbe eden ve kendisini sorguya çeken kişiler ilk olarak kulluk vazifelerinden olan namaz ile başlamayı istemektedirler. Bundan dolayı namazın nasıl kılınacağı noktasında hissedilen eksiklik duygusu, namaz konusunun her daim işlenmesini istemelerine sebep olmaktadır.

Hükümlü ve tutukluların konferanslarda işlenmesini istediği konular arasında %6,1 oranın konuları soru cevap şeklinde işlenmesini talep ettikleri anlaşılmaktadır. Bu talebin az çıkması koğuş sohbetlerinde ve Kuran-ı Kerim derslerinde hükümlü ve tutukluların rahat bir şekilde soru sorabiliyor olmasından kaynaklanmaktadır. Özdemir'in yapmış olduğu çalışmasında cezaevi vaizine rahat bir şekilde soru sorabilenler % 79,55 oranında çıkmıştır.²⁷¹ Bundan dolayı soru cevap gibi konuların istenmesi az bir oranla temsil edilmektedir.

Buna göre hükümlü ve tutukluların ibadet, dua, tövbe ve haram-helal konularının öncelenmesini istedikleri anlaşılmaktadır.

3.4. BASILI VE GÖRSEL EĞİTİM MATERYAL DESTEĞİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinden birisi de basılı ve görsel eğitim materyal desteği

²⁷¹ Şuayip Özdemir, "Cezaevlerinde Din Eğitimi" (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 1998), 76.

sağlamaktır.²⁷² Aşağıda 50 hükümlü ve tutukluya sekiz soru yöneltilmiş, bütün cevaplar analiz edilerek ve elde edilen bulgular derlenerek ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Sorular basılı ve görsel eğitim materyal desteklerinin hükümlü ve tutukluların gözündeki yeri ve önemini belirlemek, bu desteklerin içeriği ile ilgili görüşleri almak, öğretim yöntem ve materyalleri ile ilgili değerlendirmeleri tespit etmek, sohbetlerin hükümlü ve tutukluların genel ihtiyacına ne düzeyde cevap verdiğini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bulgular bölümünde her soru için, görüşme yapılan hükümlü ve tutuklulardan dikkat çeken cevaplar seçilerek ilgili sorunun altında verilmiştir. Cevaplar cevabı veren hükümlü ve tutuklunun söylem dili bozulmadan, orijinal hali ile verilmiş olup ifadeler özellikle korunmuştur.

3.4.1 Dini Kitap Okuma Sıklığı ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Bir yılda okuduğunuz dini kitap sayısı kaçtır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Dini kitap okuma sıklığı hakkında görüşler

Yıllık dini kitap okuma sıklığı	Frekans	Yüzde
1-5 Arası	20	% 40
5-10 arası	10	% 20
10 ve daha fazlası	5	% 10
Okumuyorum	15	% 30
Toplam	50	%100

Tabloda yer alan verilere göre yıllık 1 ile 5 arası kitap okuma oranı yüzde 40 ile ilk sırada yer alırken, 5 ile 10 arası kitap okuma oranı yüzde 20 ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. 10 kitaptan fazla okuyanlar yüzde 10, hiç okumayanlar ise yüzde 30 olduğu anlaşılmıştır.

Hükümlü ve tutukluların vakitlerini değerlendirebileceği alanlardan birisi de kitap okumaktır. Çünkü insan baş edemediği bir problem karşısında yaratıcıya sığınma

²⁷² Resmi Gazete, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı...”, Madde 4/B-8.

ihtiyacı duymaktadır. Yaratıcı ile irtibat yollarının bilinmemesi kişileri arayışa sevk etmektedir. İşte hükümlü ve tutukluların bu arayışlarına en hızlı cevap veren yöntemlerden birisi de dini okumalar yapmaktır. Aynı zamanda hükümlü ve tutukluların meşguliyetlerinin azlığı, zaman problemlerinin olmaması da onları kitap okumaya sevk etmektedir. Normal hayatta dini eserlere ilgisi olup zaman bulamayanlar için de Ceza İnfaz Kurumlarında geçirdikleri süre bu eserleri okuma fırsatını sunabilmektedir.

3.4.2 Kütüphanede Yer Alan Dini Kitapların İhtiyaca Cevap Vermesi ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Sizce Ceza İnfaz Kurum kütüphanesinde yer alan dini kitaplar ihtiyacınızı karşılıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Kütüphanedeki dini kitapların ihtiyaca cevap verebilmesi hakkında görüşler

Kütüphanede yer alan dini kitapların ihtiyacı karşılayabilmesi	Frekans	Yüzde
Evet, karşılıyor	19	% 54,2
Hayır, karşılamıyor	16	% 45,7
Toplam	35	% 100

Kütüphanede yer alan dini kitapların hükümlü ve tutukluların yarıdan fazlasının ihtiyacını karşıladığı anlaşılırken (%54,2), yarıya yakınının ise ihtiyaçlara cevap vermediğini ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında din hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokole göre; Diyanet İşleri Vakfı ve Din İşleri Yüksek kurulunca tavsiye edilen dini eserler ile İnfaz kurumu kütüphaneleri ve tutuklu ve hükümlüler desteklenmekte²⁷³ ve hükümlü ve tutuklular kütüphanede yer alan kitaplardan istediklerini okuyabilmektedirler.

²⁷³ Adalet Bakanlığı-Diyanet İşleri Başkanlığı İşbirliği Protokolü, Madde 4/B-8.

Araştırmaya katılarak kütüphanenin kitap sayısının yetersiz olduğunu söyleyenlerden HT-33 gerekçesini; “*Namazla ilgili bilmediklerimizi her zaman birilerine soramayabiliyoruz çünkü yanlış yönlendirenler olabiliyor. Bundan dolayı size (Cezaevi vaizine) ulaşamadığımız zamanlar hızlıca namazın nasıl kılınacağını renkli görsellerle anlatan broşürlerin çok sayıda olması gerektiği*” şeklinde ifade etmiştir.

3.4.3 Diyanet İşleri Başkanlığından Kitap Talebinde Bulunma ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Diyanet İşleri Başkanlığından kitap talep ettiniz mi?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.3. Diyanet İşleri Başkanlığından kitap talebinde bulunma durumları

Diyanet İşleri Başkanlığından dini kitap talep etme durumu	Frekans	Yüzde
Evet, talep ettim	4	% 8
Hayır, talepte bulunmadım	46	% 92
Toplam	50	% 100

Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı İşbirliği protokolü gereği Başkanlık ve Diyanet Vakfı yayınları ile Din İşleri Yüksek Kurulunca tavsiye edilen diğer faydalı dini yayınlar (yazılı, işitsel ve görsel) ile Ceza İnfaz Kurumları kütüphaneleri ile tutuklu ve hükümlülerin desteklendiği ifade edilmektedir.²⁷⁴

Tabloda yer alan verilere göre araştırmaya katılan katılımcıların yüzde 92’lik büyük bir kısmı Diyanet İşleri Başkanlığından kitap talebinde bulunmamıştır. Ancak yüzde 8’lik bir kısmın kitap talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bununla hükümlü ve tutukluların Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokol gereği Diyanet İşleri Başkanlığından kitap talep edebileceklerini bilmediği anlaşılmaktadır. Çünkü katılımcı HT-37 bu durumu “*Hocam*

²⁷⁴ Adalet Bakanlığı-Diyanet İşleri Başkanlığı İşbirliği Protokolü, Madde 4/B-8.

nasıl isteneceğini bilmiyoruz ki talep edelim, yoksa bana ait olmasını istediğim dualar kitabını isterdim” şeklinde ifade etmiştir.

3.4.4 Diyanet İşleri Başkanlığından Talep Edilen Kitapların Ulaşma Durumları ile İlgili Bulgular

Kitap talebinde bulunan katılımcılara “Diyanet İşleri Başkanlığında talep ettiğiniz kitaplar elinize ulaştı mı?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.3.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.3.2 Diyanet İşleri Başkanlığından talep edilen kitapların karşılanma durumları

Diyanet İşleri Başkanlığından talep edilen dini kitapların karşılanma durumu	Frekans	Yüzde
Evet, ulaştı	2	% 50
Hayır, ulaşmadı	2	% 50
Toplam	4	% 100

Diyanet İşleri Başkanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında imzalanan protokole göre: “Ceza İnfaz Kurumlarında görev yapan Diyanet İşleri Başkanlığı personeli ve kurum müdürlükleri, İl ya da İlçe Müftülüğü aracılığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü ve Türkiye Diyanet Vakfından ücretsiz kitap talebinde bulunabilirler.”²⁷⁵

Tabloda yer alan verilere göre Diyanet İşleri Başkanlığından talep edilen kitapların yüzde 50’sinin araştırmaya katılan hükümlü ve tutuklulara ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu durum resmi talep etme yönteminde yapılan yanlışlıklardan kaynaklanabildiği gibi Diyanet İşleri başkanlığı veya Diyanet Vakfı Yayınlarına ait olmayan, ücreti Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü tarafından karşılanmayan kitapların talep edilmesinden de kaynaklanmaktadır.

²⁷⁵ Demir ve Işık, *Ceza İnfaz Kurumları...*, 58.

3.4.5 Cezaevi Vaizinden Kitap Talep Etme Durumları ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “ Cezaevi vaizinden dini kitap talebinde buldunuz mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.4’te sunulmuştur.

Tablo 4.4 Cezaevi vaizinden dini kitap talebinde bulunma durumları

Cezaevi vaizinden dini kitap talebinde bulunulma durumu	Frekans	Yüzde
Evet, talep ettim	10	% 20
Hayır, talepte bulunmadım	40	% 80
Toplam	50	% 100

Tabloda yer alan verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 80) Cezaevi vaizinden kitap talebinde bulunmadığı, sadece ancak yüzde 20’sinin talepte bulunduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; kitap talebinde bulunma oranının azlığının sebebi olarak; kütüphanede bulunan kitapların ihtiyaçları karşılamada yeterli olması²⁷⁶, okuma isteğinin kütüphanede olmayan kitapları talep edecek kadar yüksek olmaması²⁷⁷ şeklinde sıralanabilir. Ayrıca Diya et İşleri Başkanlığının tüm Ceza İnfaz Kurum kütüphanelerine çeşitli periyotlarla ücretsiz kitap göndermiş olmaları ve kitap talep etmenin (dilekçe yazmak, beklemek gibi) külfet gerektiriyor olması taleplerin azalmasının altında yatan sebepler olarak ifade edilebilir.

3.4.6 Cezaevi Vaizinden Talep Edilen Dini Kitapların Hükümlü ve Tutuklulara Ulaşma Durumları ile İlgili Bulgular

Cezaevi vaizinden dini kitap talep eden katılımcılara “Cezaevi vaizinden talep ettiğiniz dini kitaplar elinize ulaştı mı?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet”

²⁷⁶ Tablo 4.2 de sorulan “Sizce Ceza İnfaz Kurum kütüphanesinde yer alan dini kitaplar ihtiyacınızı karşılıyor mu?” sorusuna yüzde 54 oranında karşılıyor cevabı verilmiştir.

²⁷⁷ Tablo 4.1 de sorulan “Yılda okuduğunuz dini kitap sayısı kaçtır?” sorusuna verilen cevaplarda; yılda 10 ve üzeri kitap okuma oranının yüzde 10, hiç okumam diyenlerin oranının ise yüzde 30 olduğu tespit edilmiştir.

veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.4.2 Cezaevi vaizinden talep edilen dini kitapların ulaşma durumu

Cezaevi vaizinden talep edilen dini kitapların ulaşma durumları	Frekans	Yüzde
Evet, ulaştı	10	%100
Hayır, ulaşmadı	0	%0
Toplam	10	%100

Tabloda yer alan verilere göre araştırmaya katılan hükümlü ve tutukluların, cezaevi vaizinden istedikleri bütün kitapların kendilerine ulaştığı anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan HT-5 ve HT-6 bu durumla ilgili: *“Hocam hiç kitap talep etmedim ama talep eden arkadaşların kitaplarının kendilerine ulaştığını gördüm”* şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Katılımcı HT-36 ise düşüncesini *“Henüz hiç kitap talebinde bulunmadım ancak istediğim takdirde elime ulaşacağını düşünüyorum”* şeklinde ifade etmiştir.

Ceza İnfaz Kurumlarında yer alan dini kitapların yeterli olması, özellikle Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurum kütüphanelerine kitaplar göndermiş olmaları cezaevi vaizinden kitap talebinde bulunulma oranını düşüren sebepler arasında yer almaktadır.

3.4.7 Diyanet İşleri Başkanlığı Takvimlerinin Koşullarda Bulunma Durumu ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Koşullarınızda Diyanet İşleri Başkanlığına ait namaz vakitlerini gösterir takvimler bulunuyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.5’te sunulmuştur.

Tablo 4.5 Diyanet İşleri Başkanlığı namaz takvimlerinin koşullarda bulunma durumu

Namaz vakitlerini gösterir takvimlerin koşullarda bulunma durumu	Frekans	Yüzde
Evet, bulunuyor	50	%100
Hayır, bulunmuyor	0	%0
Toplam	50	%100

Diyanet İşleri Başkanlığının faaliyetlerinden birisi de önemli dini bilgilerin yer aldığı yıllık namaz vakitlerini gösterir takvimleri, hükümlü ve tutukluların istifade etmeleri için tüm Ceza İnfaz Kurumlarına ücretsiz olarak ulaştırmaktır. Tabloda yer alan verilere göre Diyanet İşleri Başkanlığına ait namaz takvimleri katılımcı her hükümlü ve tutukluların koşullarında yer almaktadır (%100). Böylece Diyanet İşleri Başkanlığının namaz vakitlerini gösterir takvimleri Ceza İnfaz Kurumlarına gönderme faaliyetini yerine getirdiği anlaşılmaktadır.

3.4.8 Takvim Arkası Bilgilerin Okunması ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Namaz vakitlerini gösterir takvimlerin arkasında yer alan bilgileri okuyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6 Takvim arkası bilgilerin okunma durumları

Takvimlerin arkasında yer alan bilgilerin okunması	Frekans	Yüzde
Evet, okuyorum	33	%66
Hayır, okumuyorum	17	%34
Toplam	50	%100

Tabloda yer alan verilere göre katılımcıların yüzde 66,6’sının takvimleri okuduğu anlaşılmaktadır. Yüzde 34’ünün ise takvimleri okumadığı anlaşılmaktadır.

Takvimler namaz vakitlerini göstermenin yanında kısa öz bilgiler içermektedirler. Bu açıdan her koşulda en az bir tane olması büyük önem arz etmekte, Diyanet İşleri Başkanlığı bu önemli vazifeyi uzun yıllardır ücretsiz üstlenmektedir.

Koşuş sohbetlerinde çoğu zaman “*Hocam bir takvim yaprağında şöyle yazıyordu, bunu açıklayabilir misiniz*” veya “*Bu anlattığınızı takvimde okumuştum*” gibi cümlelerle karşılaşmış olmamız, takvimlerin okunurluğunun bir göstergesi olarak değerlendirebiliriz.

Çoğu zaman yeni yıl başlamadan cezaevi vaizlerini her gördüklerinde takvim istediklerini belirtmeleri hükümlü ve tutukluların takvime verdikleri önemin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

3.5. DİNİ DANIŞMANLIK VE MANEVİ REHBERLİK FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adalet Bakanlığı ile arasında imzalanan protokole göre dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri tanımının altında uyguladığı faaliyetler vardır. Ceza İnfaz Kurumlarında yaptığı uygulamalar genel olarak dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinden çatısı altında birleşmektedir. BU faaliyetler Kuran-ı Kerim dersleri, konferanslar, görsel ve basılı materyal desteği gibi alt başlıklardan oluşmaktadır. Yukarı kısımlarda bu alt başlıklarla ilgili hükümlü ve tutukluların değerlendirmelerini tespit etmek üzere yaptığımız görüşmelerin bulgularını ve yorumlarını aktardık. Bu bölümde ise uygulanan bu faaliyetlerin genelini kapsayacak şekilde sorular sorduğumuz görüşme bulgu ve yorumlarına yer vereceğiz.

Dini danışmanlık ve manevi rehberlik başlığı altındaki bölümde 50 hükümlü ve tutukluya beş soru yöneltilmiş, bütün cevaplar analiz edilerek ve elde edilen bulgular derlenerek ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Sorular dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin genel olarak hükümlü ve tutukluların gözündeki yerini ve önemini belirlemek, faaliyetlerin içeriği ile ilgili görüşleri almak, faaliyetlerin öğretim yöntem ve materyalleri ile ilgili değerlendirmeleri tespit etmek, faaliyetlerin hükümlü ve tutukluların genel ihtiyacına ne düzeyde cevap verdiğini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bulgular bölümünde her soru için, görüşme yapılan hükümlü ve tutuklulardan dikkat çeken cevaplar seçilerek ilgili sorunun altında verilmiştir. Cevaplar cevabı veren hükümlü ve tutuklunun söylem dili bozulmadan, orijinal hali ile verilmiş olup ifadeler özellikle korunmuştur.

3.5.1 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerinin Yeterliliği ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında uyguladığı faaliyetleri yeterli buluyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 5.1’de sunulmuştur.

Tablo 5.1 Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin yeterliliği ile ilgili görüşler

Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin yeterliliği	Frekans	Yüzde
Evet, yeterli buluyorum	6	% 12
Hayır, yeterli bulmuyorum	42	% 84
Fikrim yok	2	% 4
Toplam	50	% 100

Tabloda yer alan verilere Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında gerçekleştirmiş oldukları dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerini katılımcıların büyük çoğunluğu yeterli bulmazken (% 84), yeterli bulanların oranı yüzde 13,3, fikir beyan etmeyenlerin ise yüzde 4 olmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcı HT-3, “*Hocam ilmi konularda daha fazla programların yapılmasını istiyoruz*” diyerek düşüncesini belirtirken, HT-27 ise “*Yapılan Kuran derslerinin biraz daha çoğaltulmasını istiyoruz*” şeklinde kendisini ifade etmiştir.

HT-3’ün programların daha fazla olması isteği samimi bir talep olmakla beraber Ceza İnfaz Kurumunun kendine özel şartlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü Ceza İnfaz Kurumunun öncelikli görevlerinden birisi güvenliğin sağlanmasıdır. Bu duruma muhalif oluşan bir durum olağanüstü bir duruma sebebiyet verecektir. Bundan dolayı güvenli, huzur, sağlık, emniyet şartları sağlandığı ve bu durumları bozabilecek bir tehlikenin söz konusu olmadığı durumlarda ancak eğitim faaliyetleri yapılabilecektir. Bu ve benzeri özel durumları normal bir eğitim kurumunda olduğu gibi faaliyetlere olanak sağlayamadığı zamanlar söz konusu olabilmektedir.

Hükümlü ve tutukluların yapılan faaliyetleri yeterli bulmamaları, faaliyetlerin yeterli yetersizliğinden kaynaklanabilir. Bu yetersizlik bazen Ceza İnfaz Kurumunun kendine özel şartlarından kaynaklanmakla beraber bazen de din görevlisinin yeterli tecrübeye, iletişim becerisine sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan hükümlü ve tutuklulara özel bir yaklaşımın olması gerekir.

Ceza İnfaz Kurumunda yapılan faaliyetlerin yetersi görülmesi hükümlü ve tutuklunun faaliyetlere karşı yaklaşımından da kaynaklanmaktadır. Hükümlü ve tutuklunun koğuş dışında daha fazla vakit geçirmek istemeleri, farklı ortamlara karışarak günü hızlı bitirmek ve cezaevi ortamından mümkün oldukça uzaklaşmak istemeleri de yatmaktadır. Yapılan her sosyal faaliyete katılmak istemeleri, şartların da buna müsait olmaması, faaliyetleri yeterli olarak görülmemesinin sebepleri arasında olduğunu söyleyebiliriz.

3.5.2 Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerinin Verimliliği ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında uyguladığı faaliyetleri verimli buluyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 5.1.2’de sunulmuştur.

Tablo 5.1.2 Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin verimliliği ile ilgili görüşler

Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin verimliliği	Frekans	Yüzde
Evet, verimli buluyorum	28	% 56
Hayır, verimli bulmuyorum	22	% 44
Toplam	50	% 100

Tabloda yer alan verilere göre Diyanet İşleri Başkanlığının faaliyetlerini katılımcıların bir kısmı verimli bulduğunu ifade ederken (%44), bir kısmının ise verimli bulmadığı anlaşılmaktadır. (%56).

Katılımcı HT-31 “Yapılan programlar zorunlu olsa herkes istifade etmiş olur, zorunlu olmadığından dolayı verimsiz olduğunu düşünüyorum” şeklinde fikrini ifade ederken, HT-10 numaralı katılımcı ise “Bence hocam programlar yetersiz ama oldukça verimli bakın istifade ediyoruz, Kuran-ı Kerim tecvit derslerine katılıyoruz. Geçenlerde konferansa ilahi ekibi de gelmişti çok güzel olmuştu” diyerek faaliyetlerin verimli olduğunu ifade etmiştir.

Hükümlü ve tutuklular kendilerine, içlerinde buldukları ağır durumu hafifletebilecek, azaltabilecek her faaliyeti ve onlardan biri olan Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik faaliyetlerini çokça talep etmeleri gayet doğaldır.

Bununla birlikte yapılacak her program bir planlamaya, bir sürece, uygun zamana, mekâna ve yeterli personele ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlardan birisinin veya bir kaçının olmaması veya yetersiz düzeyde olması faaliyetlerin istenilen oranda uygulanamamasına sebep olabilmektedir. Bundan dolayı faaliyetlerin planlı bir şekilde uygulanabilmesi için şartların uygunluğuna da ihtiyaç duyulmaktadır. Planlanan bazı programların icra edilememesi, icra edilenlerden şartlar gereği verim alınamaması, yaygın öğretimler içerisinde farklı bir yere konumlandırılması gereken Ceza İnfaz Kurumları şartlarından kaynaklanmaktadır.

Mesela üzerinde çalışılmış bir kurs programının peş peşe gelen açık görüş haftaları²⁷⁸ nedeniyle sekteye uğraması ve kursiyerlerin dağılması ya da derslerin işlenemez hale gelmesi neticesini verebilmektedir. Yapılması planlanan koğuş sohbetleri ceza İnfaz Kurumu personelinin²⁷⁹ yetersizliğinden dolayı istenilen düzeyde verimli olamaması söz konusu olabilmektedir.

3.5.3 Cezaevi Vaizinin Ulaşılabilirliği ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Cezaevi vaizine ulaşabiliyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan “evet” veya “hayır” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 5.2’de sunulmuştur.

²⁷⁸ Her ayın ilk haftası açık görüş haftası olarak değerlendirilir. Açık görüşte hükümlü ve tutuklular aileleri ile görüşmektedirler. O hafta güvenlik nedeniyle üst düzey önlemleri alınmakta ve güvenliği engelleyecek sosyal faaliyetler askıya alınmaktadır. Bazı zamanlarda aylık görüş haftaları haricinde önemli gün ve haftalarda da açık görüşler düzenlenmektedir.

²⁷⁹ Ceza İnfaz kurumlarında koğuş sohbetleri için cezaevi vaizine güvenlik tedbirleri nedeniyle İnfaz Kurumu memuru da eşlik etmektedir.

Tablo 5.2 Cezaevi vaizinin ulaşılabilirliği hakkında görüşler

Hükümlü ve tutukluların cezaevi vaizine ulaşabilme durumu	Frekans	Yüzde
Evet, ulaşabiliyorum	4	%8
Hayır, ulaşamıyorum	27	%54
Hiç denemedim	19	%38
Toplam	50	%100

Tabloda yer alan verilere göre Ceza İnfaz Kurumlarında görev yapan cezaevi vaizini her istediğinde ulaşılabilir bulanlar yüzde 8, ulaşılabilir bulunmayanlar ise yüzde 54 olduğu anlaşılmaktadır. Yüzde 38’i ise hiç denemediğini, fikrinin olmadığını ifade etmiştir.

Hükümlü ve tutuklular cezaevi yönetimine yazacakları bir dilekçe ile Cezaevi vaizi ile özel görüşme veya cezaevi vaizini koğuşa davet etme gibi taleplerde bulunabilirler. Ceza İnfaz Kurumunun kendine has nedenlerinden dolayı cevap verilememesi ya da talebe geç cevap verilmesi²⁸⁰, bu süreçte de sorulacak bir sorunun önemini artık yitirmesi sonucunu doğurduğu söylenebilir. Bundan dolayı yarıdan fazla hükümlü ve tutuklunun Cezaevi vaizini ulaşılabilir bulmadığını düşünüyöruz.

3.5.4 Dini Faaliyetlerin Kazanımları ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin size kazandırdığı kazanımlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 5.3’de sunulmuştur.

²⁸⁰ Mesela Ramazan ayında ramazanla ilgili bir konuyu sormak isteyen hükümlü ve tutukluya ramazan sonrasında gidilmesi artık bir değer ifade etmeyecektir.

Tablo 5.3 Dini faaliyetlerin kazanımları hakkında görüşler

Dini faaliyetler sonrası kazanımlar	Frekans	Yüzde
Dini bilgilerim artıyor	34	% 27,8
Huzurlu-sevinçli hissediyorum	21	% 17,2
Kalbimin yumuşuyor	18	% 14,7
Helal-haram hassasiyetim artıyor	14	% 11,4
Değerli hissediyorum	8	% 6,5
Eksik yönlerimin fark ediyorum	14	% 11,4
Hayatımıza renk katıyor	13	% 10,6
Toplam	122	% 100

Tabloda yer alan verilere göre katılımcıların uygulanan dini faaliyetler neticesinde dini bilgilerinin arttığı (%27,8), kendilerini huzurlu ve sevinçli hissettikleri (%17,2), kalplerinin yumuşadığı (%14,7), helal-haram hassasiyetlerinin arttığı (%11,4), kendilerini değerli hissettikleri (%6,5), eksikliklerinin farkına vardıkları (%11,4) ve günlerine renk kattığı (%10,6) anlaşılmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre hükümlü ve tutukluların yüzde 27,8'i yapılan faaliyetler sonrası dini bilgilerinin arttığını ifade etmişlerdir. Çünkü koğu sohbetlerinde yapılan interaktif soru cevap gibi faaliyetler bilgileri arttırırken soru işaretlerini de gidermektedir. Sınıflarda yapılan Kuran-ı Kerim dersleri de sadece Kuran okumaya yönelik değil, ayetleri, hadisleri, duaları, tesir derslerini, kelâmî konuları, Hz. Peygamberin hayatı ve örnek şahsiyeti gibi konularda işlendiği için yeni dini bilgilerde artışlar söz konusu olmaktadır.

Hükümlü ve tutukluların yüzde 17,2'si kendilerini huzurlu ve sevinçli hissettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan HT-15 yapılan dini faaliyetlere yönelik hislerini *“Hocam adeta çok sevdiğim bir dostumu görmüşçesine mutlu hissediyorum, programlar sonrası kendisini neşeli ve pozitif bir şekilde buluyorum”* şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri huzur, sabır, kuvvet gibi hayati öneme sahip değerleri kazandırmaktadır. HT-26 *“Hocam bu derslerden sonra Allah beni cezaevine boşuna göndermedi hatta bazen iyi ki gelmişim dünyamı kaybettim ahretimi de kaybedecekmışim, bu derslerden dolayı Allaha*

şükrediyorum” şeklinde düşüncesini ifade ederek bu faaliyetlerden dolayı iyi hissettiğini ifade etmiştir.

Hükümlü ve tutuklulardan yüzde 14,7’sinin kalplerinin yumuşadığını ve yüzde 11,4’ünün de helal haram hassasiyetlerinin arttığını ifade etmişlerdir. Çünkü yapılan faaliyetler “artık sen öğüt ver”,²⁸¹ “o halde öğüt ver; o mutlaka fayda sağlar”²⁸² ayetleri çerçevesinde fayda sağlayarak kalpleri yumuşatmaktadır. Katılımcılardan HT-39 daha önce “*Hocam haram yolla kazandığım iki evim var, kendimi Allah’a karşı temizlemem için ne gerekir*” diye sorduğunu hatırlatarak “*sizde evleri sevap beklemeksizin elinden çıkar demiştiniz, ben şimdi evleri elimden çıkarmanın yollarını arıyorum ki; Allahın huzuruna tertemiz çıkayım*” diyerek artan helal haram hassasiyetini ifade etmiştir.

Hükümlü ve tutukluların yüzde 6,5’i kendilerini değerli hissettiklerini, yüzde 11,4’ü ise eksikliklerinin farkına vardıklarını ifade etmişlerdir. Din, insanın en zor anında sığındığı en güvenilir kaledir. Yaratıcı, insanın bu durumunu bildiği için insandan, kendisine yönelmesini²⁸³, kendisine dua edilmesini²⁸⁴, emir ve yasaklara dikkat edilmesini²⁸⁵ istemektedir. Uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri Allah’a yönelme, onun emirlerine uygun hareket ederek vicdanen rahatlama, dua ederek manevi olarak güçlü olma ve kendilerini değerli hissetme mesajlarını içermektedir.

Buna göre ceza infaz kurumlarında yapılan dini faaliyetlerin hükümlü ve tutuklular üzerinde dini bilgilerini arttırmak, kendilerini mutlu hissetmelerini sağlamak ve kalplerinin yumuşamasını sağlamak gibi faydalar sağladığını sonucuna varabiliriz.

3.5.5 İstenilen Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetleri ile İlgili Bulgular

Katılımcılara “Dini danışmanlık ve manevi rehberlik çerçevesinde yapılmasını istediğiniz faaliyetler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. bu soruya verilen cevaplar özetlenerek Tablo 5.4’de sunulmuştur.

²⁸¹ Ğaşıye 88/21.

²⁸² Ğla 87/9.

²⁸³ Müzzemmil 73/8.

²⁸⁴ Mü’min 40/60.

²⁸⁵ Nisâ 4/59, Haşr 59/7.

Tablo 5.4 İstenilen dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri hakkında görüşler

Hükümlü ve tutukluların yapılmasını talep ettikleri faaliyetler	Frekans	Yüzde
Koğuş ziyaretlerinin sıklaştırılması	44	%22,2
Tv'den dini içerikli programlar ve kuran-ı kerim gösterilmesi	14	%7
İlmihal dersleri yapılması	16	%8
Kuran-ı kerim dersleri arttırılması	19	%9,5
Hatim programları yapılması	9	%4,5
Özel gün ve gecelerde dini programlar yapılması	15	%7,5
Namaz kılınması uygulamalı olarak öğretilmesi	17	%8,5
Seccade ve tespih dağıtımı arttırılması	27	%13,6
Koğuşlarda Kuran-ı Kerim okunması	21	%10,6
Konferans sayıları arttırılması	16	%8
Cuma ve bayram namazlarının kaldırılması	30	%15,1
Koğuşlarda dini kitaplar çoğaltılması	13	%6,5
Arapça dersleri yapılması	13	%6,5
Toplam	198	%100

Tabloda yer alan verilere göre katılımcıların en çok istedikleri, özlem duydukları ve yapılmasını arzu ettikleri faaliyetin “koğuş ziyaretlerinin sıklaştırılması” olurken (%22,2), ikinci sırada “cuma ve bayram namazlarının kaldırılması” (%15,1) ve “seccade ve tespih gibi ibadet materyallerinin dağıtılması” (%13,6) olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü sırada ise “koğuşlarda Kuran-ı Kerim okunması” (%10,6), “Kuran-ı Kerim derslerinin arttırılması” (%9,5) ve “namazların uygulamalı olarak öğretilmesi” yer aldığı anlaşılmaktadır (%8,5).

Televizyonda cezaevine ait bir kanaldan “Dini içerikli yayınların, Kuran-ı Kerim okumalarının” yapılması (%7), “hatim programlarının yapılması” (%4,5), “özel gün ve

geceler de programlar düzenlenmesi” (%7,5), “ilmihal derslerinin yapılması” (%8), “konferansların sayısının artırılması” (%8), “koşullarda dini kitapların çoğaltılması” (%6,5) ve “Arapça derslerinin yapılması” (%6,5) istenilen faaliyetler arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.

Hükümlü ve tutukluların yüzde 22,2’si evleri gibi gördükleri, yaşadıkları ortamın havasını değiştirdiğini düşündükleri koşulların sohbetlerinin çoğaltılması en çok arzuladıkları faaliyetlerdendir. Çünkü aynı ortamda aylarca hatta yıllarca kalınmasının insanı getirebileceği psikolojik durum bilinen bir gerçektir. Bu durumu birazcık olsun hafifleten koşulların sohbetlerinin daha fazla olmasını talep etmektedirler. Kalplerini yumuşatacak hikmetli sözlerle ve kıssalara ihtiyaç duymaktadırlar. Yapılanların dinen nasıl değerlendirildiği, hatalarının nasıl telafi edilebileceği hatta gündelik mevzularda dini bilgisi olan din görevlisinin ne düşündüğü gibi konuları sormak ve cevap almak için koşulların sohbetlerinin artmasını istemektedirler.

Hükümlü ve tutukluların yüzde 15,1’i Cuma ve bayram namazlarını kılabilmeyi talep etmektedirler. Çünkü ülkemizde kişiler günde beş vakit namaz kılmasa dahi çocukluğundan beri cuma veya en azından bayram namazlarına karşı bir hassasiyeti taşımaktadırlar. Bundan dolayı hükümlü ve tutukluların belki de yıllardır özlem duydukları cuma ve bayram namazlarını kılmak istemektedirler.

Hükümlü ve tutukluların Kuran-ı Kerim derslerinin artmasını istemelerini, onun koşullarda okunmasını talep etmeleri takip etmektedir. Çünkü Kuran-ı Kerim ile gönüllere ferahlık, şifa ve rahmet duyguları hâkim olur²⁸⁶ ve inanlara fayda verir.²⁸⁷ Kuran-ı Kerim derslerinin yanında ilmihal derslerinin, Arapça derslerinin yapılmasının istenmesi de İslami bilgiye olan istek ve ihtiyacı göstermesi açısından önemlidir.

Görüşme yaptığımız hükümlü ve tutukluların yüzde 15,1’i seccade ve tesbih gibi materyallerin dağıtılmasını talep etmektedir. bu talep ihtiyaç doğrultusunda zaten yapılmaktadır. Verilen materyallerin ihtiyaç sahiplerine gitmesini sağlamak ve istismar edilmesine engel olmak amacıyla dağıtımı kontrollü bir şekilde sağlanmaktadır. Katılımcıların bu talepleri bilgilerin pratiğe dönüşmesi, ibadetlerin uygun bir şekilde yerine getirilebilmesi ve motive olabilmeleri için önemli araçlardan birisidir. Çünkü katılımcı HT-16 *“Hocam sizden istediğim namaz kitabı, seccade ve tespihten sonra namazlarımı daha düzenli kılıyorum. Canım sıkılınca tesbih ile Allah’ı zikrediyorum ve*

²⁸⁶ İsra 17/82, Zümer 39/23.

²⁸⁷ Âla 87/9.

kendimi rahatlamış hissediyorum” diyerek bu materyallerin motivasyonunu arttırdığını ifade etmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin yeterliliğini ve verimliliğini, hükümlü ve tutukluların görüşlerine başvurarak tespit etmeyi amaçladığımız bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmada hükümlü ve tutukluların genel itibariyle koğuş sohbetlerine katılımlarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum insanın hangi durumda olursa olsun nasihate duyduğu ihtiyacı göstermektedir. Ayrıca hükümlü ve tutukluların koğuş sohbetlerini yeterli olarak değerlendirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Koğuş sohbetlerinin hükümlü ve tutukluların hayatlarına olumlu etki ettiği ve kendilerini mutlu hissetmelerini, yeni bilgiler öğrenmelerini sağladığı ayrıca Allah ile irtibatlarının arttığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü gündelik hayatın yoğunluğu içerisinde dini konularla çok fazla ilgilen(e)meyen hükümlü ve tutuklular için koğuş sohbetleri bir fırsat olarak görülmekte ve değerlendirilmektedir.

Hükümlü ve tutukluların koğuşlara daha sık gelinmesi ve sohbet sürelerinin uzun tutulması ile koğuş sohbet verimliliğinin arttırılacağını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü sohbet etmek, dinlenilmek, değer görmek hükümlü ve tutukluları motive etmektedir. Ayrıca koğuşlara gelinmeden önce haber verilmesinin ve derslerin sınıfta işlenmesinin de koğuş sohbet verimini arttıracağını düşündükleri anlaşılmıştır.

Hükümlü ve tutukluların yarıya yakınının Kuran-ı Kerimi orijinal dilinden okuyabildikleri anlaşılmıştır. Bu durum halkımızın küçük yaştan itibaren Kuran-ı Kerimi okuyabilme eğitimine gösterdikleri önemin bir neticesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca araştırmaya katılan büyük bir çoğunluğun Kuran-ı Kerimi okumayı Ceza İnfaz Kurumlarında öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinden olan Kuran-ı Kerim derslerinin başarısını göstermesi bakımından önemlidir.

Kuran-ı Kerim derslerine katılan hükümlü ve tutukluların tamamının bu derslerden memnun kaldığı, derslerin Allah ile irtibatlarını arttırdığı, insanlarla iletişimlerinin düzelmesine vesile olduğu ve kendilerine huzur sağladığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Dini konferanslara hükümlü ve tutukluların yarıdan fazlasının katıldığı anlaşılmıştır. Tamamının katıl(a)mama sebebi olarak Ceza İnfaz Kurumlarının kendine özel şartları ve güvenlik nedenlerini sayabiliriz. Dini konferanslara katılan hükümlü ve tutukluların neredeyse tamamının dini konferansları verimli bulduğu anlaşılmıştır. Çünkü dini konferanslar koşulların dışında, konferans salonunda, alanında uzman konuşmacıların davet edildiği, slayt ve musiki korusu gibi dikkat çekici materyallerin kullanıldığı bir faaliyet olduğu için hükümlü ve tutukluların dikkatini çekmekte ve verimliliği arttırmaktadır.

Hükümlü ve tutukluların dini konferanslara daha fazla katılabilmek ve dini konferanslarda tövbe, namaz, dua, helaller ve haramlar gibi konulara sıkça yer verilmesini istedikleri anlaşılmıştır.

Hükümlü ve tutukluların yarıya yakınının yılda en az beş kitap okudukları anlaşılmıştır. Çünkü kitap okumak vakti değerlendirebilmenin en güzel yöntemlerinden birisidir. Diyanet İşleri Başkanlığından kitap talep etme oranının ise düşük olduğu anlaşılmıştır. Bunun nedeni olarak öncelikle kurum kütüphanesinde yer alan dini kitapların yeterli olarak değerlendirilmesi gösterilebilir. İkinci olarak da; Diyanet İşleri Başkanlığından kitap temin etme yollarının hükümlü ve tutuklular tarafından yeterince bilinmemesi ifade edilebilir.

Araştırmada Diyanet Takviminin her koşulda yer aldığı ve takvimlerin okunma oranlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumu, koğuş sohbetlerinde hükümlü ve tutukluların takvim arkası yazılarıyla ilgili sorular sorması da göstermektedir.

Hükümlü ve tutukluların cezaevi vaizini ulaşılabilir bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak cezaevinin kendine özel şartları ve Ceza İnfaz Kurumunda cezaevi vaizinin yeterli olmaması olarak ifade edilebilir.

Uygulanan dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetler sonrasında hükümlü ve tutukluların dini bilgilerinin ve iç huzurlarının arttığı, kalplerinin yumuşadığı, monoton hayatlarına renk geldiği ve kendilerini değerli hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Hükümlü ve tutukluların dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetleri olarak; koğuş ziyaretlerinin sıklaştırılması, İnfaz Kurum kanalının daha aktif kullanılması, ilmihal derslerinin yapılması, Kuran-ı Kerim derslerinin arttırılması, hatim programlarının yapılması, özel gün ve gecelerde programların icra edilmesi, namazın

nasıl kılınacağıının uygulamalı olarak öğretilmesi, namaz materyali olarak seccade ve tesbih gibi malzemelerinin dağıtılması, koğuşlarda Kuran-ı Kerim okunması, konferansların daha sık yapılması gibi beklentilerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçları ışığında aşağıdaki önerilerin sunulması uygun görülmüştür:

Ceza İnfaz Kurumları hükümlü ve tutukluların dini ve manevi gelişimlerine yönelik çalışmalara önem vermeli ve cezaevi vaize yardımcı olabilecek müstakil bir memur görevlendirmelidir.

Cezaevi vaizlerinin Ceza İnfaz Kurumlarında sürekli ve kadrolu bir şekilde görevlendirilmeleri ve yönetimde, en azından danışma toplantılarında, yer almaları sağlanmalıdır.

Cezaevi vaizleri hükümlü ve tutuklu psikolojisine göre hareket ederek yumuşak bir üslup ile dinin bağışlayıcı yönünü ön plana çıkarmalıdır.

Kurum kütüphanesinde yer alan dini kitaplar çoğaltılmalıdır. Ayrıca hükümlü ve tutuklulara Diyanet İşleri Başkanlığından kitap temin edebilecekleri yöntemler izah edilmelidir.

Koğuş sohbetleri, hükümlü ve tutuklulara önce haber verilerek, düzenli periyotlarla, hastalık ve taziye gibi özel durumlar öncelenecek planlanmalıdır.

Kuran-ı Kerim derslerine yönelik yeterliliğin artırılması için ders saatleri artırılmalı ve bu derslerde tefsir çalışmaları da yapılarak hükümlü ve tutuklunun ahlaki gelişimine katkılar sağlanmalıdır.

Konferansların haftalık periyotlarla tüm hükümlü ve tutukluları kapsayacak şekilde planlanması, hükümlü ve tutukluların ihtiyacı olan konular seçilerek alanında uzman kişiler davet edilmelidir.

Ceza İnfaz Kurum kanalı dini içerikli filmler, önemli gün ve gecelerle ilgili slâyt çalışmaları yayınlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Ömer Faruk. “Hollanda Devlet Kurumlarında (Cezaevi ve Hastane) İslami Manevi Bakım Hizmetleri Uygulaması ve Cami İmamlığından Farkı”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 2: 237-254. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Alston, William. “Din”, Çev. Günay Tümer, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 18 (1972): 163-176.
- Altaş, Nurullah. “Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar ve Bu alanda Yeni Kavramsallaştırmalar: ‘Dini Danışmanlık’ ve ‘Manevi Sosyal Hizmetler’”, *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu*, 2:296-308. Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- Altun, Nurullah ve Hira İsmail. “Suçu Önlemede Sosyal Sermaye Olarak Sosyal Kontrolden Yararlanmak” *Akademik İncelemeler Dergisi (AİD)*6,(2014):111-124.
- Altuntaş, Halil ve Şahin Muzaffer. *Kuran-ı Kerim Meali*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Aron, Raymond. *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Çev. Korkmaz Alemdar. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2000.
- Arslanoğlu, İbrahim. *Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri*, Ankara: Gazi Kitapevi, 2016.
- Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar. “Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem: Dini Danışmanlık”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, 2: 543-549. Ankara: DİB Yayınları, 2007.
- Aydın, İpek. “Cezaevi Hükümlülerinin Yalnızlık Düzeyleri ve Ruhsal Belirti Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans, Maltepe Üniversitesi, 2010.
- Balaban, M. Rahmi, *İlim-Ahlak-İman*. Ankara: D.İ.B Yayınları, 1969.
- Bardakoğlu, Ali. “Din Nedir? İnsan İçin Önemi Nedir”, *Gençlik ve Din; Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Konferans ve Panelleri*. (1998): 3-19.
- Başbakanlık*, “Başbakanlık Mevzuatı”, Kaynak: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.19795&sourceXmlSearch=diyanet&MevzuatIliski=0> (Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017)

- Bayrakçı, Mustafa. “Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy. 14 (2007):198-210.
- Belen, Fatıma Zeynep. “Manevi Bakım ve Danışmanlıkta Bibliyoterapi. Bir Uygulama Örneği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 439-458. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Bilgin, Beyza. “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1981) 24: 469-483.
- Bilton, Tony. Bonnett, Kevin. Jones, Pip. Lawson, Tony. Skinner, David. Stanworth, Michelle ve Webster, Andrew. *Sosyoloji*, Çev. Kemal İnal. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2008.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Camiü's-sahih*. Kahire: Darü't-Te'sil, 2012/1433.
- Buldan, Selçuk. *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2009.
- Burkay, Senem. *Sosyal Problem Görünümüyle Sapma ve Suç*, Ankara: Ankara Siyasal Yayınları, 2009.
- Büyüköztürk, Şener. Akgün Özcan E.. Karadeniz Şirin, Demirel Funda ve Kılıç Çakmak Ebru. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları, 2009.
- Cebeci, Suat, *Dini Danışma ve Rehberlik*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Cengil, Muammer ve Günsel Kaya Ümmügülüm. “Psikolojik Rahatsızlıkları Olan Bireylere Mesnevi İle Bibliyoterapi Uygulaması” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 416-437. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Cengil, Muammer. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İstihdam ve Bu Bağlamda Ders Programları Üzerine Bazı Öneriler”, *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*,247-253. Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2004.
- Cenkseven, Fulya. “Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi”. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2004.
- Cömert, Özge ve Sevim Yelda, “Çocuk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi”, *Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6, sy.1 (2017): 29-59.

- Cromartie, Michael ve Loconte Joseph. “*Modern Kamusal Alanda Din ve Dini Kurumlar*”, *Avrupa Birliği Surecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi*, Çev. Ali Ayten. 59-75. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- Çağırıcı, Mustafa. “Sabır”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, c. 35, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008), 337-338.
- Çapak, İbrahim ve Ferah Nimet. “Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Potansiyeller”, *İslami İlimler Dergisi*. 8: 59-64. Yy. 2013.
- Çavuş, Şahin. “Aktif Öğretim Yöntemlerinden Beyin Fırtınası Yöntemi ve Uygulaması”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14, sy. 1, (2005): 441-450.
- Çelik, Abbas, “İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Din Eğitimimiz”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 14 (1999): 171-199.
- Çevik, Muhammet. “Dindarlık Suç İlişkisi Adıyaman Açık Ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2010.
- Demir, Abdullah. “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi”, *Diyanet İlmi Dergi* 4, Ankara, 45: 37-60. 2009.
- Demirbaş, Timur. *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2012.
- Doğan, Recai. “Nitelikli Din Eğitim-Öğretiminin Sosyal ve Evrensel Barışa Katkısı”, *Kutlu Doğum 2005: Dinin Dünya Barışına Katkısı*, 251-264. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Dolu, Osman. Geleri, Aytekin ve Bahar, H. İbrahim. *Suç Sosyolojisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2003.
- Dolu, Osman. *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2011.
- Düzgüner, Sevde. “Nereden Çıktı Bu Maneviyat: Manevi Bakımın Temellerine İlişkin Kültürler Arası Bir Analiz”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 2: 17-44. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Ebu Dâvud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebu Davud es-Sicistani, *Sünen-i Ebî Dâvud*, Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.
- Erturhan, Sabri. “Suçla Mücadelenin Fıkîhî Esasları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, sy. 13. (2009): 43-77.
- Geçtan, Engin. *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal dışı Davranışlar*. İstanbul: Metis Yayınları, 2003.

- Görel, Nevzat. “Şehirleşme ve Suç” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, sy. 2-4, (1996) 32: 588-596
- Güllü, İsmail. “Suç Olgusuna Teorik ve Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, sy.3, (2014) 2014: 104-107.
- Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi Dersleri*, , Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1996.
- Güneş, Abdurrahman, “Sosyolojik Olarak Din ve Toplum İlişkileri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24,sy. 1, (2014): 153-164.
- Gürel, Ramazan. “Sosyal Pekiştiricilerin ve Model Davranışlarının, Çocukların Ahlaki Yargılarının Şekillenmesindeki Etkisi (Bandura Örneği)”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12 (2014): 101-109.
- Güriz, Adnan. *Hukuk Başlangıcı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1987.
- Hökelekli, Hayati, *İslam Psikolojisi Yazıları*, İstanbul: Dem Yayınları. 2009.
- Hökelekli, Hayati, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, İstanbul: Dem Yayınları, 2013.
- Işık, Harun ve Demir Abdullah. *Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri Rehberi*, Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- Işık, Harun. “Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri, Manevi Rehberlik ve Kur’an Öğretiminin Etkin Bir Yapıya Kavuşturulması”. *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu*, 2: 269-288. Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- Işık, Harun. “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Hizmetleri” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3, sy. 12 (2010): 250-263.
- Işık, Harun. “Cezaevlerinde Sunulan Din Hizmeti Faaliyetleri (İngiltere ve Galler Örneğinden Hareketle Ülkemiz Cezaevi Vaizliğine İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler)” *IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri 2*, (2009): 257-270.
- Işık, Harun. *Cezaevlerinde Din*, Kayseri: Laçın Yayınları, 2009.
- İnan Kılıç, Ayşe. *Vaizlerin Meslekî Faaliyetleri Yeterlilikleri ve Sorunları*, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2014.
- İnceoğlu, Yasemin. *Nefret Söylemi veya Nefret Suçları*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2000.
- Kaner, Sema. “Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi* 5, sy.2. (Ankara): 478-485.

- Kapdan, Elif. “Halkımıza Göre Vaazlar ve Vaizler (Bursa Örneği)”, Yüksek Lisans, Uludağ Üniversitesi, 2016.
- Karaaslan, Selda. “Manevi Bakım Hizmetlerinde Etik Kurallar ve Profesyonel Standartlar(ABD, Kanada ve İngiltere Örnekleri)” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 281-302. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Karademir, Kemal. *Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1997.
- Karagül, Arslan. “Manevi Bakım: Anlamı, Önemi, Yöntemi ve Eğitimi (Hollanda Örneği)”, *Dini Araştırmalar* 15, sy 40. (2012): 7-27.
- Karaman, Hayrettin. Bardakoğlu, Ali. Apaydın, H. Yunus. Algül, Hüseyin, Dönmez, İbrahim Kafi, Erkal Mehmet. Harman Ömer Faruk. Kılavuz, Ahmet Selim. Uludağ, Süleyman ve Yücel, İrfan. “*İlmihal-İman ve İbadetler*”, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Kılavuz, M. Akif ve Yılmaz Hüseyin. “Örgün ve Yaygın Eğitimde Öğrencilerin İhtiyaçları Doğrultusunda Din Eğitimi ve Öğretimi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18, s.y. 2, (2009): 120-134.
- Kılavuz, M. Akif. “Huzurevlerinde Din Eğitimi ve Dini Danışmanlık”, *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu*, 2: 501-516. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Kızmaz, Zahir. “Kriminolojide Yeni Yönelimler: Bütünleşik (Integrated) Suç Kuramları 2”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16, sy. 1 (2006): 305-335.
- Kızmaz, Zahir. “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama” *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2, sy. 29. (2005): 150-165.
- Koç, Mustafa. “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıkları ve Bir Eğitim Programı Önerisi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 321-371. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Korkmaz, Abdullah. “Şehirleşme ve Suç”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, sy. 23 (1991), 69-78
- Köylü, Mustafa. “Teoriden Pratiğe Dini Danışmanlı ve Rehberlik Hizmetleri: Samsun Örneği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 64-100. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.

Kula, Naci. “Manevi Danışmanlıkta Kullanılan Bazı Dini Kavramların Anlam Alanı ve Fonksiyonelliği”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 45-64. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.

Kur'an-ı Kerim.

Kuş Elif, *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2009.

Küçük, Mehmet, *Manevi Rehberlik*, İstanbul: Ahir Zaman Yayınları, 2017.

Küçükay, Alper. “Suç Önleme Stratejileri ve Güvenlik Politikalarına Psikolojik Bir Bakış”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy. 38 (2019): 343-392.

Leslie Mc Cullough, “İntihar, Sebepleri Nedir ve Ona Nasıl Engel Olunur?”, Çev: Hüseyin Peker, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 2 (1987) :105- 115.

Macit Ruken, “Uyuşturucu satıcıları: Damgalanmış Suç ve Ceza Anlayışı” *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, sy.2 (2017): 173-199.

Marshall, Gordon,. *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman, Akınhay ve Derya, Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2009.

Maslow, Abraham, *İnsan Olmanın Psikolojisi*, Çev. Orhan Gündüz, İstanbul: Kural Dışı Yayınları, 2001.

Meydan, Hasan, “Bireyin Manevi Potansiyel ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan Bir Din Eğitimi Anlayışı Üzerine Değerlendirmeler”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 214-234. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.

Muş, Ekrem. *Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar*, Ankara: Karınca Yayınları, 2016.

Nietzsche, *Aforizmalar*. Çev. Umran, Sedat. İstanbul: Birey Yayınları, 2000.

Nursal, Necati. *Uluslar Arası Cezaevi Standart Kuralları ve İlgili Sözleşmeler*, Ankara: Ankara Açık Cezaevi Basımevi, 2002.

Ok, Üzeyir. “İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, 2: 550-574. Ankara: DİB Yayınları, 2007.

Ok, Üzeyir. “İnanç Bakım ve Danışmanlığı: Bir Model Geliştirme Denemesi” *Manevi Sosyal Hizmetler*, Ed. Ali Seyyar, 103-139. yy. Rağbet Yayınları, 2015.

Osman, Dolu. Sözer Mehmet Alper, Başbüyük Oğuzhan, Karakuş Önder, Geleri Aytekin ve Uludağ Şener. *Kriminoloji*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

- Özdemir, Saadettin. “Dini Sosyal Hizmetlerin Temelleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 25 (2012):194-211.
- Özdemir, Şuayip. *Cezaevlerinde Din Eğitimi*, İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2006.
- Özdemir, Şuayip. “Ceza Evlerinde Din Eğitiminin Temel Problemlerine Genel Bir Bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi* 3, sy. 9. (2005): 163-175.
- Özdemir, Şuayip. “Cezaevi Din Görevlileri ve Yöneticilerine Göre Cezaevlerinde Din Eğitimi”. *Din bilimleri Akademik Araştırma* 2,sy. 4 (2002): 1-19.
- Özdemir, Şuayip. “Cezaevlerinde Din Eğitimi ve Dini Danışmanlık” *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri*, (2012): 304-339.
- Özdemir, Şuayip. “Türkiye’de Cezaevlerinde Din Eğitimi Uygulamasının Geçirdiği Aşamalar”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2, sy. 2 (2002): 65-78.
- Özdoğan, Öznur, *İsimsiz Hayatlar: Manevi ve Psikolojik Yaklaşımla Arınma ve Öze Dönüş*. Ankara: Lotus Yayınları, 2005.
- Peker, Hüseyin ve Eyüpoğlu, Osman, “Birey ve Toplum Açısından Din Eğitime Duyulan İhtiyaç”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 37. (2014) :9-18.
- Peker, Hüseyin, “Dini Danışmanlık Bağlamında Aile Danışmanlığı ve Rehberliği”, *IV Din Şurası*, 162-175. Ankara: DİB Yayınları, 2009.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*, Samsun: Aksiseda Matbaası, 2000.
- Philbrick, Kate. Ayre, Liz ve Lynn Hannah. Çev. Buket, Çeltik Arslan. *Ebeveynleri Ceza İnfaz Kurumunda Olan Çocuklar*, Ankara: Ceza Tevkif Evleri Ar-Ge Yayınları. 2014.
- Resmi Gazete, “Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında Tutuklu Ve Hükümlülerin Dini ve Ahlaki Gelişimlerini Sağlamaya Yönelik Protokol.” Protokol Tarihi:10.02.2011. erişim 15.08.2017, <http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/mevzuat/protokol/P17.pdf>
- Saldırım, Mustafa. “Suça İtilmiş Çocukların Yeniden Sosyalleşme Projesi Bildirileri. I. Ulusal Çocuk ve Suç; Nedenler Ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu”, *Atatürk Üniversitesi*, 29-30. Erzurum, y.y. 2001.

- Sarı, Enver. “Çözüm Odaklı Görüşme Yönelimli İslami Danışmanlık Hizmet-İçi Eğitim Programı Model Önerisi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ensar Yayınevi, C. I. İstanbul 2016. s. 305-320.
- Sarı, Enver. “İslami Değerleri Yaşam Biçiminde Öncelikli Danışanlara Yönelik Psikolojik Danışma: İslami Psikolojik Danışma Model Önerisi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 135-156. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Senem Burkay. “Teorik Çerçeve de Suç”, sy.2 (Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar [Hakemli Elektronik Dergisi], 2008): 6.
<http://www.ethosfelsefe.com/ethosdiyaloglar/mydocs/Suc-Senem%20BURKAY%5B1%5D.pdf>
- Sevde, Düzgüner. “Nereden Çıktı Bu Maneviyat: Manevi Bakımın Temellerine İlişkin Kültürler Arası Bir Analiz”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 17-44. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Sevinç, İrfan. “Esmâ-i Hüsnâ’dan el-Vedûd İsmi nin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Ders Uygulama Örneği” *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 26 (2015): 91-124.
- Solullu-Akıncı, Fisün, *Kriminoloji*, İstanbul: Beta Yayınları, 2011.
- Şirin, Turgay, “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Manevi Danışma ve Rehberlikte Yeni Bir Model Önerisi: İ.H.S.A.N. Modeli ve Vaka Sunumu)”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 187-211. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Tan, Hasan. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, y.y: Alkım Yayınları. 2011.
- Tarhan, Nevzat. *İnanç Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları. 2009.
- TDK, *Büyük Türkçe Sözlük*, erişim 15 Şubat 2018, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts
- Tirmizi, Ebu İsa M. B. İsa b. Sevre. *el- Cami’u’s Sahih: Sünenü’t-Tirmizi*, Beyrut: Daru’l Garibi-l İslami, 1998.
- Topses, Gürsen. “Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kuramlarının Felsefi Temelleri” *Folklor/Edebiyat*, sy. 70, 18 (2012), 99-105.
- Topuz, İlhan. “Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Temel Nitelik ve Yeterlilikler” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 237-280. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.

- Tosun, Cemal. “Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Kültürlerarası-Dinler arası Yaklaşım” *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 120-134. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Tosun, Cemal. *Din ve Kimlik*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- TÜİK, *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2013*, erişim tarihi: 14 Mayıs 2019, http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=12&KITAP_ID=136
- Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010.
- Uğurlu Bakar, H. Sinem. “Dini Danışmanlık Eğitimi: AAPC Akreditasyon Kriterlerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 260-280.. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Uludağ, Süleyman. *İslam'da Emir ve Yasakların Hikmetleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Yaşar Ergin, Demiralı. “Örnekleme”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, sy. 3 (1991): 111-124.
- Yenen, İbrahim ve Sağır, Adem. “Yaygın Eğitsel Bir Metin Olarak Takvim: 2012 Yılı Diyanet Takvimi Örneği” *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu*. 2: 181-192. Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Yılmaz, Macid. “Korunmaya Muhtaç Gençlere Yönelik Manevi Destek Çalışmalarında Fırsatlar ve Zorluklar”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 2: 169-186. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Yılmaz, Sema, “Bibliyoterapinin Hastalara Manevi Bakım Yöntemi Olarak Uygulanması (Sivas Devlet Hastanesi Örneği)”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 460-479. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.
- Yücel, Fatih, “ABD’de Müslümanlara Yönelik Dini Danışmanlık Eğitimi (Hartford Seminary Örneği)”, *Manevi Danışmanlık ve Manevi Rehberlik*, Ed. Ali Ayten, Mustafa Koç ve Nuri Tınaz, 1: 374-394. İstanbul: Ensar Yayınevi, 2016.

EKLER

EK-1: Görüşme Formu

Sorular

1. Cezaevi vaizinin dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyeti olarak yaptığı koğuş sohbetlerine katılıyor musunuz?
2. Cezaevi vaizinin koğuşunuzu ziyaret etme sıklığı nedir?
3. Uygulanan koğuş ziyaretleri tutum ve davranışlarınızda bir kazanım sağladı mı?
4. Koğuş ziyaretlerinin sizde oluşturduğu kazanımlar nelerdir?
5. Sizce koğuş ziyaret süreleri yeterli midir?
6. Sizce koğuş sohbetlerinin verimliliği nasıl artırılabilir?
7. Kuran-ı Kerim okumasını biliyor musunuz?
8. Kuran-ı Kerim okumasını nerede öğrendiniz?
9. Sizce Kuran-ı Kerim dersleri kazanım sağlıyor mu?
10. Sizce Kuran-ı Kerim derslerinin sağladığı kazanımlar nelerdir?
11. Sizce Kuran-ı Kerim derslerini verimli midir?
12. Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılan ders anlatım materyallerini faydalı mıdır?
13. Kuran-ı Kerim derslerinde kullanılmasını istediğiniz materyaller nelerdir?
14. Dini içerikli konferanslara katıldınız mı?
15. Sizce uygulanan dini konferanslar verimli midir?
16. Sizce dini konferanslar kazanım sağlıyor mu?
17. Dini konferanslar ihtiyaçlarınıza cevap veriyor mu?
18. Dini konferanslarda değinilmesini istediğiniz konular nelerdir?
19. Sizce Ceza İnfaz Kurum kütüphanesinde yer alan dini kitaplar ihtiyacınızı karşılıyor mu?
20. Bir yılda okuduğunuz dini kitap sayısı kaçtır?
21. Sizce Ceza İnfaz Kurum kütüphanesinde yer alan dini kitaplar ihtiyacınızı karşılıyor mu?
22. Diyanet İşleri Başkanlığından kitap talep ettiniz mi?
23. Diyanet İşleri Başkanlığında talep ettiğiniz kitaplar elinize ulaştı mı?

24. Cezaevi vaizinden dini kitap talebinde buldunuz mu?
25. Cezaevi vaizinden talep ettiğiniz dini kitaplar elinize ulaştı mı?
26. Koşularınızda Diyanet İşleri Başkanlığına ait namaz vakitlerini gösterir takvimler bulunuyor mu?
27. Namaz vakitlerini gösterir takvimlerin arkasında yer alan bilgileri okuyor musunuz?
28. Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında uyguladığı faaliyetleri yeterli buluyor musunuz?
29. Diyanet İşleri Başkanlığının Ceza İnfaz Kurumlarında uyguladığı faaliyetleri verimli buluyor musunuz?
30. Cezaevi vaizini ulaşabiliyor musunuz?
31. Dini danışmanlık ve manevi rehberlik faaliyetlerinin size kazandırdığı kazanımlar nelerdir?
32. Dini danışmanlık ve manevi rehberlik çerçevesinde yapılmasını istediğiniz faaliyetler nelerdir?

EK-2: Bilgilendirme Onam Formu

Sizi Abdurrahman PARLAK tarafından yürütülen “*Cezaevlerinde Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik Faaliyetlerinin Yeterliliği (Yozgat Cezaevi Örneği)*” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı Yozgat E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda Dini Danışmanlık ve Manevi Rehberlik kapsamında yapılan faaliyetlerin yeterliliğini ölçmektir. Araştırmada sizden tahminen 2-3 saat ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda 50 kişinin katılması planlanmaktadır. Araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler, tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının :	Araştırmacının:	Kurum Görevlisinin
Adı-Soyadı :	Adı-Soyadı :	Adı-Soyadı :
İmzası :	İmzası :	İmzası :
		Görevi :

EK-3: Araştırma İzin Dilekçesi (Enstitü)

**HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

Araştırma İzni Dilekçesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Din Eğitimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 13014016 no'lu öğrencisiyim. Çalışmakta olduğum “Cezaevlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Verimliliği (Yozgat Cezaevi Örneği)” konulu tezimde kullanılmak üzere Yozgat E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü ve tutuklularla mülakat yapmak istiyorum. Gerekli izinlerin alınması hususunu bilgilerinize arz ederim.

Not: Araştırmada siyasi ve terör suçluları hariç tutulacaktır.

04/12/2017

Abdurrahman Parlak

Ekler :

- Uygulama Araştırma Formu

EK-4: Araştırma İzni (Adalet Bakanlığı)

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 57292265-204.06.03-E.564/45103
Konu : Abdurrahman PARLAK'ın
Anket Çalışması

28/03/2018

YOZGAT CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi :22/03/2018 tarihli ve B.M. 2018/1234 sayılı yazı.

Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Vaiz olarak görev yapan aynı zamanda Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Abdurrahman Parlak'ın, Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda "Suçu Önlemede Din Eğitiminin Önemi (Yozgat Cezaevi Örneği)" konulu anket çalışması yapma talebine ilişkin, ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu yapılacak anket çalışması ile ilgili; kurumun belirleyeceği gün ve saatlerde, yukarıda anılan ceza infaz kurumunda, terör hükümlü ve tutukluları hariç, çalışmaya katılacak hükümlü ve tutukluların bilgilendirilmesi ve bilgilendirme onam formu doldurulması, anket çalışmasının konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin, araştırmayı yapacak kişi tarafından, Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü'nün izni olmaksızın yayınlanmaması koşullarıyla, mesai saatleri aksatılmadan gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Mustafa YAPICI
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Konya Yolu No:70 - 06330 Beşevler/ANKARA
Tel: 0 312 204 13 97-1453-1168-1451

Faks: 0 312 223 43 91

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Yetişkin İyileştirme Bürosu
Web:www.cte.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden XI81315 - /YdpmBI - eUvSGVf - OPaVoM= ile erişebilirsiniz

EK-5: Araştırma İzni (Yozgat Cumhuriyet Başsavcılığı)

T.C.
YOZGAT
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
Bakanlık Muhabere Bürosu

Sayı : B.M. 2018/1234
Konu : Abdurrahman PARLAK'ın
Anket Çalışması

— Z. mmc - E. J. 1234
— Personel
30.03.2018
30/03/2018

YOZGAT E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNA

Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Vaiz olarak görev yapan aynı zamanda Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Abdurrahman Parlak'ın, Yozgat E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda "Suçu Önlemede Din Eğitiminin Önemi (Yozgat Cezaevi Örneği)" konulu anket çalışması yapma talebine ilişkin, ilgi yazı ve ekleri incelendiği;

Söz konusu yapılacak anket çalışması ile ilgili, kurumun belirleyeceği gün ve saatlerde, yukarıda anılan ceza infaz kurumunda, terör hükümlü ve tutukluları hariç, çalışmaya katılacak hükümlü ve tutukluların bilgilendirilmesi ve bilgilendirme onam formu doldurulması, anket çalışmasının konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin, araştırmayı yapacak kişi tarafından, Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğünün izni olmaksızın yayınlanmaması koşullarıyla, mesai saatleri aksatılmadan gerçekleştirilmesinin uygun görüldüğüne dair Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğünün 28/03/2018 tarihli ve 57292265-204.06.03-E.564/45103 sayılı yazısı ilişikte gönderilmiştir.

Gereği ile ilgili kişiye bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Ahmet ATAMAN
Cumhuriyet Başsavcısı

Ek: 1 adet

Bu evrak elektronik imza ile imzalanıp DYS üzerinden gönderilmiş olup, fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Adnan Menderes Bulvarı Adalet Sarayı / 66100 YOZGAT, Bilgi İşm. Z. Kâtibi MEHMET YEŞİLAY
e-mail: yozgatebs@adalet.gov.tr Tel: 0354 212 55 08 210, Faks: 0354 212 55 09

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden 1vQ02x5 - hZZCi0g - 759OkCq - yMB3vg= ile erişebilirsiniz.

